

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

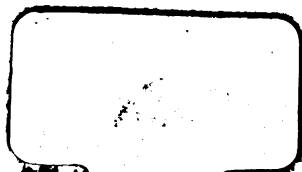

1151

23
Can He follow government work

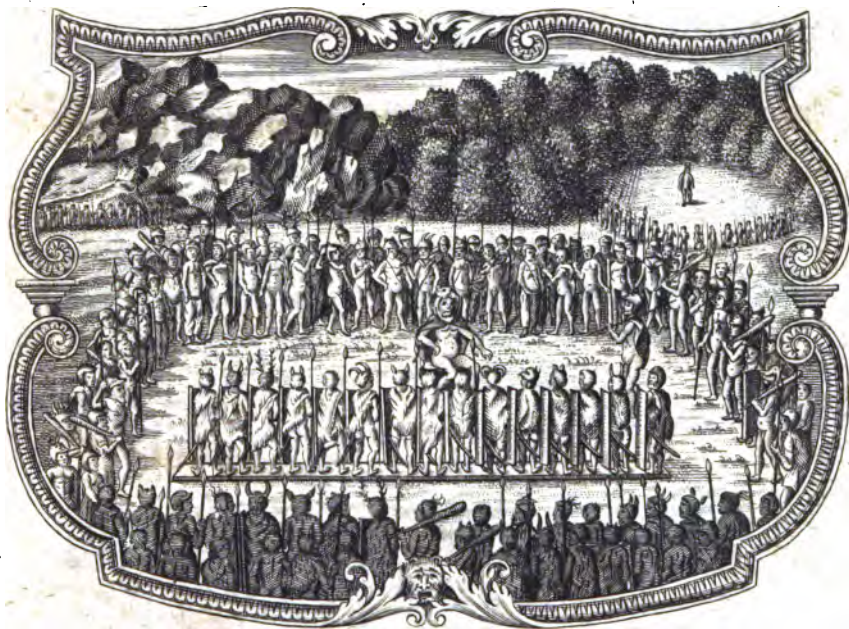
600033099U

157.

IOANNIS IACOBI SORBER, L. V. D.
COMMENTATIO
DE
COMITIIS
VETERVM GERMANORVM
ANTIQUIS

EX
HISTORIA MONIMENTIS DIPLOMATIBVS
ET SCRIPTORIBVS FIDE DIGNIS ERVTA
QVA
CONVENTVVM QVALITAS ET FORMA TVM ANTE CARO-
LI. M. AEVVM TVM SVB ILLIVS ET PRIORVM
SVCCESSORVM REGIMINE
DEMONSTRATVR.

GENAE EX OFFICINA RITTERIANA
A. O. R. M DCC XXXV.

240. e. 247.

21111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

11111111

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO
D O M I N O
E R N E S T O
A V G V S T O

DVCI SAXONIAE IVLIACI CLI-
VIAE MONTIVM ANGARIAE ET WESTPHA-
LIAE LANDGRAVIO THVRINGIAE MARGGRA-
VIO MISNIAE PRINCIPI COMITI HENNEBER-
GIAE COMITI MARCAE ET RAVENSBER-
GAE DYNASTAE RAVENSTEINII
RELIQVA

SVMMI TOTIVS CAESAREI EQVITA-
TVS ET LEGIONIS PEDESTRIS AEQVE AT-
QVE EQVESTRIS TRIBVNO EODEM-
QVE CAESAREO

PRINCIPI AC DOMINO MEO
CLEMENTISSIMO.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

540 EAST 58TH STREET

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 733-7321

TELETYPE 733-7321

CABLE 733-7321

POSTAL ADDRESS

CHICAGO, ILL. 60637

U.S. MAIL PERMIT NO. 100

CHICAGO, ILL. 60637

SERENISSIME
PRINCEPS
DOMINE CLEMENTISSIME

INTER maximas vitae
humanae felicitates, quas
mortales umquam sunt
consequuti, primam par-
tem illis tribuo, qui gra-
tia diuina imbuti auxilio Dei omnipotentis
a 3 fruun-

DEDICATIO.

fruuntur et sub umbra atque auspiciis principis munificentissimi absque turbis et calamitatibus hostilibus tranquille quiescunt. Certe, qui bisce gaudent praesidiis, prosperrima utuntur fortuna. Ecquis nobis hodie fortunatior viuit? Quum ingentem nanciscamur causam de TVA, SERENISSIME PRINCEPS, prouidentia sapientissima nobis gratulandi. Inter reliquos prouinciarum TVARRVM amplissimarum subditos, qui imperio TVO prudentissimo parent, me quoque per varios conspicio annos. Subiectissima mente veneror tutelam numquam interruptam atque praepotentem, qua me semper largissime donasti. Ne igitur indignus Clementia eiusmodi plane incomparabili iudicarer, cuius documenta insignia,

DEDICATIO.

signia, quae numquam delebit obliuio, me accepisse memini. Ita beneficiorum istorum maximorum pia recordatio me mouet, et leues hasce pagellas pro ingenii frugalitate TIBI, SERENISSIME PRINCEPS, deuotissimo pectore consecrare audeam. Summae Clementiae, quam submisissime agnosco, indicium mihi erit, si commentationem NOMINI TVO PRINCIPALI dicatam clementissime suscipere haut eris dedignatus. Usus doctrinae de consultationibus perutilis, quam nec nostra aetate insignibus commodis destitui animaduertimus, mihi persuasit, ut pro virili parte inuestigare studuerim qualitatem comitiorum, qua maiores nostri uti consueuerunt tum in salutem pagorum, populorum atque prouin-

DEDICATIO.

*prouinciarum, tum ad iudicia rite ordinanda.
Quod munusculum perexiguum demississime
oblatum me iterum adbortatur, ut pro TVA,
SERENISSIME PRINCEPS, et
AVGVSTAE TVAE DOMVS salu-
te a Deo immortalī castis piisque precibus
efflagitanda incredibili dicendi flagrem studio,
quae vota, ut ex sententia felicissime proce-
dant, deuotissima mente precatur,*

SERENITATI TVAE

subiectissimus

IOANNES IACOBVS SORBER.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

IOANNES IACOBVS SORBER.

INCOMMODA, quibus for-
vnacum iis, qui iurispruden-
tiaē se māciparunt, non pa-
rum vexantur, plerumque a
receptione iurium peregri-
norum, quibus carere potuissēmus, deri-
uanda esse censeo. In quasnam calamitates
Romani inciderint, quum de legibus pere-
grinis describendis cogitarint, est in com-
perto. Sane rectae rationi admodum re-
pugnat, a gentibus exteris, quibus diuersa
regiminis forma placuit, leges mutuari,
easque ad statum plane diuersum accomo-
dare,

P R A E F A T I O.

dare, quum tamen inter se quam maxime differant. Dolebant ea de re iam veteres, decemvirosum vniuersique populi Romani consilia captantes; Et nihilominus maiores amplius non haesitarunt, Quiritum vestigia sequi, illosque in minimis quod ad recipienda iura aliena imitari. Numquam mihi persuadere queo, Teutones adeo barbariei et moribus incomitis fuisse deditos, vt absque legibus aut ad minimum consuetudinibus salutaribus vixerint. Longe alia mecum cordatiores viri cogitarunt. Quum igitur Germani inopia norma cuiusdam haut laborarint; Propter ea eominus laudare possum receptionem iurium praelegriorum. Quid iuuat ius Romanum, Canonicum et Langobardicum feudale? Nonne illorum introductione auctae sunt difficultates? et nonne summa exinde nata est iurium incertitudo, illorumque confusio? Certe maiores nostri defectum legum tam civilium, quam ecclesiasticarum et feudalium sensim supplere potuissent, in quantum salus prouinciarum dictorum iurium promulgationem postulasset. Nemo inficiabitur, adductas

PRÆFATIO.

ductas leges paulatim incrementa accepisse; quae iidem nacti essemus, si maiore industria atque cura Germani istarum receptionem evitare, aliasque patriae nostrae vtiliores ferre et componere studuissent. Ast peregrinationes adolescentum teutonicorum in scholas externas, immo illimitata fere potestas pontificum maximorum concurrente superstitione nimia haec vulnera, cicatrices et damna iurisprudentiae nostrae intulerunt, quapropter nec immerito suspiria emitimus. Attamen, licet iura peregrina minus adspernor, nemo me coarguet, quando eorum usum in Germania cum aliis Ictis cordationibus diu reiectum esse opto, dum quaelibet regio maiora sentiret emolumenta, si legibus statui conformibus quam alienis frueretur. At, quum semel acciderit, magnis istos eueho laudibus, qui omni sollicitudine patrios mores ab interitu fere liberare studuerunt. Quod saluberrimum propositum, quum nonnullos e somno excitaret, multorum adsensum meruit. Quapropter et ego inficias ire hanc possum, me argumentis idoneis conuictum, lubentissime castra eorum sequi.

P R A E F A T I O.

sequi. Quae iam dicta et me impulerunt, ut in eligendo themate iuris germanici praefertim mihi doctrina de comitiis veterum Germanorum antiquis placuerit, adeo, ut amplius non dubitauerim, quin commentationem pro virili et ingenii frugalitate de his orbi litterario communicem. Occasionem, cur opusculum huius argumenti componere curavi, mihi dedit aureus libellus CORNELII TACITI *de moribus Germanorum* cap. XI. cui non quod ad hanc doctrinam solum, sed et multa alia debemus, intuitu quorum summa regnaret incertitudo de Teutonum vitae genere, habitu, vestitu, militia, armis, etc. nisi laudatus auctor defectum ob maiorum nostrorum incuriam in adnotandis rebus scitu dignissimis aliquatenus purgasset. Huic non immerito quoque tribuimus recensionem istam de comitiis tam particularibus, quam rusticanis. Nec me reprehendendum esse existimo, quod iudiciorum in meo libello fecerim mentionem. Connexitas, quam inter Germanorum conuentus et iudicia deprehendi, alia via incedere haut permisit. Nam, si iudicia Germanorum perscrutamur antiqua, ea

P R A E F A T I O.

ea tempore comitiorum habita fuisse, scimus cum ignarissimis. Quum itaque principibus fas esset indicere placita, hi autem nemine dubitante iudicum munus receperint, immo antiquissimis. aeuis iudicia consultationum tempore peragerentur; Quis male interpretabitur propositum, quo hic sum usus? Confirmant, quae protuli, tum epochae vetustissimae, tum aetates regum Merouingicae et Carolingicae stirpis. Non incongrue huiusce libellum in duas distinxī partes, quarum altera continet concilia tam singulorum populorum, quam specialium pagorum seu Gouarum, indeque enatam diuisionem in conuentus speciales et rusticanos, quemadmodum ante Caroli M. regimen existerant. Altera e contrario recipit expositionem comitiorum et iudiciorum, quum Carolus M. eiusque successores priores regiam caperent dignitatem. Quae hactenus accepta distributio statim nos docet, in quantum placita prioris generis discrepent ab iis, quae posterioris loco adducere sum conatus. Scriptores, quorum ope atque auxilio praesens enata est commentatio, praepri-

mis duabus instructissimis bibliothecis; Aca-
 demicae et Struuianae, quarum posteriorem
 Vir Consultissimus IO. AVGVSTVS HELLFELD
 amicus integerrimus possidet, multisque lo-
 cupletatur accessionibus. At, quum non
 leuia ad manus sint incrementa thema ele-
 ctum illustrantia: Eam ob rem mihi est ani-
 mus, supplementis necessariis selectisque ob-
 servationibus doctrinam de comitiis vete-
 rum Germanorum antiquis in posterum, si
 summum, quod omnia moderatur, Numen
 vires et vitam largiatur, vltius, ast separatim
 indagare. Ne itaque quis mutationes libelli
 quod ad seriem paragraphorum metuat, illi
 sancte polliceor, me numquam praesenti
 commentationi quidquam adiecturum, vt
 quendam, istam emisse, poeniteat. Quod re-
 liquum est, reipublicae litterariae opus de
 Diis, sacris et religione veterum Germano-
 rum pluraque scripta tum ius ciuile, canoni-
 cum et criminale concernentia certe pro-
 mitto. Interim HENEVOLE LECTOR vale,
 laboribusque meis vltius fauere perge. Da-
 bam e Museo d. I. Maii M DCC XLV.

ELENCHVS
CAPITVM.

PROOEMIUM. pag. 1

PARS I.

DE

CONVENTIBVS GERMANORVM ANTE
CAROLVM M.

CAP. I. De modo comitia coërcendi in campis, et sub dio,
ante regimen Caroli M. 4

CAP. II. De conuentibus gentium germanicarum in lucis,
ad arbores, lapides, montes et fontes. 25

CAP. III. De temporibus, quibus conuentus instituti, et
quoties in anno Germani conuenire solebant. 35

CAP. IV. De personis, quibus liberum fuit, / populum
conuocandi. 45

CAP. V. De signis, quae locum congregationis demon-
strarunt. 53

CAP. VI. De forma diaetarum. 58

CAP. VII. Demonstratur, conuentus veterum Germano-
rum exstitisse particulares. 61

CAP. VIII. De his, qui concilia frequentarunt. 69

CAP. IX. De his, quae placita praecedere solebant. 77

CAP. X. De electione regum, ducum, principum, comi-
tum et iudicum in conciliis. 82

CAP. XI. De negotiis, quorum causa conuentus indice-
bantur. 96

PARS II.

ELENCHVS CAPITVM.

PARS II.

DE
STATV COMITIORVM TEVTONICORVM SVB
IMPERIO CAROLI M. ET PAVLO POST
IPSIVS OBITVM.

- CAP. I. De modo placita coërcendi aetate Caroli M. et
successorum priorum in regno. 107
- CAP. II. De translatione comitiarum et campis in curtes. 113
- CAP. III. De terminis, quibus maiores sub hac epocha ad
conuentus confluxerunt, et quoties non conueniebant. 119
- CAP. IV. De iis, quibus populum conuocare licebat. 128
- CAP. V. De notis, quarum ope locum consultationibus
destinatum indicare consueuerunt Teudones. 147
- CAP. VI. De forma Comitiorum. 150
- CAP. VII. Demonstratur, comitia sub aeuo Carolino quod-
que communia et generalia existisse. 154
- CAP. VIII. Agitur de personis, quibus concilia visitare
licuit. 161
- CAP. IX. Examinantur, quae conuentus praecedere con-
sueuerunt. 170
- CAP. X. De electionibus regum, ducum, principum, co-
mitum aliorumque tempore comitiarum. 173
- CAP. XI. De causis, quam ob rem conuentus fuerunt
inducti. 185

PRO.

PROOEMIUM.

CONSPECTVS DICENDORVM.

- §. I. GERMANI a quibusdam barbariei arguantur, ast iterum refutatur.
 §. II. Conceditur, Teutones superstitione laborasse, attamen argumentatio a superstitione ad barbariem pro inualida declaratur.
 §. III. Probatur innocentia maiorum.
 §. IV. et V. Ex conuentibus eorum.
 §. VI. et VII. Causae impellentes de praesente commentatione apeririuntur.

§. I.

ICET non deficiant, quibus, ut miror, in mentem venit, multa, quamvis inepta, de Germanorum barbarie omnis generis plena proferre! Immo, quod nonnulli haut erubuerint, ea de maioribus nostris magna audacia deuomere, quae de Scytharum, Thracum, populorumque nomadum barbarico ritu eorumque statu extrasociali memoriae prodiderunt veteres! Attamen, ut reliqua taceam, me iis numquam adscribere curabo, qui talia petulanter, nullisque rationibus suffulti, allegare student, multo magis credo, fore, ut quilibet mecum meliora edoctus adfentiat.

lib. II. Tit. XXI. §. LXXX. non immerito illorum notanti *angustias*, qui alia sentiunt: *Quod vero*, inquit, *et ipsa recta ratio, et reipublicae exigat tranquillitas, id et apud Germanos usu obtinuisse oportet, nisi eos Centaurorum Lapitharumque vitam vixisse, tibi persuadeas.*

§. II.

Haut nego, Teutones superstitioni non parum fuisse deditos. Sufficiente, quae dixi, demonstrant purgationes vulgares, auspicia sortesque eorum adplaudente *TACITO de mor. germ. cap. X.* aliaque plura contentu digna. Ast, quis me errorem coarguet? Si laudes maiorum ab iniuriis vindicare studeo. Ineptum sane erit, a superstitione ad barbariem populorum germanicorum argumentari. Multo minus illorum dogmata laudo, qui sibi persuadent, eas gentes mereri titulum barbaricarum, quae ex decoro et more Romanorum Graecorumque haut viverent, quia barbara philosophia Iustinianum fuisse inabutum, ex *§. I. Inst. Prooem.* probabiliter conicio.

§. III.

Luculentum de maiorum nostrorum studio quod ad tranquillitatem tam internam quam externam conservandam exemplum, praebent congregationes particulares gentium germanicarum, quae nihil continent, quod barbariem, ut vulgo creditur, crasam saperet.

§. IV.

Ne itaque famam Teutonum indefensam relinquam, ad animum mihi constitui, fallaces atque erroneas reprehensorum opiniones praesente ad minimum opusculo de conventibus veterum Germanorum infirmandi.

§. V.

§. V.

Nemo sanus mihi negabit, impulsus eorum, quem in conciliis coercendis iterum iterumque docuerunt, sufficienter demonstrare cupidinem provinciarum ibique degentium salutem summa cum sollicitudine quaerere. Quis eo inductus, mihi persuadeat, Germanos ea laborasse barbarie, qua ipsos vulgo mactant? Quis tam incredulus, ut ea de re dissentiat?

§. VI.

Attamen et plura me mouent, praesentem commentationem pro viribus congestam orbi litterario communicare. Sola inculatio barbariei me haut impellit, ut themati electo ulterius inhaeream: Sed utiliora iubent, ne intacta relinquerem originem conuentuum provincialium, quos et nostra aetate cernere, nullus dubitabit.

§. VII.

Video quidem, viros summa eruditione fulgentes haut infelici successu lucubrationes edidisse de placitis provincialibus. Ast, quum omnes consulere coeperim, plane obliti sunt, ortum atque indolem comitiorum accurate indagare, priusquam Carolus M. summum nactus fuerit fastigium. Operae pretium itaque esse duxi, statum conciliorum particularium ex antiquitatibus, legibus ac monumentis patris euoluere atque eruere.

* * * * *

P A R S I.
DE
CONVENTIBVS GERMANORVM
ANTE CAROLVM M.

C A P. I.
DE
MODO COMITIA COERCENDI IN CAMPIS
ET SVB DIO, ANTE REGIMEN CAROLI M.

S Y N O P S I S.

- §. VIII. **I**NVESTIGATIO accurata in diiudicandis comitijs germanorum particularibus multis subiecta est difficultatibus.
- §. IX. Réoensentur Taciti verba de consultationibus Teutonum.
- §. X. Locus Taciti occasionem dedit commentationi.
- §. XI. Causae moventes explanantur, cur maiores sub dio coierint.
- §. XII. Descriptio conciliorum in nostro sensu.
- §. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. Variarum conuectuum denominationes adducuntur.
- §. XVIII. Prouocatur ad scriptores, qui reliquas voces, quibus congregationes indicantur, exposuerunt.
- §. XIX. XX. et XXI. Quaedam allegantur exempla de consultationibus germanorum sub dio.
- §. XXII. Ex formulis consuetis conclusio emergit, quod et ante actum Rippini concilia in campis fuerint frequentata.
- §. XXIII. Allegantur scriptores, qui ulterius de conuentibus in campis consuli merentur.
- §. XXIV. Nec deserunt statim huius modi concilia sub modo hactenus adducto, imperium capessente Carolo M.
- §. XXV. - XXXIX. Ea, quae dicta sunt, probantur exemplis illustribus usque ad finem huius capituli.

§. VIII.

NEMO inficiabitur, labores, quos elegi, exiguae utilitatis non esse. Conſitebuntur omnes, quibus haut eſt ignotum, qualibus difficultatibus obnoxium ſit, ex antiquitatibus commentari de quodam themate uſum hodiernum ſingularem præſtante, cuius tamen explicatio legitimis ac ſufficientibus caret ſubſidiis. Non opus erit, diſfuſa probatione propterea uti, dum neminem fugit, maiores noſtros ante ſeculum V. ſcripturam omittentes, res notatu dignas memoriae mandando, in poſteros tranſtulisse. Quid igitur aliud emergit exinde, quam obſcuritas et difficultas. Sed et hæc me deterrere haut valuerunt, ne commentando ſcriberem de conuentibus germanorum in campis. Quum certo certiffimum ſit, placita provincialia, quibus hodiernum utimur, a comitiis Teutonum particularibus ortum trahere. Quis itaque conaretur, uſum opusculo meo denegare? Nonne fatetur, moribus noſtris non dari congregationes ſtatuum prouincialium? Sed quis tam coecus!

§. IX.

Quod Teutones coierint, adparet ex loco **TACTI** de mor. Germ. cap. XI. De minoribus, ait, rebus principes conſultant, de maioribus omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium eſt, apud principes pertractentur. Coeunt niſi quid fortuitum et ſubitum inciderit certis diebus, cum aut inchoatur luna aut impletur. Nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimum initium credunt. Nec dierum numerum, ut nos, ſed noctium computant. Sic conſtituunt, ſic condicunt. Nox ducere diem videtur, illud ex libertate vitium, quod non ſimul nec iuſſi conueniunt, ſed et alter et tertius dies cunctatione

coëuntium absumitur. Vt turbæ placuit, confidunt armati. Silentium per sacerdotes, quibus tum et coërcendi ius est, imperatur. Mox rex vel princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis, quam iubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu adspernantur, sin placuit, frumbras concutiunt. Honoratissimum assensus genus est, armis laudare.

§. X.

Quæ verba TACITI modo laudata ita placuerunt, ut non vltius dubitauerim, quin modum coërcendi comitia germanorum in campis et sub dio his paginis includerem. Me numquam poenitebit duabus partibus commentari de statu conciliorum teutonicorum tam ante, quam paulo post obitum Caroli M. Luculenter exinde adparebit diuersitas congregationum populorum Germaniæ, immo, quod reliquum est, multa vestigia, quæ et hodie supersunt, ex iis declaranda erunt.

§. XI.

Nullus non mihi concedet, maiores antiquissimis temporibus placita prouincialia in campis apertis habuisse, partim, prout eleganter IO. GEORGIVS KEYSER in *antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. V. §. I. p. m. 86.* scribit, quia tanta multitudo nullo aedificio commode capi potuisset, * partim, ut ab omnibus magicis artibus atque incantationibus sint tuti atque immunes, quemadmodum crediderunt germani. Corroborat ea, quæ narravit ex MALESBVR. *lib. I. de regib. angl.* verbis notatu dignis; *Cauerat enim rex, ne in aliquam domum ad se introirent, veteri vsus augurio, ne superuentu suo, si quid MALEFICAE ARTIS HABUISSENT,*
eum

eum superando deciperent. Loquitur mododictus auctor de aduentu Auguffini Anglorum apostoli, qui cum fociis Britanniam aduectus in insula Tanatos Ethelredi regis colloquium expectare, iuebatur.

* Eadem fere protulit DV PRESNE voc. *campus Madrit.* Attamen aliam simul addit rationem, hanc contemnendam; scilicet, ne suffragiorum libertas vallis et muris coërceretur. Quum itaque germani impense libertatem aestimauerint: Hanc ob rem multo minus haesito, statuendi, allatum argumentum mereri fidem.

§. XII.

Quibus praemissis, antequam adgredior probationem de iis, quae ipsa indigent, non possum non concilia Tettonum, prout ante Carolum M. exstiterunt, ita describere: Comititia sunt conuentus procerum ac populi particulares ad deliberandum de negotiis salutem gentis conuocatae concernentibus sub dio, et ferendi de iis suffragium.

§. XIII.

Sed nec silentio praeterire fas est, nonnulla adponere, de variis denominationibus conuentuum patiorum. Ita apud DV CHESNE Tom. I. p. m. 584. de *gestis Dagoberti I. regis Francorum* legimus, istum decrevisse conuentum generalem. Quae tamen verba non sunt captanda, ac si Dagobertus comitia communia vel a plerisque Germaniae populis frequentata coëgisset. Numquam dicta conuenirent cum statu Germanorum antiquo. In Germania enim tot fuerunt respublicae, quot populi, et quot populi, tot conuentus, sicuti solide ostendit HERMANNVS CONRINGIUS *Exercit. academ. de republica imperii germanici §. VI.* De quibus infra cap. VII. fusius agendum erit.

§. XIV.

§. XIV.

Deinde DV FRESNE *glossar. voc. placitum generale* multa historicorum loca cumulavit, quae omnia nos docent, consultationes in campis adpellatas esse placita generalia, quae nemini pagensium negligere permittebatur, testante HINCMARO *episcopo Rhemensi epist. III. cap. XXXV.*

§. XV.

Nec minus placitum simpliciter positum eadem quandoque denotat, quae voce conuentus comprehendimus. Confirmat, quae dixi, DV FRESNE *glossar. voc. placitum. id. NICOL. HERTIVS de notitia regni Francorum veteris cap. V. §. II. MELCHIOR GOLDASTVS in collectione scriptor. rer. Alaman. Tom. I. Part. I. p. 177.*

§. XVI.

Immo haut raro campus, ut locus consultationum, penes scriptores concilia ipsa designat. Rationem de super dedit laudatus HERTIVS *l.c.* quoniam Franci in patenti campo vel sub dio conuentus illos peragere solebant. Hisce persuasus, notat BOECKLERVM *in rebus Caroli M. p. 14.* adpellationem campi a duellis in iudiciis fieri solitis, repetentem, conf. IO. GEORGIVS KEYSLER *antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. V. §. I. pag. 85. DV FRESNE voc. Campus, et cap. III. infra.*

§. XVII.

Rursus haut infrequens fuit, conuentus nomine malli intelligere. Sub hac significatione illos quoque explicat DV FRESNE *voc. mallus*, cui consentientem video GOLDASTVM *l.c. p. 177.* Durant, inquit, adhuc nomina mallorum in Alamanniae locis illis, ubi olim usus fuit celebrandi Landgericht in Turgow by Rafensburg by Ramckwyl der

der Grafen von Montfort, cuius in *histeria S. Fridolini praeclara mentio*, zu *Werdenburg et alibi*. Interdum *mallus*, significat conuentum procerum alicuius regionis certae. Quam relationem ex chartis adhuc demonstrat, nec hunc significatum malli recentiori aetate defuisse. Conf. FÜRSTENBERGIVS in *monimentis Paderbornensibus* p. 45. IOACHIMVS VADIANVS de *monasteriis germaniae veteribus* lib. I. cap. XXI. §. VIII. apud GOLDASTVM Tom. III. *rer. alamann.*

§. XVIII.

Tandem, ne diutius proposito huic insisterem breviter allegasse sufficit, praeter scriptores recensitos consulere LINDENBROGIUM, VOSSIVM, PITHOEVM, LEIBNITIVM, BIGNONIVM, PFEFFINGERVM aliosque, qui vltius exposuerunt reliquas vsitatas appellationes congregationum v. g. conciliorum, conuentuum, synodorum, diaetarum etc.

§. XIX.

Quo autem ad mea redeam, legitimisque testimoniis probem Germanorum conuentus in campis et sub dio ante Caroli M. regimen, allegare sufficit ANNALES FRANCORVM BERTINIANOS ad a. 767. ibi de Pippino sequentia legimus: *Pippinus peruenit BITVRICVM vsque, ibi synodum fecit cum omnibus francis SOLITO MORE IN CAMPO*. Quod ANNALES FRANCORVM REVERBERIANI ita expresferunt: *Pippinus conuentum MORE FRANCICO IN CAMPO egit*. Eadem fere protulit AVCTOR ANONYMVS Chronici, Nebelungi iussu scripti ad a. 761. *Euoluto anno, id est, anno decimo regni ipsius omnes optimates francorum AD CAMPO MADIO pro salute patriae et utilitate Francorum tractanda ad se venire praecepit (Pippinus scilicet) et ad a. 766.*

coëuntium absimitur. Vt turbæ placuit, confidunt armati. Silentium per sacerdotes, quibus tum et coërcendi ius est, imperatur. Mox rex vel princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis, quam iubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu adspernantur, sin placuit, fræmeas concutunt. Honoratissimum assensus genus est, armis laudare.

§. X.

Quæ verba TACITI modo laudata ita placuerunt, ut non vterius dubitauerim, quin modum coërcendi comitia germanorum in campis et sub dño his paginis includerem. Me numquam poenitebit duabus partibus commentari de statu conciliorum teutonicorum tam ante, quam paulo post obitum Caroli M. Luculenter exinde adparebit diuersitas congregationum populorum Germaniæ, immo, quod reliquum est, multa vestigia, quæ et hodie supersunt, ex iis declaranda erunt.

§. XI.

Nullus non mihi concedet, maiores antiquissimis temporibus placita prouincialia in campis apertis habuisse, partim, prout eleganter IO. GEORGIVS KEYSER in *antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. V. §. I. p. m. 86.* scribit, quia tanta multitudo nullo ædificio commode capi potuisset, * partim, ut ab omnibus magicis artibus atque incantationibus sint tuti atque immunes, quemadmodum crediderunt germani. Corroborat ea, quæ narravit ex MALESBVR. lib. I. de regib. angl. verbis notatu dignis; Cauerat enim rex, ne in aliquam domum ad se introirent, veteri vsus augurio, ne superuentu suo, si quid MALEFICÆ ARTIS HABUISSENT, eum

eum superando deciperent. Loquitur mododictus auctor de aduentu Augustini Anglorum apostoli, qui cum fociiis Britanniam aduectus in insula Tanatos Echeled regis colloquium expectare, iuebatur.

* Eadem fere protulit DV PRESNE voc. *campus Medici.* Attamen aliam simul addit rationem, hanc contemnendam; scilicet, ne suffragiorum libertas vallis et muris coerceretur. Quum itaque germani impense libertatem aestimauerint: Hanc ob rem multo minus haesito, statuendi, allatum argumentum mereri fidem.

§. XII.

Quibus praemissis, antequam adgredior probationem de iis, quae ipsa indigent, non possum non concilia Tettonum, prout ante Carolum M. exstiterunt, ita describere: Comititia sunt conuentus procertum ac populi particulares ad deliberandum de negotiis salutem gentis conuocatae concernentibus sub dio, et ferendi de iis suffragium.

§. XIII.

Sed nec silentio praeterire fas est, nonnulla adponere, de variis denominationibus conuentuum patriorum. Ita apud DV CHESNE Tom. I. p. m. 584. de *gestis Dagoberti I. regis Francorum* legimus, istum decrevisse conuentum generalem. Quae tamen verba non sunt captanda, ac si Dagobertus comitia communia vel a plerisque Germaniae populis frequentata coegisset. Numquam dicta conuenirent cum statu Germanorum antiquo. In Germania enim tot fuerunt res publicae, quot populi, et quot populi, tot conuentus, sicuti solide ostendit HERMANNVS CONKINGIVS *Exercit. academ. de republica imperii germanici §. VI.* De quibus infra cap. VII. fusius agendum erit.

§. XIV.

PHVM MEINDERS *de iudiciis centenariis et centumviralibus veterum germanorum cap. IV. §. XLV. petere.*

§. XXIV.

Sed nec Caroli M. aetate statim defierunt conuentus in campis, quamvis postea cū successoribus magis adprobauerit consultationes in curte, palatiis, villis aliisque locis opportunis, de quibus omnibus *part. II. cap. I. et II. fufius agere licebit.*

§. XXV.

Quod vero de hacce consuetudine concilia coëcendi in campis recentioribus temporibus non infrequens extiterit vsus, abunde elucet ex *WECKII Befchreibung der Churfürstl. Sächsischen Residentz Dresden part. IV. tit. VI. p. 434. et 437.* qui mentionem fecit comitiorum vel diectarum prouincialium sub dio seculo XIII. in Misnia Colmae, vel Culmitzj: hodie Colmen *aufn Colmenberge bey Oschatz, als mitten im Lande gelegen, habitarum.* Quem locum laudatus *WECKIUS* ex veteribus chartis archiualibus ita explicat: *Es ist aber das ofibemeldte Culm und Culmitz, nichts anders als das mitten im Lande zu Meissen gelegene Colmen bey Oschatz gewesen, alda man aufn Berge, den man durchs gantze Land sehen kan; die Land-Tägenach alter Observanz unter freyen Himmel gehalten.* Confer. III. *BVDERI Amoenit. iur. publ. obs. XI. et IO. GOTTLIEB HEINECCII Element. iur. germ. lib. I. §. CVIII. not. **

§. XXVI.

Eandem methodum seruauerunt Frisii populus in Germania inclutus, et libertatis auitae studiosissimus. Quippe qui ad imitationem et exemplum reliquorum Teutonum comitia in amoenissimis pratis ac viridi planitie

nitio celebrarunt. Hosce conuentus Frisiorum celebres scriptor fide dignus *VBERO EMMIVS de Frisia et Frisiorum republica p. m. 475. et 505.* quum de Frisia orientali et reipublicae statu sub primis comitibus in descriptione chorographica loquutus sit, sequentem in modum depingit: Regio, inquit, quondam liberrima in qua comitiorum totius gentis liberae locus proprius, velut libertati quaedam dicata area erat, quem *Vpstallesbonum* dicebant in *Auricano agro a praegrandibus et vetustis quercubus, IN PATENTI CAMPO* ingentes ramos in latum porrigentibus, iuxta quos *SVB COELO*, velut Deo teste, comitia agi solebant. Et p. 505. l. c. ita loquitur: Sed unum superest in eo agro (intelligit *Auricanum*) quod silentio praeterire nefas dixi. Locus est non procul *Westerenda PATENTI IN CAMPO Vpstallesboni* nomine, in margine viae militaris iam nihil nisi antiquas et emorientes quercus tres ostendens. *AD EVM* ex omni Frisia inter *Rhenum et Visurgim COMITIORVM* causa conuenire praecipui e populo cum mandatis suorum illic sub tentoriis aut *APERTO SVB COELO* de republica consultare, tribunal erigere, controversias finire, solent. Nec quicquam ad totam rempublicam pertinens confectum rite credebatur, quod non illic communi consensu esset decretum. Imprimis si quid libertati graue existeret aut intentari videretur, huc velut ad libertatis aram magno studio concurrebatur. Vnde factum ut ad *Vpstallesbonum* coire tantundem fere maioribus significaret, ac ad vindicias secundum libertatem poscendas concurrere. Quod regionis pulcherrimum priuilegium ut honori maioribus nostris olim fuit, ita iam ferendum forte sit quod locum hunc sine honore nunc relinquimus, augendo dedecori nostro apud posteros pariter et bodiernos recte iudicantes esse possit. Vid. *III. BVDERVM in amoenit. iur. publ. obs. XI.*

§. XXVII.

Apud Heluctios, *ve* Ill. *BU DER I l.c.* verbis doctissimis *vtar*, veros germanos, notabilis venerabilisque est locus sub dio, in quo anno 1307. a tribus patriae libertatis vindicibus sociisque eorum prima foederis Heluetici fundamenta iacta fuerunt. Quem ita describit historiae Helueticae scriptor *IACOBVS LACOFFERVS in der Beschreibung Helvetischer Geschichte Part. III. lib. VI. p. 178.* Dieser Ort war eine runde Wiese allenthalben mit Holz umgeben Grütli genannt, am Urner-See in deren von Schweiz-Gebiethe, nicht weit von Miler-Stein und von Brunnern, An welchem Ort die drey Länder, wann sie was wichtiges zu berathschlagen haben, noch auf dem heutigen Tag zusammen kommen etc.

§. XXVIII.

Vsum conuentuum sub dio quod ad recentiora tempora in caussis feudalibus legimus in *IVRE FEUDALI SAXONICO cap. XXXII. §. XIX. ibi: In curia se-rata, vel SVB TECTO NON LICET domino feudali iudicio praesidere. Et cap. XXXIX. §. I. Nullam curiam oportet illum (regem) in literis assignare, quia ubi rex iudicat IN APERTO, ibi est curia sua. Conf. DV FRESNE glossar. voc. placita custodire. GRYPHIANDER de Weichbild. saxon. cap. LXV. LXVI, et HERMANNVS ADOLPHVS MEINDERS de iudiciis centenariis et centumvirilibus veterum germanorum cap. IV. §. XLVI.*

§. XXIX.

Quod etiam status ab imperatoribus euocati prope quandam villam regiam in loco planitie insigni sub dio in campo conuenerint, probat *LEHMANNVS in chronico spirensi lib. V. cap. IV. p. 390. Dieuzeiten droben gesagt,*

gesagt, der Keyser hat einen Reichs-Tag ins Dorf Strela gelegt, ist der Leser zu erinnern, daß die alten König und Keyser oft bey gelegenen Dorffschafften Gezelt und Lager schlagen können, die Reichs-Versammlungen angestellet und in Grünen unterm Schatten im Sommer Rath gehalten; wie unter-Fränkischen König- und Keyser-Regierung in zwey Buch zuvor Bericht geschehen und von diesen fortgepflanzten Brauch in vita Conradi Salici, in der Historie Friderici I. bey Frisingensi et Radeuico in der Apologia Henrici IV. und andern Orten klare Exempel zu finden. vid. BVRCARDVS GOTTHELF STRVIVS in corpore iuris publici cap. XXIII. §. IV. p. 810.

§. XXX.

De Hassiae regnatoribus fertur, eos adhuc sub regimine Philippi Magnanimi in loco quodam comitatus Cattimelibocensis dicto SPIES comitia prouincialia sub dio coëgisſe, ibi: *Bey einem noch sichtbaren alten Gemäuer unter freyen Himmel die Land-Tage pflegten gehalten zu werden.* conf. III. BVDERVS in amoenitat. iur. publ. obs. XI. ibique citatum IO. PHILIPPVM, KVCHENBECKERVM analectorum hassiacorum collect. IV. p. 153. in hassiaco scripto, cui titulus: *Information, daß die Graven zu Waldeck nicht ohnmittelbare Graven des Reichs* p. 49.

§. XXXI.

Eadem me docuit vir celeberrimus BVDERVS in amoenit. iur. publ. obs. XI. de episcopatu Monasteriensi circa annum 1473. quod conuentus prouinciales in loco *Läbrbrock* instituti fuissent. Adducit propter ea IO. STOBBELINVM in der Beschreibung des Stiffts-Münster p. 120. *Die Land-Tage seyn in Vorjahren nach Anzeig der alten Nachrichten außn Laerbronni SVB DIO und*
unter

unter dem blauen Himmel gehalten und gemeiniglich in einem Tage geendiget worden.

§. XXXII.

Nec minus elegantem et notatu dignum casum didici ex MEIBOMII *Irmensula Saxonica cap. IV.* ex quo non solum sacerdotum Eresbergianorum summa potestas in causis ecclesiasticis, sed etiam, quod mirandum, in secularibus elucet: *Erāt, inquit, tum temporis Saxonia omnis diuisa in pagos, incolae Gowen nuncupant: pagi vero singuli suos habebant praesides, quos Gowgraven, hoc est, districtus istius iudices dicebant: hi omnes a sacerdotum Eresbergianorum collegio consuetudine inueterata constituebantur. Similiter mystae illi designabant iudices agrarios, qui annuatim statis diebus iudicia rusticana SVB DIO exercentes controuersias inter agricolas de nemoribus, agris pascuis, hortis, fontibusque, riuisque decidebant. Iudicia autem illa vocabantur Godinck, quasi Gowdinck.*

§. XXXIII.

Si fidem merentur probabiles coniecturae, tunc inde mihi persuadeo, *EPISTOLAS DIVERSORVM de rebus francicis epist. 50. apud DV CHESNE Tom. IV. p. 580. et 581. continere comitia regnante Friderico Imperatore in campis. En verba: Quod nos videlicet cum archiepiscopis, episcopis et patribus orthodoxis, ac veris religiosis, baronibus, et vniuersis vtriusque regni principibus IV. Kal. Septembris, in die videlicet decollationis sancti Iohannis Baptistae, SVPER FLVVIVM SAONAM in episcopatu Bisuntino concilium pariter celebraturi sumus.*

§. XXXIV:

Nec destitutam videmus Saxoniam conuentibus istis, de quibus nobis est sermo. Generalis concilii veterum

terum Saxonum fecus flumen Wiseram et locum Marcklo mentionem fecit HUGBALDVS MONACHVS ELNONENSIS in vita S. Lebuini actorum sanctorum LAVRENTII SVRII Tom. VI. mense nouembri cap. XI. vid. celeberr. BVDERVS in amoenit. iur. publ. obs. XI. EIVSVE diff. de iudiciis duodecimviralibus populorum septentrionalium et germaniae §. XIV.

§. XXXV.

Neminem quoque fugere potest congregatio Langobardorum in campis. Solide pro more suo entelechaui BVDERVS vir de republica litteraria optime meritus l. c. *Talia comitia, ait, regis et procerum regni Langobardorum seu Italiae in pulcerrimis illis et viridantibus ad Padum amnem, Placentiam inter et Parmam, campis, quae a consultatoribus illis publicis Roncaliarum corruptum nomen accepere.* Conf. CHRISTIANI GOTTLIEB SCHWARTZII progr. de comitiis Roncaliensibus.

§. XXXVI.

Quum conuentus populorum germaniae, testantibus scriptoribus, tum in salutem reipublicae, tum iudiciorum exercendorum gratia sub dio essent instituti; Hinc non deest ratio, cur pluribus in locis Hiberniae olim statis temporibus in campis ius dicebatur, prout docet WARAEVS in *Hibernia et antiquitatibus eius cap. VIII. p. 38.* et cum eo similia de tractu Bremensi ac Luneburgensi recenset IO. GEORGIUS KEYSLERVS in *antiquit. septentrional. et celtic. sect. I. cap. V. §. I. p. 85.*

§. XXXVII.

Quae de Hibernia iam diximus, eodem iure de Islandia dici merentur. Sufficienter haecce testantur SCHEDAE ABRAE MVLTISCII * cap. III. verbis:

C

Land

Land that varo sibhan altz beriar fe. Enn that logtbo Lannsmenn til Althingis naizlo. Af thvi es thar Almenning at vitba til Althingis i scogum, oc a beithorn bagi til brossa hafnar. Hoc est, terram istam, quae iam communis possessioni cesserat, VSVI COMITIORVM destinarunt postea incolae, data venia caedendi ligna in siluis et equos in pascuis alendi. vid. KEYSLERVS l. c.

* IDEM not. 2. Hic liber, inquit, rarissimus Oxonii imprimi coeptus, sed ob inopinatum editoris et commentatoris CHRISTIANI WORMII discessum nondum ad finem perductus.

§. XXXVIII.

Sic etiam ex CHRONICO SLAVORVM de a. 1312. discimus, regem Danorum Ericum in campis habuisse consultationes. Quemadmodum nullum errorem ingrediremur, si cum KEYSLERO l. c. crederemus, Polonos hodiernum adhuc hunc comitiorum vniuersalium morem seruare.

§. XXXIX.

Tandem statum antiquum comitiorum germanicorum (§. xxxvi.) sub dio exquisitè proposuit IVSTVS GEORGIUS SCHOTTELIVS de iuribus singularibus germaniae cap. XXIX. §. XII. *Mit dem alten freyen Feld-Gerichte hat es diese Beschaffenheit gehabt: Es hat dieses freye Feld-Gericht sechzehn Personen gehabt, unter welchen der Elter Graffe, das ist, Ober-Richter, und der Jüngster Froner, das ist, Knecht oder Fron-Bothe genandt worden. Die andern vierzehn hat man Scheepen und Rechtsprecher genandt.*

Diese sechzehn Personen, haben alle zugleich unberückteget, auch von ehrlicher und ehlicher Geburt seyn müssen, wann einer oder mehr verstorben, haben die Priester der Irmen-

Irmenseul doch mit Rath und Zuthun des Greffen und Froners, einen andern erwehlet.

Salbe Wahl aber hat der Froner, wann er zu Hause wieder angelanget, in Beyseyn des Greffen und zweyer Frey-Richter, vor des Mannes Hofe, welcher erwehlet unter dem offen Himmel, siebenmahl nach einander vermelden und ankündigen müssen. Und nach solcher Ankündigung ward derselbe vor männiglichem, vor einem Frey-Richter gehalten und geebret.

Als sich aber die Sachsen zum Christlichen Glauben bekehret und Christen wurden, und Ludouicus Pius das Kloster Corvey gestiftet, gebauet und einweihen lassen, auch nunmehr die Armen-Seul, aller Dinge und zu Grunde zerstöbret und abgeschaffet, und an derselbigen Stätte eine herrliche und geistliche Probstei anzurichten befohlen, hat er dieselbige Probstei, zusamt der alt hergebrachten Gerechtigkeit des freyen Feld-Gerichts, dem Stift Corbey zugewandt und einverleibt.

Man hat aber mit dem vielbenannten Corbeischen freyen Feld-Gericht, folgende Maaß und Ordnung gehalten. Wann einem Hauß-Vater, der benannten Oerter, an seinem Acker, Hofe, Garten und Wiesen und Weide, so viel einer dessen vor frey Gut bekräftigen können, Eindracht oder Abbruch geschehen können, so hat derselbige es in Gegenwart zweyer Frey-Richter, dem Eltesten oder Greffen klagende fürbringen müssen.

Alsdann hat der Greff in Beyseyn zweyer Frey-Richter, dem Froner oder Fron-Borhen befehlen müssen, daß er bey scheinender Sonnen, und unter den offenen Himmel, alle Frey-Richter, auch die Freyen, so viel deren daselbst, da der Irrthum ist, wohnen und Dingpflichtig seyn, zu verkündigen, daß sie auf erst kommenden Sonnabend zu rechter Zeit

Tages, an den Ort, da der Irrthum ist, vor dem ordentlichen und in altem Recht erkannten freyem König-Stul im N. Felde gelegen, bey Poen und Straf, der alten erkannten Buße ankommen sollten.

Die alte erkannte Buß aber, ist ein Pfund Wachs und neun Werbergische Pfenninge.

Der König-Stul aber ist gewesen, in einer ieglichen Art Feldes oder Acker, so weit und ferne sich dieses freye Feld-Gericht erstrecken thut. Ein viereckigter freyer und grüner Platz, sechzehn Schub lang und breit. Und anfänglich dadurch zum freyen Königs-Stul gemacht, daß der Fron-Botbe in der Mitte eine Gruben Ellen tief gegraben, dann haben alle sechszeben Frey-Richter, ein ieglicher besonder eine Hand voll Asche, einen Kollen, und ein Stück vom Ziegelstein hinein werfen müssen, und dann wieder zugeschbarret.

Und auf dieselbe Stätte, hat allemahl, wann auf solchen Platz, ein frey Feld-Gericht gehalten, der Froner, dem Greven, den Stul setzen müssen.

Wann man aber an dem itztbemeldtem Platz gezweifelt, und man nicht eigentlich gewußt, ob es ein rechter beständiger König-Stul wäre oder nicht, so haben die Frey-Richter, in der des Orts inwohnenden freyen Gegenwart, die Bestätigung, Urkund und Wahr-Zeichen (oben genandt) suchen müssen.

Wann aber daselbst solche Urkund und Wahr-Zeichen nicht befunden worden, so sind alle Urtheil, so zuvorn daselbst gesprochen, nichtig und unbündig.

Wann dann nun der angesetzter Gerichts-Tag herankommen, haben sich die Frey-Richter, und Freyen des Orts, da man Gericht halten wollen, vor des Ober-Richters Hause und Herberge versamlet. Dann ist der Ober-Richter heraus gegangen, und sich zu dem Ort des gebräuchlichen König-Stuls

Stuls verfügt, welchem die Frey-Richter gefolget. Die beyden Jüngsten aber von demselben hat der eine den Stul, der ander eine Stange getragen, dem sind die Freyen des Orts wohnhaftig, alle gefolget, in das Feld hinein, in welchem der Mangel gewesen, und worüber geklaget worden, gangen, biß vor desselbigem Feldes Königs-Stul. Aber niemand hat ohn Erkenntniß, bey Straf der alten Buß, in den König-Stul, das ist, in den viereckigten grünen Platz treten mögen.

Darum dann, wann Ober-Richter und alle Frey-Richter um den König-Stul herumgestanden, hat der Froner ein Stillschweigen geboten, und darauf angefangen und gesagt:

Herr Greve,
Met Orlove,
Unde met Behage,
Eckjock frage,
Segget my vor Recht,
Eff ek yuwe Knecht,
Düßen Stoel sette möge,
Ub den König Stoel met Orloeve.

Darauf antwortet der Ober-Richter oder Greffe also:

All dewile der Sünne met Rechte,
Beschynet Herrn und Knechte,
Unde alle use Wercke,
So sprecke eck dat Recht so stercke,
Den Stoel tho setten even,
Unde rechte mate tho geven,
Den Kleger recht tho hören,
Dem Beklageden tho antworten.

Hierauf wird alsobald von dem Froner der Stul, mitten in den Platz des König-Stuls gesetzt, und spricht der Froner zum andernmahl:

Herr Greue leve Herre,
 Eck vermahne yöck yuwer Ehre,
 Eck sy yuwe Knecht,
 Darum segget my vor Recht,
 Eff dißse Mathe sy gelicke,
 Dem Armen alse dem Ricken,
 Tho meten Land und Standt,
 By yuwer Seelen - Pand.

Und indem legt der Froner die Stangen vor den König - Stul an die Erden, dann tritt der Ober - Richter mit seinem rechten Fuß an das Ende der selben Stangen, und darnach auch die andern funfzehn Frey - Richter, nach Graßen und Ordnung, als sie nach einander zum Ambt kommen sind, also daß die Stange sechzehn Schuh lang seyn muß.

Dann fähet der Froner zum drittenmahl an und spricht:

Herr Greue,
 Eck frage met Orlove,
 Eff eck moge meten,
 Met yuwe mede Weten,
 Openpar und unvorholen,
 Dißsen freyen König - Stuel.

Darauf antwortet der Ober - Richter und spricht also:

Eck erlove recht,
 Unde vorbede unrecht,
 Bey Penn der olden erkannten Recht.

Dann wird der König - Stul in die Quer und über Quer, in aller Gegenwart gemessen, also daß er allenthalben sechzeben Schuh lang und breit seyn muß, so aber etwas daran mangelt, hat man dasselbige in denen daran liegenden Aeckern suchen müssen.

In

In welchem Acker alsdann die Übermaß befunden, hat der Herr desselben Ackers die alten Buß und Straf, so bald in den König-Stuhl erlegen und bezahlen müssen, hat es aber der Frey-Richter einen betroffen, hat er zweyfache Buße geben und erlegen müssen. Darumb hat ein ieglicher mit Fleiß darauf sehen müssen, daß er seinen Nachbarn mit dem Pfluge nicht zu nahe greiffen muß.

Wann sich der Ober-Richter in den König-Stuhl gesetzt, und durch die Jüngsten beyde Froner, Klage und Antwort fürbracht, hat der Ober-Richter, die Frey-Richter in Gegenwart aller Freyen, mit folgenden Worten Recht und Urtheil zusprechen ernstlich vermahnet:

Alt dewile an düßem Dage,
Met juwer allem bebage,
Under dem hellen Himmel klar,
Ein fry Feld-Gericht openbar,
Gebeget bym lechten Sunnenschin,
Met nöchterm Mund kommen berin,
De Stoel ock is gesettet recht,
Dat Maht befunden upgerecht,
So sprecket Recht ane Wirth und Wonne,
Up Klage unde Antwort, wiel schient die Sunne.

Darauf hat ein ieder Frey-Richter oder Scheppe seine Meynung sagen müssen, dann hat man der meisten Stimm Beyfall geben, und darauf ein Urtheil zusprechen, einträchtiglich beschloffen, an welchem sich beyde Theil, ohne alle Ein- und Wiederrede genügen lassen müssen, auch davon nicht appelliren dürfen.

Und da auf solchen Floren, Feldern und Aeckern in das Corbeische freye Feld-Gerichts-Recht gebörend, ein Mord eines

nes Menschen oder Viehes, oder ein Diebstahl an Pflügen, Eygen, Wagen oder Vieh geschehen, müßten die Frey-Richter nach obgemeldter Form darum richten, und sprechen biß ans Blut, und alsdann den Ubertreter der ordentlichen hohen Land-Fürstlichen Obrigkeit zum Blut-Urtheil, und zur peinlichen Execution überantworten.

Wer auch vor diesem Gerichte eine Klage fürbringen wolt, und seine Klage mit klaren Gewissen und genügsamen Gründen nicht beweisen kund, dem ist zwiefache Buß und Straf erkannt und auferlegt worden. In Criminal-Sachen ist die Straf nach Gelegenheit peinlich gewesen.

Es hat auch kein Freyer, einem Unfreyen, sondern einem Freyen sein Gut verkaufen und auftragen mögen, und wann das geschehen, so hat der Verkäufer dem Käufer das Gut vor dem freyen Gerichte auftragen müssen. Und damit ist der Aufträger seiner Freyheit Gerechtigkeit beraubt, und ist dienstbar. So hat auch kein Freyer sich mit einer Unfreyen verheyrathen mögen.

Wann auch ein Frey-Richter mit Unthaten berüchtiget, hat er vierfache Strafe geben müssen, und ist seiner Würde und Freyheit beraubt worden.

Darum hat dieses Gericht nicht weniger, als das Fehm-Recht in der Zucht gehalten das Volck, damit sie nicht um ihre Freyheit kommen möchten. Endlich ist dieses Feld-Gericht, bey Hertzog Heinrichs des Lawen Zeiten, als die Graffen so gemeiniglich Ober-Richter waren, und nunmehr zum Kriege gebraucht wurden, in einen Mißbrauch, und endlichen Abgang gerathen und kommen, und zuletzt gar gefallen.

* * *

C A P. II.

DE

CONVENTIBVS GENTIVM GERMANICARVM
IN LVCIS, AD ARBORES, LAPIDES, MON-
TES ET FONTES.

EPITOME CAPITIS II.

- §. XL. GERMANI non semper sub
dio in campis nudis et aper-
tis consultationes instituerunt,
§. XLI. Ita in lucis et nemoribus com-
paruerunt.
§. XLII. XLIII. XLIV. et XLV. Pro-
bat per exempla.
§. XLVI. Vterius declaratur, quomo-
do ad arbores conuenerunt.
§. XLVII. et XLVIII. Ex antiqui-
tatibus demonstratur.
§. XLIX. Concilia ad montes, colles
ac lapides explanantur.
§. L. LI. LII. LIII. et LIV. Continua-
tio thematis.
§. LV. Probabiliter Teutones, ante Ca-
rolum M. frequentius ad fontes
conuentus coërcuerunt.
§. LVI. Vterius extensio modorum
quod ad comitia.

§. XL.

GERMANI auitae libertatis studiosissimi praeter
consultationes sub dio et in campis haut inusita-
tas, omni sollicitudine curarunt, ne praeter re-
censita ipsis deessent loca, vbi de salute prouinciarum
ac patriae, immo et de singulorum commodo deliberent,
datisque suffragiis decident, quid populo placeret.

§. XLI.

Quare non erubescabant pro simplicitate aevi ac
morum, comitia instituere in lucis, quorum nimia vene-
ratio est in comperto. Vnde alacri studio solliciti fue-
runt in nemoribus quoque consilia capere, quae ipsis
non essent perniciiei.

§. XLII.

Superstitiones circa lucos et conuentus in ipsis
visitatos optime exposuit IO. GEORGIUS KEYSLERVS

D

in

in antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. IV. §. XI.
 Cuius verba multum conferunt ad thesin meam illustrandam: *Hae superstitiones, ait, quemadmodum in rebus ad religionem pertinentibus per conciliorum ac legum serueritatem utcumque fuere repressae, ita in iis, quae mundana ac profana negotia videbantur respicere, diu mansere liberae.* Maiores nostri, cum de publicis rebus consultandum erat, cum leges ferendae, pax sancienda, bellum inferendum etc. IN LVCIS CONVENIEBANT IBIQUE COMITIA SVA CELEBRABANT, exinde dicta HAGE-SPRACKEN, colloctiones IN LVCIS, quae nunc corrupte effe-
 runt HAGELSPRACKEN.

§. XLIII.

Quales conuentus in luo et sacro nemore a Germanis praecipue ab eorum duce Arminio conuocatos fuisse, legisse memini, quibus decretum, ne vterius patiantur iuga et iniurias a romanis sibi illatas, sed ut potius vi armorum pristinam libertatem, quamuis cum internecione romanorum, hostium infensissimorum, adquirere cuperent. Quae a maioribus in concilio accepta consilia secunda quoque exstiterunt, prout satis testatus est TACITVS aliue, qui de clade Variana scripta reliquerunt.

§. XLIV.

Egregium quoque exemplum inueni in MAR-
 QVARDI FREHERI *comment. originum palatarum Part. I. cap. VI. p. 67. seq.* quod ibi late est prosequutus, quum notitiam villarum pagi Rhenensis, qui francice Rinechowe et Riniegowe dicebatur, communicasset: Pro praesenti sufficiat haec saltim ex chartis allegare. *Hanc villam cum silua habuerunt (i. e. Steinfortowa) in beneficio Wegenleitzo pater Warini, et post eum Warinus comes*

comes filius eius in ministerium habuit ad opus regis, et post eam Bongolfus comes, quousque eam Carolus rex sancto Nazario tradidit. Iste Warinus ex praecepto Caroli regis anno XXVII. regni eius mediante mense Augusto PLACITVM IN EADEM SILVA ad tumulum, qui dicitur WALINEBVG, habuit, et cum illustrium virorum iudicio et testimonio terminum et diuisionem eius faciens, eam a silua quae pertinet ad Moyneegowe, et ab omnibus circumpositis marchis sub certis et designatis limitibus determinauit etc.

§. XLV.

De ducatu Guelfico Brunsvico Luneburgensi MARTINVS ZEILLERVS in descriptione accurata huius prouinciae de comitiis Ducatus Luneburgici in lucis quoque habitis sequentia adnotauit: *Es pflegen aber solche Land-Tage, wenn es die Nothdurft erfordert, alten Herkommen nach, bey Friedes-Zeiten, unter dem bloßem Himmel in einem Gehölzte der Schot bey Höfering genannt in dem Ampt Bodenteich, vier Meilwegs von Zell, gemeiniglich gehalten zu werden.* Nec inutile erit, si ea repetam, quae (§. XXVII.) applicare studui, dum non parum iuuabit, IACOBI LACOFFERI *Beschreibung Helvetischer Geschichte Part. III. lib. VI. p. 178.* verbis uti: *Dieser Ort war eine runde Wiese allenthalben mit Holtz umgeben Grütli genannt, am Urner See in deren von Schweitz Gebiethe, nicht weit von Mittler-Stein und von Brunnern. An welchem Ort die drey Länder, wann sie was wichtiges zu berathschlagen haben, noch auf dem heutigen Tag zusammen kommen etc.* Quos casus vsium comitiorum in lucis quod ad recentiora tempora continentem debeo obs. XI. III. BYDERI *amoenit. iur. publ.*

§. XLVI.

Arbores etiam fuerunt testes comitiorum germanicorum. (per §. XLIX.) Ita DV. FRESNE glossar. voc. placita sub arboribus varia eam ob rem adducere fuit conatus. Illum sequitur VERO EMMIVS de Frisia et Frisiorum republica p. 475. ibi: Regio quondam liberrima; in quo comitiorum totius gentis liberae locus proprius, velut libertati quaedam dicata area erat, quem Vpstallesbomum dicebant in Auricano agro; A PRAEGRANDIBVS ET VETVSTIS QVERCVBVS, IN PATENTI CAMPO INGENTES RAMOS in latum porrigentibus, IVXTA QVOS sub coelo, velut Deo teste, COMITIA AGI solebant. (per §. XXVI.)

§. XLVII.

Inprimis vero locus in IO. GEORGII KEYSLERI antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. IV. §. XI. negligi nec potest, nec debet, ibi: EMMO Abbas primus in Werum apud Omlandos in chronico ab an. 1204. vsque ad a. 1237. de orientalium Frisonum incurfu circa a. 1220. sic scribit: Contremuit tota terra propter iuratos, quos vniuersitas Fresonum DE MORE VETVSTISSIMO creauerat APVD VPSTALLESBOME (per §. XXVI. et XLVI.) apud MATTH. anal. Tom. III. p. 85. IDEM ad annum 1231. Eodem anno ortum est bellum inter Ernerenses et Vrbusenses propter insulam, quam iurati apud VPSTALLESBOME Vrbusensibus adiudicauerunt. Mos ille IN LVGIS conueniendi diu haesit testantibus tabulis publicis ad annum 1248. confectis de advocatia Braemstede, quae ita finiunt: Actum iuxta castrum HAGHEN (quo loco sacrum lucum olim fuisse nomen innuit) PROPE QVERCVM vulgariter STALECKE nuncupatam apud IO. SCHILDIVM de Caucis p. 91. Illicetum etiam AYCHINDING appellatur

tur in Rusticano Terminorum, quod idem est ac locus iudicii SVB QVERCV, sicut in MYTHOL. 14. EDDAE Dii quotidie sub FRAXINO YGDRASIL IVDICIA exercuisse perhibentur. Et ad eum morem respexisse videtur GALLVS AVTOR COMOEDIAE sub Titulo *Queroli* conscriptae et a ROB. STEPHANO euulgatae, apud quem sequentia leguntur: *Ibi sententiae capitales de robore proferuntur. Vix aliquot adhuc ante Secula Principes Germaniae SVB QVERCVBVS conuenire solebant deque litigiis suis transigere. In Anglia cum 1549. Noruicensis vrbs et vicinia contra Regem Senatunque arma sumeret duce KET, conuentum suum consiliaque agitabant iusque pariter VETERVM MORE dicebant SVB ANNOSA QVERCV, quam QVERCVM REFORMATIONIS (the Oak of Reformation) appellabant, ex qua etiam MATTHAEVS PARKERVS, postmodum Archiepiscopus Cantuariensis frustra verba ad eos faciebat. Vid. The Life and Acts of Matthew Parker, the first Archbishop of Canterbury in the Reign of Queen Elizabeth, by John Strype. M. A. London 1711. fol. Burnet Abridgment of the History of the Reformation l. 2. p. m. 344.*

§. XLVIII.

Porro laudatus IO. GEORGIUS KEYSLERVS in addendis ad antiquit. septentrional. et celt. p. 584. vltius his verbis prosequitur argumentum: Ad FLACITA GENERALIA SVB QVERCVBVS OLIM HABITA pertinet, quod de ALTA ARBORE (von Hoben Baum) inter Halberstadium et Quedlinburgum perhibent Diplomata. Inter alia Sifridi IV. Comitis Blancenburgerici literae apud PAVLLINVM Exerc. de Aduocat. monast. p. 559. seq. et apud LEVCKFELD. in Antiqq. Blancenburger. p. 53. f.

sequentia habent: Nouerint tam praesentes, quam futuri, quod cum AD ALTAM ARBOREM, PLACITIS IBIDEM GENERALIBVS INDICTIS cum principibus et reliquis terrae nobilibus effemus, et nos pariter constituti, praesentibus viris nobilibus et honestis, videlicet Domino Maynardo venerabili Halberstadiensi Episcopo, Wigero Decano, Volrado praeposito Walbicensi, canonicis Halberst. laicis vero Burchardo de Quaerenworde, Burchardo filio ipsius, dilecto consanguineo nostro, Olrico Comite de Regenstein, et Geuehardo Comite de Wernigerode, in praesentia Domini Ludolphi Abbatis Ecclesiae Huyesburgensis et Tide-ricae de Aspenstede, monachi Ecclesiae eiusdem, recognouimus in aperto etc. *Factum hoc est anno MCCLI. Abbatissam Quedlinburgensem eodem seculo et loco ius dixisse, fidem facit testimonium Ulrici Comitis de Regenstein Abbatissae datum*: Venerabili in Christo Dominae suae Abbatissae in Quedelingebug Clericus Dei gratia maior Comes de Regenstein paratam ad seruitia voluntatem, Recognoscimus et tenore praesentium protestamur, nos saepius audiuisse, quod AD ALTAM ARBOREM in principum et nobilium huius terrae praesentia multociens iustitiam exhibuistis. Datum Regenstein anno MCC. sexagesimo quarto in die sanctorum Apostolorum Simonis et Iudae. *Eadem de HAC ARBORE ALTA confirmat Diploma Meynhardi Episcopi Halberstadiensis, quod Doctiss. LEVCKFELDIUS Tom. II. Antiq. Halberstadiensium exhibuit*: Meynardus Dei gratia Halberstadiensis Episcopus - - notum facimus Christi fidelibus vniuersis praesentibus et futuris hanc nostram paginam inspecturis, quod praesidentibus nobis IUDICIO APVD ALTAM ARBOREM, accedens ad nos dilectus in Christo

Christo Ernestus Ecclesiae, Gratia Dei, praepositus, nobis merito. suae religiosae conuersationis acceptus, in eodem PLACITO PROVINCIALI CELEBRI postulauit a nobis humiliter et deuote, quatenus duos manfos sitos in villa Sehufen - - Ecclesiae suae conferre donatione perpetua dignaremur etc. Actum APVD ALTAM ARBOREM 1250. Datum Halberstad. 17. Kal. Octobris. 1250. conf. pluribus IOH. ANDR. SCHMIDII, D. P. P. Theol. et Abbatis Mariaeuallensis Nummum Braçteatum Henrico II. Seculi XIII Comiti Blancenburgo ante Hartonem vindicatum p. 14. et 30.

§. XLIX.

Et quid dicam de Teutonum consultationibus ad montes et lapides? Quas, si accurate obseruamus, statim adparebit; eas maioribus nimis placuisse. Testimonium illustre nobis exhibuit IO. GEORGIUS ECCARDVS ad leges francorum, intelligo Salicam et Ripuariorum Tit. II. leg. I. voc. Malberg. *Proprie, inquit, locum iudicii et deinde ipsum iudicium ac etiam populum ad iudicium congregatum notat, a mahl et berg compositum. Notum enim est, iudicia OLIM IN COLLIBVS etiam HVMANA OPERA FACTIS, et SVB DIO habita fuisse, ut iudices nempe ab omni populo conspici possent. Restant COLLES HVIVSMODI in villis seu pagis nostris, et in medio riliam plerumque aut alius generis arborem habent, tegumentum pluuiæ coelo etc.*

§. L.

Adstipulatur NICOLAUS SCHATENIUS Iesuita doctissimus *hisor. Westphal. lib. VII. p. 486. dicens: Inter quas memorant longa maiorum fide GRANDEM ILLVM LAPI-*

LAPIDEM, qui Osnabrugum inter et Wallenhorstium ac praelii huius locum hodieum conspicitur IN IUGO MONTIS et opaco luco, quibus in locis plerumque CONVENTVS et sacrificia agitabantur. Vasta sane moles impolito opere in formam mensae: mireris qua arte, quibus humanis viribus et machinis in iugum MONTIS attracta LAPIDIS moles.

§. LI

Nec alio more vixerunt Islandiae incolae, sed comitia egerunt ad montes secundum consuetudinem Germanorum. Clare hoc interpretatus est IONAS ARNGRIM de Islandicae gentis primordiis et veteri republica cap. VI. Locus autem, inquit, COMITIORVM primus fuit AD MONTEM ARMANFELL Islandiae meridionalis, quae non multo post Thinguellam translata sunt. Olim (toto sane aristocratiae tempore, aut forsitan diutius) dies integros XIV. durantia initio circa Idus Maias facta. Praeter trium generum conuentus iam expositos interdum etiam in singulis quartis FORVM maius celebratum est. Fiordnugathyng, quod maius appello respectu minoris, nempe provincialis fori: non respectu illius magni seu maximi, quod comitiorum nomine modo designauimus.

§. LII

De gentibus septentrionalibus veris Germanis haecenus exposita adfirmat IO. LOCCENIVS in antiquitatibus Sueo-Gothicis lib. II. cap. III. p. 38. seq. His verbis: Haec de priscis huius regni iudiciis, RVRI IN CAMPO, vel COLLIBVS SVB DIO HABITIS, unde quaedam loca adhuc denominationem suam retinent. Similia videmus in IO. GEORGII KEYSLERI antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. V. §. III. p. 92. In illis, inquit, conuentibus publicis EDITA LOCA electa fuisse non solum
ab

ab iis quibus verba ad populum erant facienda, sed iis etiam qui videndi cupiditate tenebantur, nemo mirabitur, testante praeterea SNORRONE STVRLESONIO. Quemadmodum etiam apud SAXONEM GRAMMATICVM lib. XIV. p. 241. Nicolaus Daniorum rex, quia HABENDAM IN GOLLIBVS CONCIONEM tuto petiturus non videbatur, in oppido acquiescere, quam incertam populi fidem discrimine suo tentare maluit. SAXA etiam in hunc usum fuisse adhibita diserte habet OLOFF TRYGGWAZON SAGA ab Oddo monacho Islando conscripta cap. XXIV. p. 103. Olaum memorans pro concione dicturum SAXVM QVODDAM SATIS ALTVM ascendisse, ut omnibus conspicuus esset, et ab omnibus exaudiretur. Conf. SNORRONEM in vita eius Tom. I. Part. VI. cap. LIV.

§. LIII.

Deinceps non absque detrimento negligere queo locum ex ANTONII WECKII *Beschreibung der Churfürstl. Sächsischen Residenz Dresden Part. IV. Tom. VI. p. 434. et 437.* acceptum, quem licet supra §. xxv. adductum, eximio cum fructu et huc vtor: *Es ist aber das oftbemeldte Culm oder Culmitz, nichts anders als das mitten im Lande zu Meissen gelegene Colmen bey Oscharz gewesen, allda man aufn Berge, den man durchs gantze Land sehen kan, die Land-Täge nach alter Obseruanz unter freyen Himmel gehalten.*

§. LIV.

Tandem, ne obliuiscar IO. GEORGIVM KEYS-
LERVM *antiquit. septentrional. et celtic. sect. I. cap. V. §. I. p. 85.* is quoque auctor est recensione, qua probat, maiores lapidibus praegrandibus in comitiis fuisse vsos. In primis vero IPSIVS ADDENDA p. 586. insignem

E

reci-

recipiunt locum, quem verbotenus enarrare, necessarium esse duxi: *Placita generalia et iudicia AD LAPIDES PRAEGRANDES fuisse habita comprobat Francorum lex, vulgo KEVREBRIEF, siue potius liber consuetudinum, quae in Bruggensi Flandriae tractu observantur, sequentiaque exhibent: Omnes banniti qui banniantur APVD LAPIDEM, debent denunciari banniri in Ecclesia sua; et quando extra bannum sunt, debent similiter extra bannum denunciari in Ecclesia sua, alioquin a Banno non erunt absoluti. Cum prece vocaverit hominem AD LAPIDEM, debet prius iurare cum Witschepa (h. e. sapientibus Scabinis) vel testimonium in Scabinis habere, quod eum suauauerit, et tunc eum semel, et secundo et tertio vocabit et non amplius, et tunc banniet secundum iudicium Scabinorum. Vid. OLIV. VRED. in Hist. Comitum Flandriae Podr. II. de prima Francia p. 443.*

§. LV.

Germanos haut improbasse consultationes ad fontes, eo magis credo, quoniam sub imperio Caroli M. tales pro illicitis non esse iudicatas. Firmiter, ea quae dixi, exposuit NICOLAUS SCHATENIUS *hystor. Westphal. lib. VIII. p. 495.* allegando celebrem mense Maio ad fontes Padere synodum, quam indixerat Carolus omnibus praefulibus, sacerdotibus, militiae ducibus, comitibus, consiliariis, omnisque Westphaliae senatui ac populo. Quum itaque nemo, nisi hospes, simplicitatem morum germanicorum ignoret, eo magis, ad sensum dico SCHATENIO l. c. Immo errorem non committam, si ex probabilibus circumstantiis statuo, concilia maiorum ad fontes frequentiora ante aetatem Caroli M., quam sub eius regimine fuisse, dum modestus imperator nihil omisit, quod ad imminuendam,
vel

vel plane tollendam superstitionem Francorum aliorumque populorum germaniae quidquam conferre potuit.

§. LVI.

Possem ulterius progredi, et nonnulla enarrare de comitiis ante portas castrorum seu burgorum, ante ecclesias etc. Ast, quum haec proprie huc collineare non videantur, eam ob causam praetermittens saltim pro-
uoco ad DV FRESNE *glossar. voc. placita custodire.*

C A P. III.

DE

TEMPORIBVS, QVIBVS CONVENTVS INSTI-
TVTI, ET QVOTIES IN ANNO GERMANI
CONVENIRE SOLERANT.

SVMMA CAPITIS III.

§. LVII. **A**d evitandas tautologias
varia cap. I. explicantia,
de praesenti enucleantur, quae il-
lud non parum illustrabunt.

§. LVIII. Certis diebus germani coi-
uerant.

§. LIX. Praeprimis Kalendis Martii
et Maii, quod exemplis exponitur.

§. LX. Quid sit campus Madius? ex-
haubitur.

§. LXI. Campus Martius, unicum
Maiicampo requirebat locum aper-
tum sub dio.

§. LXII. et LXIII. Maiicampi in ter-
ris septentrionalibus facta quoque
est mentio.

§. LXIV. Superstitio ex statutorum tem-
porum observantia emergit.

§. LXV. Inchoante aut impleta luna
conuentibus in Germania fuit locus.

§. LXVI. Exemplis illustratur.

§. LXVII. Notatur Philippus Cluuerius.

§. LXVIII. Probabiliter ex Tacito co-
gnosceimus, noctu Teutones coiuisse.

§. LXIX. Adnectitur probatio.

§. LXX. Quod nec absque ratione de
gentibus septentrionalibus aliisue
erit dicendum.

§. LXXI. Inquiritur, cur ita sentio.

§. LXXII. De Gallis, Danis, Saxoni-
bus, Anglis atque Belgis adfirmatur,
istos populos ut germanos veros no-
dis tempore comitia celebrasse.

§. LXXIII. Legitima conclusio ex an-
tea dictis eruitur.

§. LXXIV. et LXXV. Ante Caro-
lum M.

hinc M. bis in anno maiores plerumque conventus vistarunt compromissariis exemplis.

§. LXXVI. *Es quidem tempore verno*

vel aestivo et autumnali.

§. LXXVII. *E contrario Saxones semel annuatim consultationes instituerunt.*

§. LVII.

MULTA, quod praemonendum esse arbitror, praesens tractatio continebit, ex quibus Cap. I. haut exiguam recipiet illustrationem. (§. LXL.) Alla-
boravi ibi explanare concilia in locis apertis; multas autem paginas, ne inutiles orirentur tautologiae, ad praesens institutum de campo Martio et Maii campo reservavi.

§. LVIII.

In primis vero notandum, quod Teutones non pro cuiusvis lubitu coierint, sed, ut TACITVS de M. G. cap. XI. manifeste scribit, certis diebus congregiebantur, si extra ordinem quid accidisset. *Coerunt, ait, nisi quid fortuitum et subitum inciderit certis diebus.* Ast exinde non sequitur, ergo statis diebus annuatim in Germaniae nullae habitae fuerunt congregationes provinciales populorum Germaniae. In utroque errarem, si dissentiam, nam maiores comitia egisse, adfirmat TACITVS. l. c. Quod vero statis diebus diacetas frequentare decreuerint, mihi nunc probandum incumbit.

§. LIX.

Haut difficile erit, argumentis ac testimoniis fide dignis promissa implere. Sic constat, comitia apud veteres ut plurimum Kalendis Martii * vel Maii fuisse habita. Satis elucet EX DECRETO CHILDEBERTI regis Francorum de anno 595. §. I. de quo IVSTVS CHRISTOPH. DITMAR in comment. ad Tacitum de M. G. cap. XI.

cap. XI. meminit, Childebertum elegisse Kalendas Martii, quum e contrario Pippinus conuentus ad Kalendas Maii transtulerit, (§. XIX.) ita, vt apud Francos exinde natus sit campus Martius et campus Maius. vid. FRANCISCVS DE ROYE *de missis dominicis ad iustitiam* cap. II. p. 85. BARTHOL. SCHOBINGERVS *in addit. ad IOACHIMVM VADIANVM apud GOLDASTVM rer. alam. Tom. III. p. 132.* HERTIVS *in notit. regni franc. veteris* cap. V. §. 2. DV FRESNE *gloss. voc. campus* et BURCARD. GOTTHELF STRVVIVS *in corp. hist. germ. periodo III. p. 115. et in corp. iur. publ. cap. XXIII. §. IV. p. 81a.*

* Rationem, cur campi Martii dicuntur, dedit HINCMAVS *in vita S. Remigii.*

§. LX.

Ast non semper campus, vbi concilia prouincialia celebrabantur, adpellationem campi Martii, aut Maii accepit, sed haut raro veteres illam vocarunt Madium. * Ita FREDEGARIUS SCHOLASTICVS ad ann. 760. de Pippino refert: Ibi placitum suum campo Madio, quod ipse primus pro campo Martio pro vtilitate Francorum instituit. Conf. IDEM *in chronico* apud DV CHESNE *Tom. I. p. 776. et 778.* et BURCARDVS GOTTHELF STRVVIVS *in corp. iur. publ. cap. XXIII. §. IV. p. 81a.*

* Vestigia de hac denominatione deprehendimus in SCHMINCKII *diff. de urnis sepulcralibus* §. 2. vbi meminit vici Hassiae Maden *der Maden Heyde*, quo multae urnae fuerint effossae. Vnde nonnulli coniciunt, conuentum publicum olim ibidem esse celebratum, vt inde nomen adeptus sit. Attamen SCHMINCKII eorumque, qui illum sectantur, opinio nem decidere haut cupio, an pro vera admittenda? Sed, cuilibet quaeestionem prius examinandam commendo: Vtrum Germani reliquias corporum urnis, hasque postea terrae mandauerint? Vid. BURCARDVS GOTTHELF STRVVIVS *in corpore hist. germ. periodo III. p. 115.*

§. LXI.

Quum itaque ante Carolum M. comitia veterum populorum Germaniae in amoenissimis pratis et viridi planitie Kalendis Martii aut Maii fuerint habita : Hinc eo minus dubitandum, quin campus Martius simul cum Maii campo exegerit locum apertum sub dio ; Accedit, quod vox campus nullam aliam permittat interpretationem. (§. XVI.) vid. ANDREAE RIVINI *diff. de Maiumis, Maiicampis*, et III. BVDERI *differt. de iudiciis duodecimviralibus populorum septentrionalium et germaniae*,

§. LXII.

Vsum Maiicampi in terris versus septentrionem fitis quod ad conuentus sub dio demonstravit ARNGRIMVS IONAS *de islandicae gentis primordiis et veteri re publica cap. VI. (§. LI.)*

§. LXIII.

Consentit mecum doctissimus, dum viueret, IO, GEORGIUS KEYSLERVS *in antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. V. §. I. p. 85.* Non pigebit, verba ipsius audire : *Fecit illud locum, ut olim in Germania a tempore, quo ordines ad regni negotia digerenda coibant, Comitia in genere dicerentur CAMPI MARTII ET MAICAMPI*, vid. VRSPERG. *Chron. fol. 170.* ANNAL. FRANC. A FREHERO editi ad an. 770. 776. 779. GREG. TVRONENS. *Hist. Franc. lib. II. cap. XXVII. p. m. 79.* vnde corruptae Campi Madii et Magii voces emerferunt. Conf. IVSTI FONTANINI *FOROIVLIENSIS vindiciae antiquorum Diplomatum aduersus BARTHOL. GERMONIVM (romae 1704. 4to.) lib. II. cap. XI.* FREDEGARII SCHOLASTICI *Chron. Contin. Part. IV. cap. 125. p. 694. cap. 131. p. 699.*

p. 699. cap. 132. p. 700. ANNALES METENSES ad annum 567.

§. LXIV.

Quae temporum observatio pedetentim ad superstitionem vsque excrevit. Optime id agnovit laudatus KEYSLERVS l. c. sequentibus: Illa vernalis temporis politica observatio in pessimam abiit superstitionem. Cum enim reliquum tempus rari in publicum procederent Reges Meroveicae stirpis neminem non cupido incedebat Principis sui videndi. Concurrébatur vndique a mulierculis imprimis et levi plebe, quae otio ac vernali tempore inducta dies noctesque eam, quae prae caeteris, quae aduentum Regis. Kalend. Mai, praecedebat, saltationibus, contiuviis ac poculis sub dio et in siluis transigebat. Post ea tempora, quamlibet mutata Regum vitae ratione, et Comitibus publica lege in Martium mensem translatis, haerebat tamen in animis plebis pristina consuetudo, et cum alii quoque modo audita pro compertis haberent, alii vero in contrarium verterent, non modo consuetudo Kalendis Maii commessandi, saltandi et arbores ante aedes plantandi ad posteros transmissa, sed fabulae etiam confictae de conuentu, conuiuiis et choreis Sagarum et daemonum in Sueviae monte Heuberg dicto et in celebri monte Brueterorum ea nocte, quae Kalendas Maii antecedit. Conf. VAGEDES *Diff. de Tonsura Childerici cap. 1. §. 3. inter opp. Acad. p. 92. seq. et Quest. Select. 8. p. 282.* Auxit forte superstitionem rumor, qui de Walpurgis Sacrae virginis in monasterio Heydenheimensi sepultae cista sepulchrali argentea increbuerat, ex qua cum die prima Maii oleum omnibus morbis medelam afferens diceretur destillare frequens confluebat credula plebs.

§. LXV.

§. LXV.

Ne vero ea taceam, quae TACITVS de M. G. cap. XI. nobis reliquit. Ita sciendum, maiores nostros praecipuis istos obseruasse terminos, quibus aut luna inchoabatur, aut impleta erat, nam a mulieribus fatididis ita edocti, in suis conuentibus, accurate nouilunium et plenilunium obseruarunt. Vid. IVSTVS CHRISTOPHORVS DITMAR in comment. ad Taciti libellum de M. G. cap. XI.

§. LXVI.

Nemo ut credo, mirabitur, modo contemplari velit festiuitates germanorum incedente nouilunio aequae ac plenilunio. Quis haec negare auderet, simul in dubium vocare oporteat relationes scriptorum quod ad praelia Teutonum initianda. Imo plane nesciret bellum Ariouisti regis Alamannorum cum Iulio Caesare. Quum igitur exempla prolata clare testentur de Germanorum superstitione crassa quod ad obseruationem nouilunii et plenilunii in causis grauissimis, his autem comitia haut immerito adnumerentur. Hinc ulterius eo minus haesitans adplaudere cogor verbis TACITI iam enarratis.

§. LXVII.

Scio quidem, PHILIPPVM CLYVERIVM in germ. antiq. lib. I. cap. XLVI. p. 366. contradicere auisse, existimantem, Arminium, quum Varum cum tribus legionibus opprimere studuisset: Immo Civilem Batavum, quum hic gentem suam in rebellionem aduersus Romanos trahere tentasset, magis opportunitatem temporum, quam nouilunium ac plenilunium spectasse. Sed, quum ad stabiliendam suam opinionem nihil adduxerit,

duxerit, quam credibile esse. Hanc ob causam verba Taciti me potius mouent, vt tamdiu inhacream thesi, auspiciatissimum initium Germanos credidisse agendis rebus, quum aut inchoaretur luna, aut impleretur, donec maiora conuictionis indicia, quod ad Cluxerii opinionem, me arrideant.

§. LXVIII.

Praeterea consuetudines maiorum, quas acriter tuebantur, requisierunt, vt conuentus tempore noctis, non diei coerceantur. Testem laudo TACITVM de M. G. cap. XI. sic pronunciantem: *Nec DIERVM numerum, vt nos, sed noctium computant. Sic constituunt, sic condicunt. NOX DIEM ducere videtur. Illud ex libertate vitium, quod non simul nec iussi conueniunt etc.*

§. LXIX.

Quod autem Tacitus hisce in verbis cogitarit de consultationibus Germanorum fulgente luna, ex eo probo. Nonne laudatus scriptor, antequam mentionem fecit computationis quod ad noctes et dies penes Teutones, de comitiis loquutus est? Et nonne verba ipsius posteriora eadem indicant? Quid mirum! me ideo compelli, vt certo adfirmare non erubescam, Tacitum verba intermedia de diaetis quoque concepisse. Sin hoc, vt firmiter sum persuasus, quid inde aliud sequitur, quam Germanos nocturno tempore conuentus suos egisse.

§. LXX.

Quam computationem itidem notauit IULIVS CAESAR de bell. gall. lib. VI. cap. XVIII. dicens: *Spatia omnis temporis non numero DIERVM, sed NOCTIVM finiunt; et dies natales, et mensum, et annorum initia sic obseruant,*

servant, ut NOCTEM DIES subsequatur. De gentibus septentrionalibus idem observavit IO. LOCCENIUS *antiquit. Sueo-Gothic. lib. I. cap. IV. p. 18.* addendo, illas cum priscis Germanis, Gallis, Danis, Saxonibus et Anglis id habuisse commune.

§. LXXI.

Quum itaque recensiti populi absque ulteriori dubitatione titulum verorum Germanorum mereantur, comprobantibus id crebris illorum emigrationibus. Eo minus fluctuans statuo, quum germanicae originis fuerint, eos quoque moribus Germanorum vixisse, adeoque et conuentus ipsis haut inusitados noctu ad imitationem ortus exercuisse. (§. LXIX.)

§. LXXII.

Quod vero Galli sequuti sint mores Germanorum in computatione temporum, clare patet ex *Iulio Caesare*. (§. LXX.) Eadem de Danis constat ex *cap. L. et LIII. legum Iuticarum*. Quod iterum de Saxonibus liquet ex *speculo Saxonico lib. II. art. III. et Lib. V. art. V.* Nec minus hunc morem Angli retinuerunt, qui simplicem septimanam *senight* quasi *seuennight* h. e. septem noctes, et geminatam *fortnight* velut *fourteenight* i. e. quatuordecim noctes adpellant. * Conf. IO. GEORGIVS KEYSLEVS in *antiquit. septentrional. et celt. sect. II. cap. III. §. 5. not. b.* IO. LOCCENIUS *antiquit. Sueo-Gothic. lib. I. cap. IV. p. 18.* **

* Ita et Belgae tempus ac ius ipsum, quod statis diebus redditur, vulgo dicunt *genachten* vid. MATTHAEI *de probat. cap. VII. §. LXXXVII. seq.* Porro Franci imitati fuere Germanos. Licet hoc cognoscere in lege salica, capitularibus, historiis et instrumentis, ut ex Petro Pithoeo notavit HIER. BIGNONIVS *not. ad. adpent. Marculfi cap. 2.* et SIRMON-

DVS in not. ad Goffridum p. 38. DV. FRESNE glossar. voc. rex conf.
10. NICOLAUS HERTIVS vol. II. opuscul. Part. I. cap. IV. § IV.

** Rationem huius computationis ita explicat LOCCENIVS l. c.
Illud autem ex eo principio ortum est, quod noctem die priorem esse,
vel a nocte diem duci, ex maiorum traditione acceperunt: Unde a
nocte, cui adnumeraretur dies, initium in computando tempore facere
voluerunt. Haur dissimilis Loccenio est HUGO GROTIUS de veritate
religionis christianae lib. I. §. XVI. dum causam talis computationis ex
historia primaeuæ creationis vertunt.

§. LXXIII.

Ex qua conuenientia morum Gallorum, Dano-
rum, Saxonum, Anglorum, Batauorum et Sueonum
cum consuetudinibus Germanorum (§. LXXII.) aliud-
uis iudicare nequeo, quam sequentia: Quemadmodum
TACITVS de M. G. cap. XI. (§. LXIX.) testatur, Ger-
manos non dierum numerum, sed noctium computas-
se; Ex (§. LXIX.) vero probabiliter ostensum, eos noctu
comitia conuocasse. Quid mirum, si omnia, quae de
Germanis pronunciani, ad modo dictas gentes applica-
re studeam. (§. LXXI.)

§. LXXIV.

Nunc superesse video alteram huius capitis sectio-
nem, numerum, quoties Germani annuatim coire sole-
bant, recipientem. Ita regnante Pippino in synoda
Vernensi (vox synodi hic denotat placitum generale)
an. 755. can. IV. sancitum: *VI BIS IN ANNO syno-
dus fiat: Prima synodus mense primo, Quod est Martiis,
ubique dominus rex iusserit in eius praesentia.* Vid. 10.
NICOLAUS HERTIVS de notitia regni Francorum vete-
ris cap. V. §. II.

§. LXXV.

Eadem fatetur HINC MARVS epist. XIV. cap. XXIX.
ex Adelhardi libello de ordine palatii, verbis: *Consue-*

sudo autem tunc temporis talis erat, ut non saepius, sed BIS IN ANNO, placita duo tenerentur: unum, quando ordinabatur status totius regni ad anni vertentis spatium; quod ordinatum nullus euentus rerum, nisi summa necessitas, quae similiter toti regno incumbēbat, mutabatur. vid. WILD-VOGELII dissert. de statibus prouincialibus §. XLI. BURCARDVS GOTTHELF STRVVVS in corpor. iur. publ. cap. XXIII. §. II. et III. et DV FRESNE glossar. voc. placitum.

§. LXXVI.

Quod comitia antiquitus maxime bis in anno tempore verno, vel aestiuo et autumnali fuerint habita, docet decretum Childeberti apud STEPHANVM BALVZIVM capitul. reg. Francor. Tom. I. p. 17.

§. LXXVII.

EX WERNERI ROLEWINCKII relatione de anti-qua Saxonia lib. II. cap. I. cognoscimus, antiquos Saxones regem non habuisse, sed per pagos satrapas constituendo semel in anno, ut moris erat, generale concilium in media Saxonia iuxta fluuium Weseram ad locum Marcklo instituisse. vid. HERMANNVS ADOLPHVS MEINDERS de iudiciis centenariis et centumvirilibus cap. III. §. XXIV. p. 48. et PAVLVS HACHENBERG in german. med. diff. I. §. VIII.

C A P. IV.

DE

PERSONIS, QUIBUS LIBERVM FVIT, POPV-
LVM CONVOCANDI.

CONSPECTVS DICENDORVM.

§. LXXVIII. **G**ERMANI libertatis
suae conseruandae
existunt studioffimi.

§. LXXIX. et LXXX. Duo vitia, quae
inde emanarunt, fideliter recen-
sentur.

§. LXXXI. Ostenditur, quemadmo-
dum maiores sensim quibusdam con-
cesserunt potestatem populum con-
gregandi.

§. LXXXII. Nimirum regibus.

§. LXXXIII. LXXXIV. et LXXXV.
Relata exemplis illustrantur.

§. LXXXVI. Porro principibus, quo
peccatione quaedam dubia remo-
uentur.

§. LXXXVII. LXXXVIII. et LXXXIX.
Dicta exponuntur.

§. XC. Item Comitibus.

§. XCI. et XCII. Subiungitur probatio.

§. XCIII. Disquiritur, utrum ante Ca-
roli M. acuum Missi eadem potesta-
te uti potuerint?

§. XCIV. Examinantur nomina exem-
pla adducta a Francisco de Roze
antecedentem spm concernentia.

§. XCV. Probabiliter demonstratur,
missos regales ante Carolum M. con-
uentus hanc indixisse.

§. XCVI. Eadem mihi videntur de pla-
citis centenariorum, vicariorum,
decanorum etc.

§. LXXVIII.

QVVM Germani libertatis suae fuerint tenacissimi;
Hanc ob rem euenit, vt antiquitus in Germa-
nia numquam regnatum sit vltra libertatem.
Ast illa maiorum durities non leuidensia produxit
mala, quae, licet sentirent, nihilominus tamen malue-
runt maximo cum prouinciarum suarum incommodo
iis onerari, quam quidquam de libertate vt re inaefti-
mabili perdere.

§. LXXIX.

Ita referente TACITO de M. G. cap. XI. Illud EX
LIBERTATE VITIUM, quod non simul, * nec inssi con-
ueni-

uenirent, sed et alter et tertius dies cunctatione cōuentium absuebatur; Quum tamen in rebus grauib. saepius plus profuit celeritas, quam virtus. Sed ea omnia olim maiorum animos induratos emollire atque mutare haut potuerunt.

* Quamuis Germani semper vnus fuerint originis, et linguae prope eiusdem, immo vnā germaniam fere omnes habitauerint, proxima mutuo vicinitate iuncti; tamen in vnā rempublicam nonnisi admodum sero coalesuerunt. Quibus factum, vt antiquitus numquam de salute vniuersae germaniae deliberatum sit, nec vlla communia comitia vel a plerisque germaniae populis celebrata, sed raro duarum ciuitatum ad propulsandum commune periculum fuere conuentus. vid. HERMANNVS CONRINGIUS in exercit. academ. de republ. inper. german. Ex. VIII. §. VI.

§. LXXX.

Vnde non miror, TACITVM l. c. iusta niti causa, maiores vitii propter ea inculandi. Quam imputationem nec fuit oblitus GROTIUS *hystor. belg. lib. II. ad an. 1590.* Germani, ait, conuentus indixere, ubi longa cunctatione, vt mos gentis est, consilia trahendo, interdum et remedia magis, quam mala differebant. vid. IVSTVS CHRISTOPHORVS DITMAR *comment. ad Tacitum cap. XI.*

§. LXXXI.

Ast successu temporis Teutones ab hac consuetudine ipsis vere damnoſa recedere * consueuerunt, quibusdam permittentes, vt in grauib. negotiis conuentus indicerent. Quod imprimis in regno Francorum obtinuisse obseruamus, confirmantibus annalibus francicis. conf. IO. NICOLAUS HERTIVS *de notis. regn. francor. veter. cap. VII.*

* Etsi maiores pedetentim in quasdam conuocationes consenserint, vitium a TACITO notatum aliquatenus purgando. Nihilominus vere

acc

nec alterum, cuius iterum meminit TACITVS (scilicet, quod omnes germaniae populi simul haut conuenerint) euitare studuerunt. vid. *infra cap. VII.*

§. LXXXII.

Inter personas, quibus ius conuocandi populum competiit, praecipue reges nominare audeo. Qui, licet in contentibus magis suadendi, quam iubendi potestate, prout *infra cap. X.* docebimus, gauderent: Attamen concilia indicare haut neglexerunt. vid. TACITVS *de M. G. cap. XI.*

§. LXXXIII.

Quis itaque contradicere conatur, comitia a Pippino rege Francorum (§. XIX. XX. et XXI.) gentibus imperio suo subiectis non fuisse indicta? Quis negare auderet, quae itidem de Pippino scripta reliquit AIMOINVS *monachus Floriacensis in historia Francorum lib. IV. cap. XV. apud DV CHESNE Tom. III. p. 105.*

§. LXXXIV.

Immo, ne quis crederet, pauca saltem existere argumenta haftenus adducta, quae nos de conuocationibus diaetarum a regibus peractarum conuincerent: Hinc operae pretium esse duxi, plura recensione digna exempla enarrare, quae regimen Pippini tantum tangunt, et ex quibus in continenti adparebit, me sufficienter esse instructum, thesin meam probatissimis casibus, quandocunque sit opus, illustrandi.

§. LXXXV.

Quum Pippini tempora tantum perplures demonstrent consultationes ab ipso indictas. Quid mirum! Si iis persuasus concluderem, haut raro ab aliis quoque regibus tales fuisse conclusas, immo et habitas.

Ne

Ne autem pollicitationum mearum plane sim oblitus, ea de re mentem dirigo ad insignem scriptorem DV CHESNE *Tom. III. p. 276.* qui est auctor placiti cuiusdam a mododicto rege definiti testantibus annalibus Francorum Metensibus l. c. *

* Eadem lectu iucundissima iterum proposuit laudatus DV CHESNE ad an. 757. p. 277. Ad an. 761. p. 278. Ad an. 763. p. 278. et ad an. 764. pag. ead. ut reliqua taceam.

§. LXXXVI.

Post reges nominandi sunt principes, quibus eodem modo liberum fuit congregandi populum, quem, iuris dicendi potestate ab ipsis per electionem nacta, dirigebant. Nec obstat, quod TACITVS *de M. G. cap. XI.* dixerit, principes magis auctoritate suadendi, quam iubendi fuisse capaces. Nam, si ex hacce restricta potestate argumentari vellem, E. principibus ius decernendi diaetas haut competit. Quid sentiendum esset de regibus? Quorum intuitu (§. LXXXII.) eadem proponere coactum me vidi. Quum itaque hi facultate congregationes decernendi fruerentur: (§. LXXXIII. seq.) Ex quam ratione principibus denegare possem licentiam, gentem sibi subiectam ad comitia conuocandi.

§. LXXXVII.

Manifeste prolata adparent, modo intueri velimus ista tempora, quibus Ciuilis, ex principali apud Batauos stirpe ortus, gentem suam ad rebellionem contra Romanos percellere nisus fuit. Et si consulimus TACITVM *hisor. lib. IV. cap. XIV.* tunc verba ipsius sufficienter declarant, Ciuilem primores gentis, et promissimos vulgi specie epularum sacrum in nemus vocasse,

casſe, ipſiſque, quum eos vino inebriatos hilaresque videret, enumerasſe laudem atque gloriam gentis, qua olim praediti fuiſſent, pro nunc autem iniurias, raptus, ceteraque mala, quibus a Romanis immaniter afficerentur, tolerari cogentur. Quibus optime perpensis, nonne Ciuilis Batavorum princeps conuentus coëgit? vid. PHILIPPVS CLVERIVS *in germ. antiq. lib. I. cap. XXXVIII. p. 317.*

§. LXXXVIII.

Eandem indictionem perfecit quidam Gallorum princeps cognomento Induciomarus; qui vnacum ſociis arma contra belli ducem Romanorum Labienum dirigebat. De eo ipſe IVLIVS CAESAR *bell. gall. lib. V. cap. LVI.* fatetur, eum concilium armatum more Gallorum, ſi bellum initiandum eſſet, indicando, Cingetorigem alterius factionis principem generum ſuum Caesaris ſequutum fidem, hoſtem iudicaſſe, bonaque eius publicaſſe. Conf. laudatus CLVERIVS l. c. *p. 317. et 319.*

§. LXXXIX.

Porro non poenitebit, PHILIPPVM CLVERIVM *in germ. antiq. lib. I. cap. XLVI. p. 366.* ipſum loquentem audire: De cetero, ait, quinam heic intelligantur principes, iam antea oſtenſum eſt: nempe magiſtratus, proceres, ſeu primores, pagorum vicorumque rectores, ac iudices; in iis ſcilicet ciuitatibus democraticis; quae ſine principatu fuerunt: penes quos concilium quoque ſive conuentuum indicendi fuiſſe auctoritatem, ſupra dictum eſt. Quod ſi vero ciuitas democratica principem haberet, (quem regem vulgo adpellabant Romani) in huius erat poteſtate concilium imperare.

§. XC.

Nunc etiam opus est, ut nec praetermittamus comites, quos ad imitationem regum atque principum placita coërcuisse, constat. Antiquitus tempore regum Merovingicae stirpis sub dio, nulloque certo in loco ista habuerunt, probante LEHMANNO in *chron. spir. lib. II. cap. XXXI.* Ast, hunc modum coëundi postea esse mutatum, ex constitutionibus Caroli M., Ludouici Pii perfecte elucet. conf. FRIDERICVS BRVMMERVS de *scabinis cap. IV. §. III.*

§. XCI.

Quum ante Carolum M. iam exstiterint comites, quibus ex TACITI testimonio de *M. G. cap. XII.* iuris dicundi potestas competiit: Conuentus vero tum in salutem reipublicae, tum iudiciorum exercendorum gratia instituerentur: (§. XXXVI.) Hinc extra omnem dubitationis aleam est positum, comites tanquam iudices pagorum iudicia secundum pristinam consuetudinem in mallo exercuisse, quae, quum antiquissimis temporibus in campis acciderent, (per anteced.) conuentus vero; licet prima aetate sine speciali indictione congregarentur: (§. LXXIX.) Tamen successu aevi ista fuit opus. (§. LXXXI.) Quo more introducto eo minus dubitandum, comites in comitatibus suis praeditos fuisse facultate, concilia pro administranda iustitia consue- to iure indicendi.

§. XCII.

Nunc necessitas postulare videtur, ut prolata idoneis probem argumentis. Ast, quamuis illis destitutum me non video: Tamen, quum vltiora de hocce the-
mate

ante inferius sum prolaturus, eo maiore iure vberior-
rem inuestigationem sequentibus trado pagellis.

§. XCIII.

Praeter eos, quos haecenus adduximus, in primis
inquirendum erit: Vtrum Missi, de quibus sub regi-
mine Caroli M. et successorum multa delineata vide-
mus, praecedentibus aëuis eadem gauisi fuerint pote-
state, qua reges, principes atque comites quod ad co-
mitiorum indictionem utebantur? In quae, si inquirere
fas erit, tunc libere fatendum, motam hanc quaestio-
nem summa laborare difficultate. Euolui propter ea
HERTIVM, HEINECCIUM, BRVMMERVM aliosue
plures, mihi ex iis solidam discussionem laudatae qua-
estionis haut negligendae promittens. Attamen frustra
sudaui. Numquam negare audeo, quod tempore re-
gum Carolingicae stirpis sufficientem deprehendamus
notitiam de Missorum conuentibus. Sed de eo huc
non est sermo, multo magis ista ad *Part. II. cap. IV.* spe-
ctant, adeoque differenda. Si itaque omnia accurate
perpendo, non possum non, FRANCISCVM DE ROYE
de missis dominicis cap. VII. p. 33. loquentem adducere:
*Sed vix, inquit, certa quaedam epocha constitui potest, qua-
tum primum creati fuerint missi: et hoc maioribus nostris
imputandum, quod non satis accurate res suas litteris con-
signauerint.*

§. XCIV.

Haut vituperandam operam suscepit FRANCIS-
CVS DE ROYE l. c. dum vterius inquit, annon pos-
sibile, per exempla manifesta docere, Missos et ante Ca-
rolum M. consultationes causasse. Prouocat ea de re

ad aetatem Rotharis regis Langobardorum, Clodouaei M., Clotharii II., Chilperici etc. At non statim relata pro veritate agnoscit. E contrario his lectu dignissimis utitur verbis. *Ex his comicerem, missos dominicos prodixisse, et utrumque cognitos fuisse sub finem primae dynastiae aut regiae stirpis, sub secunda omnino floruisse, et de fuisse sub tertia.*

§. XCV.

Sed, ut mea quoque addam, eam ob rem diffiteri haut possum, me omnem adhibuisse curam quod ad inuestigationem accuratam huius thematis. At sine felici successu. Consulere curavi scriptores summae fidei, attamen ne unicum mihi obuenit exemplum illustre, quod sequi potuissem, ut stabili rem thesin: quod ante Saeculum VIII. quoque floruerint Missi dominici cum potestate, qua praediti erant reges, principes atque comites in cogendis comitiis. Non quidem inficior, nos hanc carere scriptoribus adfirmatiuam tuentibus. Ast nihili fere sunt omnes, quam ob causam, quum non probent, eorum allegationibus molestus esse nequeo. Unicus GREGORIUS TVRONENSIS *lib. V. cap. XXIX.* elegantem locum de Missis regalibus sub Chilperico proposuit, intuitu cuius B. L. relinquo, utrum sufficiat, statim exinde prouocare ad existentiam Missorum dominicorum cum potestate multoties laudata. Ego, quid sentio, hisce subiungam. Nimirum admodum probabile mihi videtur, Missos, antequam Carolus M. regni fastigia caperet, ad imitationem regum, principum et comitum hanc indixisse conuentus, quum e contrario aetate Carolina nihil frequentius sese exhibuerit, quam per Missos rega-

regales consultationes in provinciis et comitatibus institueret. Sufficiens, quae dixi, confirmare Adelpho, si *Part. II. cap. IV.* vltiorem nanciscar occasionem, de Missis aevo Carolingicae stirpis talia peragentibus nonnulla exponere. Qui itaque melioris est conatus, me doceat.

§. XCVI.

Tandem superesse videtur, ut ea quoque placita tangerem, quae a minoribus iudicibus, puta, centenariis, vicariis, decanis etc. dependere scimus. Attamen, quum ipsa magis cum aevo Carolino conspirent, alibi dicendi erit locus.

C A P. V.

DE

SIGNIS, QVAE LOCVM CONGREGATIONIS
DEMONSTRARVNT.

SYLLABVS CAPITIS V.

§. XCVII. **L**OCVS conuentuum antiquitur ex signis certis adparebit.

§. XCVIII. Quidam vocem *mallus* a *Mahl* signo mutuati sunt.

§. XCIX. Alii illam a conuiniarum celebratione derivare capiunt.

§. C. Verumque sententia pro vera agnoscitur.

§. CI. *Fusus* errantur conuiniarum notas.

§. CII. Quo pertinent arbores.

§. CIII. Item lignum in altum erectum suspensio scato.

§. CIV. Signis quoque videbantur gentes versus septentrionem.

§. CV. Explanatur exemplis.

§. CVI. Vterius notas in conuentibus vtilitatis exponantur.

§. CVII. Islandi videbantur mallo *Loais* vulgo *bamar Thors*.

§. CVIII. Cap. I. et II. *Part. I.* hac collineare, statuitur.

§. XCVH.

LOEVM conventuum antiquitus certo sub signo habitorum demonstrant arbores, statuae, cruces etc. sub dio positae atque notatae. Hic modus apud Germanos tandiu fuit observatus, donec Saeculo VIII. Carolus M. eiusue filius Ludovicus Pius abrogarunt a maioribus recepta signa, ex quibus olim elucescebat ista terra, quam destinaverant consultationibus. vid. 10. GOTTLIEB HEINECCIUS in *element. iur. germ. lib. III. tit. I. §. XXI.*

§. XCVIII.

Egregie id quoque excussit HERMANNVS ADOLPHVS MEINDERS de iudiciis centenariis et centumvirilibus cap. IV. §. XLVI. quum prius de conciliis sub dio dixerit, sic argumentatur, opus fuisse certitudinis loci, ad quem subditi seu pagenses sibi comparandum esse scirent. Ne igitur errarent, signum aliquod adesse oportebat *ein Mahl*, [vide vocem *mahlus* deservat. (§. C. VI.)]

§. XCIX.

Mododicto auctori contradicere censentur GVILLIMANNVS in *antiquit. helvet. lib. I. cap. IX.* et PONTANVS in *origin. franc. lib. VIII. cap. XI.* aliam explanationem de voce *Mahl* suppeditantes, nimirum locum comitiorum ideo adpellatam fuisse, quoniam apud veteres Teutones mos exstiterit, tempore comitiorum publicorum laute per convivia propter ea instituta vivere.

§. C.

Sed, ut vera fatear, neque MEINDERS l. c. neque GVILLIMANNVS et PONTANVS errorem, ut videtur, committendo, hallucinati sunt. Praesens elaboratio

ratio, quoniam diversis in locis, nos instruet, quod nulla adductarum sententiarum sit seponenda. Expositio enim, quae illi placuit, praesente capite declarabitur, quum horum enucleatio ad cap. IX. Part. I. spectent.

§. CI.

Signa ab HEINECCIO citata (§. xcvii.) fufius adhuc indignantur ab HERMANNO KIDOLPHO MÄHNDERS l. c. Verius tamen, inquit, illi, qui *mahl* a figno iudicii, quod Saxonice *Mahl* vocatur, derivant. Signum hoc erat in campo et loco parente, LAPIS, ARBOR, vel etiam CRUX LIGNEA cum gladio aliisque insignibus adpensis. Sed et PERTICA, et CRUX LIGNEA, si alia nota deesset, illic evecta fuit, ad quam iudex et scabini de iustitia aequaliter distribuenda iurare coacti: inde locus iudicii dictus est das Handmahl, das ist, ein ordentlich Gericht, te daher genennet, daß man mit der Hand dazu schworet. vid. WINCKELMANNVS in notitia veteris Saxo Westphaliae lib. IV. cap. V. num. 12.

§. CII.

Quod arbores pro notis congregationum sint habitae, cognoscimus ex 10. S. B. K. G. I. O. E. C. G. A. D. O. ad leg. francor. Sal. et Ripuar. tit. II. leg. I. referente; notum esse, iudicia more maiorum in collibus etiam humana opera factis sub dio fuisse indicta, in quorum medio plerumque tiliam aut alius generis arborem steterisse instar tegumenti aquae de caelo cadentis. (§. ELV. XLVII. XLVIII. et XLIX.)

§. CIII.

Similiter Plithoeus ex Ottone Frisingensi observavit consuetudinem regum Francorum et Teutonum, qua

qua in campis et in ipso mallo ligno in altum erecto
scutum suspenderit instar signi, quod conventum de-
monstraret. Quam ob rem canit GÜNTHERVS:

- - - Ligno suspenditur alte
Erecto clypeus : tum praeco regius omnes
Conuocat, ad dominis feudalia iura tenentes.

Cont. 10. GEORGIVS ECCARDVS *ad leges Francor.
Salic. et Ripuarior. tit. XLVII. leg. I.*

§. CIV.

Ex antiquitatibus septentrionalibus cognosci-
mus, quod gentibus borealibus nimis quoque placue-
rint conuentus in agris patentibus. (§. LXII.) Nec mi-
nus certum, eas nocturno tempore coiuisse. (§. LXXII.
not. **) Quum itaque populi versus septentrionem
habitantes germanicae originis fuerint : (per anteced.)
Hanc ob causam eo minus dubitandum, quum in mo-
do relatis conuenerint cum Germanis, quin et quod ad
signa comitorum ipsis nec fuerint dissimiles.

§. CV.

Egregie haec adparent ex STIERNHÖRKIO *de
iur. vetust. Suae-Gorb. lib. I. cap. II. et VI.* vbi mentio
nem fecit iudicii summi provincialis Liongating * eo
loco, vbi nunc Lincopia est, habiti, unde et oppido
nomen Liongaköpfung remansit, ibi teste IO. HADOR-
NIIQ viri antiquitatum patriarum peritissimo, duo ad-
huc vestigia antiquitatis conspiciuntur, quae locum
summi iudicii provincialis in campis declarant, nimi-
rum ingens saxum in terra defixum, ad quod plebi con-
uenienti ius olim est dictum : et reliquiae abietis vete-
ris,

ris, quae adhuc a loco Liongtall adpellatur, et quondam vice patibuli erat. Vid. *OLAVS VERELIUS* in not. ad *Heruara Saga* et *IO. LOCCENIUS antiquis Sueo-Gothic. lib. II. cap. III. pag. 38. seq.*

* De hocce iudicio creditur, illud in paroecia Wetafocha fuisse, conf. *LOCCENIUS* l. c.

§. CVI.

Nec incongrue vtor verbis *FRIDERICI BRVM-MERI de Scabinis cap. V. §. III.* quibus carere possemus, nisi quaedam adduxisset, de quibus certo profiteor, ista non parum iuuare ad explanationem praesentis capituli. *Dictus autem mallus*, inquit, *a mahl, id est signo.* *Vi enim scirent subditi seu mallenses, ubi sibi comparendum sit coram iudice, in loco iudicii vim signi habens, lapis, arbor, pertica, vel etiam crux lignea, cum gladio et manu aliisque insignibus appensis erigebatur, ad quam iudex vel scabini, qui et rachimburgii, de iustitia aequaliter administranda, nemini deneganda iurare solebant.* *Manus autem gladio ideo appensa fuit, quod periuris, qui ad crucem ligneam iurauerant, amputari soleret etc.*

§. CVII.

EX ARNGRIMO IONA de Islandicae gentis primordiis et veteri republ. cap. VI. discimus, *Reppagögos*, hoc est, repparum magistratos conuentus indixisse, alios et tempore et loco statos seu ordinarios: alios non statos seu extraordinarios, quoties noui aliquid erat ad illorum curam spectans, de quo statuerent. *Contuentium* istorum signum, quum Islandi paganorum castra adhuc sequerentur, malleus Iouis, hamar Thors (a supersticiosa veneratione huius idoli fortasse ita dictus) fuit.

H

§. CVIII.

§. CVIII.

Adhuc plura de notis comitiorum veterum præ-
senti adnotare potuissem, nisi *Part. II. cap. V.* ulte-
riora sim prolaturus. Iam sufficit, ut denuo B. L. re-
mittam ad *cap. I. et II.* expositionem, ex his enim satis
parebit, quomodo maiores consultationes habuerint in
lucis, ad arbores, montes, lapides, colles, fontes etc.

CAP. VI.

DE

FORMA DIAETARVM

ARGVMENTVM CAPITIS VI.

§. CIX. ANTE ævum Carolingi-
cum non ignota erat
distinctio conventuum in maiores et
minores.

§. CX. Agitur de minoribus.

§. CXI. Sermo est de maioribus.

§. CXII. Conceditur, hanc divisionem
ætate stirpis Carolingicæ fuisse fre-
quentiorem.

§. CXIII. Enucleatur, Germanos in
conciliis nullum in loquendo obser-
vasse ordinem.

§. CXIV. Dissensum ut et adfensum,
præsentium in congregationibus non
raro animadvertimus.

§. CXV. et CXVI. Symbola, quibus
ibi utebantur, fideliter recensentur.

§. CIX.

VERBA TACITI de M. G. cap. XI. de minoribus re-
bus principes consultant, de maioribus omnes; mihi
persuadent, comitia apud Germanos unius eius-
demque generis non fuisse; Multo potius ex ipsis
elucescit, Teutones agnovisse conventus maiores unius
scilicet populi, et minores, hoc est, certi tantum pagi.
(§. CXXIV. et CXXV.) Attamen, licet nemo in eo
mihi contradiceret, admodum disquirendum: Vtrum
saltem

saltem aetate Carolingica, an vero et ante Caroli M. aeuum exstiterint concilia maiora et minora? Quod itaque vtrumque veritati conforme sit, nullus dubito.

§. CX.

Ne vero inordinate rem exponendo deciderem, prius verba sum facturus de conuentibus minoribus populorum Germaniae. Quod de iis monendis Germani fuerint solliciti, non solum probat Tacitus, sed, quod antea (§. LXXXVI. LXXXVII. et LXXXVIII.) demonstraui, principibus vt rectoribus ac iudicibus pagorum fas erat, membra pagorum ad campos locum iudicii exercendi ordinarium conuocare antiquitus. Quid ergo talismodi congregatio aliud significat, quam conuentum minorem? Conf. BURCARDVS GOTT-HELF STRYVVS in corp. iur. publ. cap. XXIII. §. II.

§. CXI.

Quod autem nunc comitia maiora attinet, de iis iterum dici meretur, ea ante Carolum M. quoque obtinuisse. Multis argumentis confirmare possem sententiam, quam teneo. At breuitatis memor, cogitationes meas saltem dirigo ad superius examinata. Nonne (§. XIX. XX. et XXI.) ostensum, Pippinam regem Francorum conuocasse laudatum populum in campo? Et nonne Pippinus Carolum regimine antecit? Quid erga superest, ne ex hoc conuictus, maiores etiam crederem conuentus?

§. CXII.

Sed, quum negari haut queat, hanc diaetarum distinctionem florente stirpe Carolingica maioris esse momenti. Hinc pedem nunc figo, et quae accuratius

de hocce themate sunt perpendenda, *cap. VI. Part. II.* committere, animus mihi est.

§. CXIII.

Hoc interim certum, ordinem in loquendo singularem tempore congregationum non fuisse observatum. Claris nos instruit verbis TACITVS *de M. G. cap. XI. Mox rex vel princeps, prout aetas cuiusque, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur.* Cui consentientem se dixit PHILIPPVS CLUE-RIUS *in germ. antiqu. lib. I. cap. XXXVIII.* et IODO-EVS WILICHIVS *in comment. ad TACITVM de M. G. Part. I. cap. XVI.*

§. CXIV.

Interim infrequenter haut emergebant dissen-
sus iis in locis, ubi de salute provinciae, regni aut
pagi, immo de iudiciorum exercitio quaerebatur. Lu-
culentum nobis reliquit testimonium TACITVS l. c.
& displicuit, inquit, sententia, fremitu adspersantur, sin pla-
cuit, frameas concutiunt.

§. CXV.

Honoratissimum consensus apud Germanos signum
merito appellatur framearum concussio. Qui mos
penes Francos diu adhuc mansit. Sic an. DCXXCVII.
Pippini ducis orationem acclamationibus simul et ar-
morum concussorum crepitu adprobarunt. Conf. 10.
NICOLAUS HERFIVS *Opuscul. Vol. II. Part. I. cap. IV.*
§. IV. in not. num. 6.

§. CXVI.

In genere maiores in conventibus suis siue suffra-
gium dabant, siue refragabatur, symbolis quibusdam
fuerunt

fuerunt vfi, quae instar voluntatis suae, quid sentirent, valuerunt, qualia referente Tacito erant conuulsio frangarum et fremitus. Vid. IODOEVS WILlichivs in comment. ad TACITVM de M. G. Part. I. cap. XVI.

C A P. VII.

DEMONSTRATUR, CONVENTVS VETERVM GERMANORVM EXSTITISSE PARTICVLARES.

S Y N O P S I S.

- §. CXVII. **P**RAESENS tractatio concernit habitationes, pagorum diuisiones et regimini teutonici formam.
- §. CXVIII. Exhibet notitiam de distinctione germaniae in populos.
- §. CXIX. Exponitur, quid nominis ciuitatis, pagi et vici veniat.
- §. CXX. Tacitus Germanis nullas tribuit vrbes.
- §. CXXI. Quam tamen Iulius Caesar nos instruat de ciuitatibus in Germania reperitis.
- §. CXXII. Refertur, quomodo vos ciuitas explicanda.
- §. CXXIII. Romani in describendis gentium peregrinarum moribus saepius vsi sunt verbis idioma suum spectantibus.
- §. CXXIV. et CXXV. Declaratur, materiam conuentus exstitisse particulares.
- §. CXXVI. Quid sit pagus, describitur.
- §. CXXVII. Vnde adpellatur, disquiratur.
- §. CXXVIII. Vterius probantur comitia Teutonum particularia.
- §. CXXIX. Quocum consentis Conringius.
- §. CXXX. Fides historica cum reliquis subsidiiis prolata corroboratur.

§. CXVII.

PRIVS quam de conuentibus Germanorum particularibus olim Teutonibus propriis quidquam exponam, opus est, omni sollicitudine inquirere, quomodo in erigendis sedibus et constituenda habitatione

tlone * maiores sese gesferint. Nec incongruum erit, de statu pagorum germanicorum eorumque diuisione ** quaedam proferre; dum iis neglectis, immo nec considerata regiminis forma, *** legitima deficeret probatio, accurate inuestigandi qualitatem comitiorum Germaniae particularium,

* Optime mea opinione eam explicauit IO. GEORGIUS KEYSER in *antiquis septentrional. et aels. cap. IV. §. IX. p. 92.* dum de Britannia loquitur: Viuebant in specubus vix agris colentes, nullis opificiis instructi, omnis architecturae ignari, multarumque rerum maxime necessariorum et vicinis nationibus cognitarum notitia destituti. Eodem modo iuuabit veterum testimonia audire. Ita STRABO *lib. IV.* Urbium loco, inquit, ipsis sunt nemora. Arboribus enim deiectis, ubi amplum circulum sepiuerunt, ipsi casas ibidem sibi ponunt, et pecori stabula condunt, ad vsum quidem non longi temporis. Add. TACITVS *de M. G. cap. XVI.*

** Qualem pagorum diuisionem Germani adprobarint, depingit FREDERICVS BRUMMERVS *de Scabinis cap. III. §. 13.* Ita pagus recipiebat vicos, villas, silvas, campos sibi iuxta vnum eundemque fluium cohaerentes pro regionum natura et situ. Vnde nascebantur modo ampliores, modo angustiores. Add. MARQUARDVS FREMERVS *orig. palatin. Part. I. cap. V. p. 14.*

*** Potiores populi Germaniae vnam eandemque formam politicam habuerunt, quae democratica erat, regie vel aristocratice temperata, id quod statui militum, quem pro scopo agnouerunt, conueniebat. vid. PHILIPPVS CLYVERIVS in *german. antiqu. lib. I. cap. XXXVIII.* TACITVS *de M. G. cap. XI.* et BERNARDVS GOTTHELF STRAUJYS in *corpor. bist. germ. prolegom. sect. III. §. XI.*

§. CXVIII.

In primis vero necessarium esse duxi, breuibus ostendere, Germaniam antiquissimis temporibus haut constituisse integrum reipublicae systema et nexum, prout hodie conspicitur. Nec in prouincias Germania erat diuisa, sicuti nostro aeuo videmus, sed ita referente TACITO *de M. G.* in populos, quorum quisque suum forma-

formauit regimen speciale atque independens: *Nec quidpiam, inquit, inter se commune habebant Germaniae populi, nisi in quantum speciali foedere se inuicem sociarent.* Conf. BVRCARDVS GOTTHELF STRVIVS *proleg. histor. germ. sect. III. §. II.*

§. CXIX.

Incredibilem sane diligentiam vir, dum viueret, doctissimus BVRCARDVS GOTTHELF STRVIVS *l. c. §. III.* et in hac parte demonstrauit, quum statum Germaniae veteris describeret. Ex eo, vt et similibus scriptoribus cognoscimus, in quolibet Germaniae populo tria esse considerata, ciuitatem, pagum et vicum. Sub illa intelligit integrum Germaniae populum, testante IVLIO CAESARE *de bell. gall. lib. VI. cap. XXIII.* Sub pago vero regionem quandam et districtum, in quo plures vici, adplaudente IO. GOTTLIEB HEINECCIO *in Elem. iur. germ. lib. III. §. IV. not. ** Sub vico autem mihi concipio congeriem plurium villarum. Qualitatem vicorum optime interpretatus est TACITVS *de M. G. cap. XVI.*

§. CXX.

Scio quidem, TACITVM *l. c.* Germanis haut tribuere vrbes. Ast, quando ipsius *cap. XV. et XLI.* euoluimus, ex illius lectione statim adparebit, TACITVM Hermunduris eiuatatem adsignare. Quae, si spectum perpendo, non possum non fateri, me adhuc haesitare, quid ea de re sentiam, dum certum, immo certissimum, Hermunduros adnumerandos esse veris Germanis. Quo concessó, TACITVS aut sibi contradixit, aut, quod ignoro, inter vrbes et ciuitates distinguit.

§. CXXI.

§. CXXI.

Sed quid ad Tacitum! si mododictam contemplor diuisionem. Meliora me edocuit scriptor vetustate illum longe superans, nimirum IULIVS CAESAR. *de bell. gall. lib. VI. cap. XXIII. et lib. IV. cap. XIX.* quem ex allegato fundamento sequi, sana suadebit ratio. Hunc, si adeo, non raro mentionem fecit ciuitatum Germaniae.

§. CXXII.

Attamen, vt me quoque explicarem, numquam mihi in mentem venit, nomine ciuitatis comprehendere locum muris munitum, qualia in odio fuisse maioribus, nemo ignorat, nisi, qui omnem plane TACITO *histor. lib. IV. cap. LXIV.* denegare cupiat fidem. Multo magis cum hoc constanter adfirmare studebo, Germanos munimenta seruitii * genus credidisse. At, quis mihi imputabit, si repudiato hoc significatu crudi ciuitatem Germaniae interpreter populum Germaniae integrum, (§. CXIX) praepremis, quum plures mecum sentire videam. Quare, si omnia accurate perscrutor, tunc firmiter concludo, aut vox ciuitas aliam exposcit descriptionem; aut diuisio est falsa; aut IULIVS CAESAR errorem commisit, quum Tentonibus ciuitates adscribat.

* Si quoddam munimenti genus Germanis competit vnquam, probeste in sequentibus subsistebat referente IULIO CAESARE. *de bell. gall. lib. V. cap. XXI.* Oppidum Britanni vocant, cum siluas impeditas uallo atque fossa muniunt, quo incursionis hostium vitandae causa conuenire consueverunt.

§. CXXIII.

Quod vero scriptores Romani saepius in describendis rebus alienis vti fuerint expressionibus secundum genium

genium linguae suae, nullas dabit. Sin hoc, vox ciuitas in sensu proprio, prout penes Romanos et sibi accipitur, hanc venit, sed quod ad mentem maiorum est explananda. Quum autem de his constet, quod numquam exstruxerint ciuitates ad formam hodiernarum aequae ac romanarum. Quid mirum, si sensum (§. CXX.) ipsis adpositum, retinere cupio.

§. CXXIV.

Si itaque verum, quod ciuitas denotet integrum populum; De gentibus autem Germaniae pateat, eas sero in unam coalkisse rempublicam, (§. CXXVIII.) multo magis ipsis diuisionem in populos arrisisse, immo quemlibet eorum speciale ac independens regimen habuisse. (§. CXXVIII.) Quid aliud inde sequitur, quam, vt conuentus ante Carolum M., quales olim existisse, supra demonstrauius, fuerint particulares. Qui mihi contradicere audeat, prius ostendere oportet, generalem populorum Germaniae nexum; tunc me quoque submittam.

§. CXXV.

Nunc quoque opus est, vt pagorum sub nomine Gouarum idem sim memor. Adpellauit eas regiones atque districtus plures continentes vicos. (§. CXXIX.) Iis praerant principes, qui testimonio TACITI de M. G. cap. XII. iura per pagos vicosque reddiderunt. Quum igitur iudicia in planitie et campo patente, exercebantur, haec autem nomen conuentuum mereantur, quos principibus coërcere fas erat; (§. LXXXVI. seq.) Hinc firmiter sum persuasus, Germanorum congregationes saltem existisse particulares.

§. CXXVI.

De diuisione vſitata in pagos quod ad mores maiorum, quidque ſibi Germani ſibi repræſentarint, accurate perſcrutatus eſt MARQVARDVS FREHERVS *origin. palatin. lib. II. cap. IV. et V. denn es haben die Fränckiſche Könige ihre Königreich und Land in Gau abgetheilet, und hat man damalen ein Gau genenget; ein Reſier einer Landſchaft etc.*

* Saxones pagos adpellare conſueverunt Schyras, quas iterum diſtinxerunt in hundredas, hoc eſt, centurias, has in Titbingas, id eſt decenſias ſeu decimas etc. Conf. SELDENVS *annal. angl. britann. lib. II. cap. 18. et ARJEPAQVS BRVMMERVS de ſcabijs cap. 18. §. 18.* Saxones imitati ſunt Anglo-Saxones, quorum pagi ſimiliter nomen Schyres acceperunt, vnde adhuc ſuperſunt Warwickſhyre, Sommerſetſhyre, Hantsſhyre, Barckſhyre, Nicolſhyre, Leiceſtershyre etc. vid. GUILIELMVS CAMDENVS in *Britannia* p. 71. et MELBOQVIVS de *pagis veteris germaniae* Tom. III. rer. geran. pag. 96.

§. CXXVII.

Quemadmodum pagi plerumque fluminis aut riuis inter ſe diſtincti; ita villæ limitibus; vel pro antiquo more loquendi, marcis diſterminatae erant. Cur vero talismodi diſtrictus dictus ſit pagus, expoſuit HENRIQVS BEBELIVS in *ſpicilegio* p. 126. cuius obſervationem adducere licebit: Pagus videtur a nobis dici vulgo *Pach*, id eſt riuis; vel villæ multae iuxta riuos poſitae. *πηγή* enim latine fons dicitur; et pagi *πό τῶν πηγῶν*, id eſt, a fontibus dicuntur, circa quos villæ conſueuerunt cædi. Vnde non eſt credendum, quod centum tantum fuerint pagi Sueuorum, id eſt, villæ, qui quotannis centena millia hominum in bellum mittebant: Sed pagum intelligo tractum alicuius totius fontis et fluminis, ex quo illi pagani communiter bibebant;

mille

mille homines educebantur. Quis enim crederet Sue-
ciam latissimam Germaniae partem centum tantum
pagis, etiam si pro amplissimis urbibus accipias, con-
tentam fuisse, tametsi urbibus Germania caruit, nec
etiam pagos et villas habuit, quales hodie, sed longe
a se invicem distantes iuxta aliquem fontem, quales
fore pagos dixi. Hoc testatur TACITVS de M. G.
cap. XVI, nec pati quidem inter se iunctas sedes. Co-
lunt discreti ac diuersi, ut fons, ut nemus, ut campus
placuit, vicos locant, non in nostrum morem connexis
et cohaerentibus aedificiis: suam quisque demum spa-
tio circumdat. Non est igitur credibile, mille homi-
nes ex vno pago, hoc est, villa potuisse exire quotan-
nis, manentibus aliis, qui ut hoc anno agricultura et
aliis laboribus militantes alebant, ita ipsi altero anno in
locum iam militantium succedebant. Quare cum
omnia quadrent, possumus itre dicere, pagum dici
graeca significatione pro tractu alicuius fontis et flu-
minis eius. Haec BEBELVS.

§. CXXVII.

Quae haecenus sunt exposita, non parum iuuant,
eo melius de conuentibus particularibus commentari,
quibus instructos fuisse Teutones, scimus. Nam, quum
pagorum distantia apud maiores tantopere haut esset
restricta, qua hodie frumitur. Eam ob rem difficile
non erit indicare, in quantum principum suorum ex-
creuerit potestas, et qualem patebatur extensionem.
Nunc mores Germanorum antiqui requirebant, ut iu-
dicia in campis exerceantur, praesentibus pagensibus ex
pago, cui praesidebat princeps. Quum itaque haec

conuentuum nomine venirent, in his autem congregandis opus esset indictione, mododicta vero facultate praeter reges etiam gauderent principes atque comites; (§. LXXXVI. et XC.) quibus competiit ius per pagos vicosque reddendi. Hinc eo minus consultationes post indictionem et sub-inspectione principum et consilium institutas, particulares vocare haesito. (§. CXXIV. et CXXV.) Conf. HERM. ADOLPHVS MEINDERS *de iudiciis centenar. et centumviral. cap. IV. §. XLIII.*

§. CXXIX.

Perfekte adstipulatur HERMANNVS CONRINGIUS *in exercitat. academ. de republ. imper. germ. §. VI.* Verba ipsius lectu digna communicare, mihi est animus. Quemadmodum autem Germani semper vnus fuerint originis, et linguae prope eiusdem, immo vnā Germaniam fere omnes habitauerint, proxima mutuo vicinitate iuncti, tamen in vnā rempublicam nonnisi admodum sero, et quidem demum vix ante hosce octingentos annos plerique coaluerunt. Adeoque ante illa tempora nunquam de salute vniuersae Germaniae deliberatum est, nec vlla communia comitia vel a plerisque Germaniae populis sunt celebrata. Quanto autem patriae malo, haec de Britannis Taciti verba indicant: *Nihil aduersus validissimas gentes illas pro nobis utilius, quam quod in commune non consulant: rarus duabus tribusue ciuitatibus ad propulsandum commune periculum conuentus: hinc dum singuli pugnant, vniuersi vincuntur.*

§. CXXX.

Haec, quae communicavi argumenta, secundum meam, quā polleo, sententiam, ita sunt comparata, ut exinde

exinde luculentum accipiam testimonium, me non errasse, dum concilia Germanorum antiqua dixi particularia. Omnia exacte respondent fidei historicae, immo et statui Teutonum vetusto. Quis itaque sine ratione et sufficientibus fundamentis dissentit, dissentiat. vid. PAVLVS HACHENBERGIUS in *german. med. diff. I. de regim. veter. germ. §. I. et II.*

C A P. VIII.

DE

IIIS, QVI CONCILIA FREQUENTARVNT.

EPITOME CAPITIS VIII.

§. CXXXI. GERMANIAE populi in comitiis ad suffragandum praesentes fuerunt.	ea annales Francorum.
§. CXXXII. Enucleatur, qui ista praecerant.	§. CXXXIX. Aliena haec discimus de gentibus septentrionalibus quod ad comitia generalia.
§. CXXXIII. Distinctio conuentuum in maiores et minores, qualesne in ipsis adfuerunt.	§. CXL. Transitus ad conuentus minores, quibus illos visitantur.
§. CXXXIV. Explanatur, qui maiores frequentarunt.	§. CXLI. et CXLII. In his adfuerunt pogenses.
§. CXXXV. Diversa nomina eorum.	§. CXLIII. Similia de Islandiae incolis proponuntur.
§. CXXXVI. Vterius prolata illustrantur.	§. CXLIV. Maiores in conciliis armati consuebant.
§. CXXXVII. Eadem de Saxonibus legimus, quae de Franciis iam dicta.	§. CXLV, CXLVI. et CXLVII. Dicta vterius explanantur.
§. CXXXVIII. Consulendi sunt propter	§. CXLVIII. In conciliis mulieres quoniam fuerunt admissae.

§. CXXXI.

Non sufficit, ut forma, qua maiores in consultationibus utebantur, simus contenti; Sed, in primis opus est, ut in personas quoque, quae ipsas

frequentarunt, ex professo inquiramus. Quod Germani praesentes exstiterint in comitiis, ubi iudicia exercebantur, quodque, mediantibus suffragiis sententiam suam dixerint, testis est TACITVS de M. G. tap. XI. Cuius verba abunde nos docent, gentes Germaniam inhabitantes conventus instituendo aut fremitu, aut frumentorum concussione hisce symbolis declarasse, in quantum consentiant, in quantum vero proposita adspiciantur. (§. CXIV. et CXVI.)

§. CXXXII.

Istis conventibus praecerant partim reges, partim duces, principes atque comites cum Rabinis, adfessoribus etc. pro qualitate regionum et consuetudine semel recepta. vid. IO. GOTTLIEB HEINECCIUS in Elem. iur. germ. lib. III. tit. I. §. XV. et HERMANNVS CONRINGIUS de iudiciis reipubl. germ. §. XXII.

§. CXXXIII.

Ad istos confluebant aetate Merouingicae stirpis non solum pagenses, sed etiam ii, qui populo cuidam adnumerabantur. Vnde enati sunt conventus tam minores, quam maiores. (§. CIX. CX. CXI.) Illos visitant, qui regioni vel districtui sub nomine pagi erant incorporati: Quum e contrario in his vniuersi e populo concurrerent. Conf. BURCARDVS GOTTHELF STRYVIVS in corpor. iur. publ. cap. XXIII. §. II.

§. CXXXIV.

De Francis nunc legimus, quod iussu Pippini omnes sub dio conuenerint. Quum igitur hi de iure mereantur titulum populi, confluxus autem gentis iusjandam consultationum gratia coactus designet conuentus

tus maiores. (§. CXXXII.) Hinc eo minus dubito, quin ante Carolum M. non raro inveniuntur congregationes populorum teutonicorum, de quibus merito dicendum, eas fuisse maiores, quasque frequentandas omnes, de illo populo obstricti erant. Egregie hoc testantur supra laudati ANNALES BERTINIANI ad an. 767. verbis: *Pippinus venit Bituricum usque ibi synodum fecit cum OMNIBVS FRANCIS solito more in campo.* vid. IO. NICOLAUS HERTIVS in notit. regn. francor. ver. cap. V. §. II. (§. XIX.)

§. CXXXV. Quibus consultus, HERTIVS l. c. talismodi concilia adpellavit conventus populi generales, conventus magnos, placita generalia etc. propter eaque fufius loquentem nominavit DV FRESNE glossar. voc. *generalis placita*, dicens, eum, multa historicorum loca cumulasse.

§. CXXXVI. Quum Franci nemine contradicente populum sifterent, (§. CXXXIV.) de gentibus Germaniae vero certum, eas habuisse conventus generales: (§. CXXXIII. et CXXXIV.) Eam ob causam non sum culpandus, si HINCMARO *epist. III. cap. XXXV.* adfensum meum concedere audeo de Francorum conventu generali ex Carolomanni institutione dicenti: *In quo placito GENERALITAS VNIVERSORVM* *maiorum et minorum* ** tam clericorum, quam laicorum conveniunt.* Seniores propter consilium ordinandum, minores propter item consilium suscipiendum, et interdum pariter tractandum et confirmandum. (§. XXVI.)

* Sub nomine maiorum et seniorum WILDEVÖGEL in *diff. de statibus provincialibus* §. XLI. intelligit primores regni. Per minores ipsam plebem. vid. PAVLVS HACHENBERGIUS in *german. med. diff. II.*

§. CXXXVII.

De Saxonibus profitetur WERNHERVS ROLEWINCKVS *de antiqua Saxonia lib. II. cap. I.* Saxones antiquos generale concilium in media Saxonia iuxta fluvium Weseram ad locum, qui dicitur Marcklo, semel in anno habitum, omnes visitasse. Hic locus est referendus ad aetum, quo Carolus M. imperii fasces nondum adquisierat, dum de eo constat, quod Saxonibus prohibuerit, conuentus publicos generales facere, nisi Missus regius tales peragere consenserit. vid. HERMANNVS ADOLPHVS MEINDERS *de iudiciis centenar. et centumviral. cap. III. §. XXIV.*

§. CXXXVIII.

Si quoque annales Francorum perscrutamur, tunc animanduertemus, conuentus generales secundum morem saepius esse peractos. Ita clare disponunt ANNALES REVBERRIANI ad an. 771. seq. et AIMOINVS *lib. IV. cap. LXXIV.*

§. CXXXIX.

Ne vero recentiorum temporum sint oblitus; in quantum antiquo aetui respondent, eam ob rem sciendum simulque repetendum, Islandiae incolas comitia sub dio egisse. (§. LI.) Quum ergo mododicta gens Teutonibus hac in parte dissimilis haut deprehendatur. Ita nec dissimilem vidi quod ad coercenda comitia. Sic ARNGRIMVS IONAS *de Islandicae gentis primordiis et veteri republica cap. VI. et VII.* refert: Islandos non fuisse destitutos praefectis provincialibus, quorum quidam
sacra

facra curarunt, quales erant sacerdotes; alii vero forum et iudicia obseruarunt vt iudices, quosque nostros Godar et Hoffgodar adpellare solent. Ambo magistratibus superioribus adnumerabantur, qua de relaudatus auctor de praefectis prouinciarum et Nomophylace tanquam superioris magistratus specie altera ita loquitur: *Hic porro magistratus suo officio praecipue functus est in eo conuentu incolarum, quem COMITIA ANNVA seu FORVM MAGNVM et GENERALE appellare licebit: illis ALTHYNG, quo ex tota ciuitate Islandica quotannis gregatim confluebant, quo etiam plerumque causae grauiores reseruabantur et relegatae sunt.*

§. CXL.

Attamen, ne derelinquerem concilia minora, ad quae pagenses seu certo districtui atque regioni subiecti accedebant: (§. CXXXIII.) Eam ob causam notandum, quod TACITVS de M. G. cap. XI. eorum quoque fecerit mentionem. De MINORIBVS REBVS, ait, PRINCIPES CONSULTANT, de maioribus omnes, ita tamen, vt ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur. Quibus verbis, si aliquatenus inhaerere velim: Quid aliud indigitant, quam principes vt iudices et rectores pagorum ius dixisse pagensibus de causis minoribus. Quum igitur contentus tum in salutem reipublicae, tum iudiciorum gratia instituerentur, (§. XXXVI.) iudicia vero antiquitus in campis exercerentur, (per cap. I.) praeter eaque conuentus vel maiores (§. CXI. et CXXXIV. seq.) vel minores, (§. CX. et CXXXIII.) hosque indicerent principes, (§. LXXXVI.) quorum iurisdictio ultra districtum seu

K

pagum,

frequentarunt, ex professo inquiramus. Quod Germani praesentes exstiterint in comitiis, ubi iudicia exercebantur, quodque, mediantibus suffragiis sententiam suam dixerint, testis est TACITVS de M. G. cap. XI. Cuius verba abunde nos docent, gentes Germaniam inhabitantes conuentus instituendo aut fremitu, aut frumentorum concussione hisce symbolis declarasse, in quantum consentiant, in quantum vero proposita adspiciantur. (§. CXIV. et CXVI.)

§. CXXXII.

Istis conuentibus praerant partim reges, partim duces, principes atque comites cum scabinis, adfessoribus etc. pro qualitate regionum et consuetudine semel recepta. vid. IO. GOTTLIEB HEINECCIUS in Elem. iur. germ. lib. III. tit. I. §. XV. et HERMANNVS CONRINGIUS de iudicijs reipubl. germ. §. XXII.

§. CXXXIII.

Ad istos confluebant aetate Merouingicae stirpis non solum pagenses, sed etiam ii, qui populo cuidam adnumerabantur. Vnde enati sunt conuentus tam minores, quam maiores. (§. CIX. CX. CXI.) Illos visitant, qui regioni vel districtui sub nomine pagi erant incorporati: Quum e contrario in his vnuerfi e populo concurrerent. Conf. BURCARDVS GOTTHELF STRYVIVS in corpor. iur. publ. cap. XXIII. §. II.

§. CXXXIV.

De Francis nunc legimus, quod iussu Pippini omnes sub dio conuenerint. Quum igitur hi de iure mereantur titulum populi, confluentes autem gentis cuiusdam consultationum gratia coactus designet conuentus

§. CXLIII.

Quo autem vestigia in terris borealibus docerem, quomodo Islandi quoque vsi sunt conuentibus minoribus, illosque frequentatos ab iis, qui iudici prouinciali erant subiecti. Hinc adduco ARNGRIMVM IONAM *de Islandicæ gentis primordiis et veteri republica cap. VII.* Ex quo didici, Islandos duo conuentuum genera agnouisse: annuos seu ordinarios, quos forum magnum et generale vocarunt, eoque omnes Islandi confluabant: (§. CXXXIX.) et indiſtinctos seu extraordinarios, hoc est, particulares. Iſtis præerant reges, his vero iudices prouinciales, quos ARNGRIMVS IONAS l.c. Lögmann et Lögfogumann, Illi vero BVDERVS in *diſſ. de iudiſciis duodecimviralibus populorum Septentrionalium et Germaniæ §. IX.* Lögmann adpellauit. De his nunc ARNGRIMVS IONAS l.c. ſcribit: *Iudices autem prouinciales tanto cautius agebant in ſuo foro, ne ipſorum acta in comitiis (nim. annuis et magnis) retractarentur etc.*

§. CXLIV.

Conſultationes ſuas Germani, ſicuti nunc declarandum erit, armati habuerunt. Expresſum deſuper teſtimonium nobis reliquit TACITVS *de M. G. cap. XX.* verbis: *Conſidunt ARMATI. Et cap. XIII.* Nihil autem neque publice neque priuatæ rei, niſi ARMATI agunt. Sed arma ſumere non ante cuiquam moris, quam ciuitas ſuffecturum probauerit. Tum in ipſo concilio vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus ſcuti frameaque iuuenem ornant. Hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos, ante hoc domus pars videntur, mox reipublicæ.

§. CXLV.

Quid distinctius ad fulciendam thesin meam exigi potest, quam TACITVM I. c. loquentem introducere? Similia de Celtis recenset LIVIVS *lib. XXIV. Noua terribilisque species visa est, quod ARMATI* (ita mos gentis) *in concilium venerunt.* Vid. IO. NICOLAUS HERTIVS *Vol. II. Part. I. cap. III. §. IX.* et IVSTVS CHRISTOPHORVS DITMAR *in comment. ad TACITVM de M. G. cap. XI.*

§. CXLVI.

De Induciomaro legimus apud IVLIVM CAESAREM *de bell. gall. lib. V. cap. LVI.* eum initiandi belli causa armatum multitudinis concilium indixisse. (§. LXXXVIII.) Vid. PHILIPPVS CLVERIVS *in germ. antiq. lib. I. cap. XXXVIII.*

§. CXLVII.

Praeter ea electiones regum atque dacum in comitiis perfecte probant, maioribus tempore consultationum habitatum ad manus fuisse arma. Multis exemplis omnia confirmare possem, nisi cap. XI. singularis dicendi esset locus. Interim notandus venit AIMOINVS *lib. III. cap. VI.*

§. CXLVIII.

In primis, quod mirandum, a conciliis Germani non repellebant mulieres, existimantes, inesse feminis sanctum quid et prouidum. Quibus factum, vt nec illarum consilia adspernarentur, aut ipsarum responsa negligerent. Vid. TACITVS *de M. G. cap. VIII.* et PHILIPPVS CLVERIVS *in germ. antiq. lib. I. cap.*

cap. XXXVIII. Quapropter eas in exsequendis negotiis admittentes, multa feminarum arbitrio decreuerunt. Sic Celtae et Galli, quidquid erat contentionis et intestinorum odiorum per feminarum interuentum composuerunt. Vid. IODOCVS WILlichivs ad Tacitum Part. I. cap. XVI. et PLVTARCHVS de virtutibus mulierum.

C A P. IX.

D E

HIS, QVAE PLACITA PRAECEDERE SOLEBANT.

S V M M A C A P I T I S IX.

§. CXLIX. GERMANI superstitioni nimis fuerant dediti. §. CL. Auspiciis utebantur in conciliis celebrandis. §. CLI. Conuentibus interfuerant sacerdotes. §. CLII. Ibi summam exercebant potestatem, quod ex Clunio fuisse explanatur.	§. CLIII. Optime sacerdotum auctoritatem penes Germanos exposuit Keyser. §. CLIV. Antequam conuicia celebrantur, opus erat, ut negotia apud principes praetractentur. §. CLV. Conuentus probabiliter praecedere solebant conuiuia. §. CLVI. et CLVII. Quod legitimis probationibus perficitur.

§. CXLIX.

INTER vitia, quibus maiores laborarunt, haut inepte computare queo, nimium amorem erga auspicia sortesque, quibus acriter fuerunt dediti. Notauit ea propter Germanos merito TACITVS de M. G. cap. X. *Auspicia, sortesque*, inquit, *ut qui maxime obseruant etc.* Vid. IO. NICOLAUS HERTIVS opuscul. Vol. II. Part. I. cap. IV. §. IV. (§. II.)

§. CL.

At, quilibet obicere posset, quid auspicia fortessue ad conuentus! Sed illis respondeo, Germani in rebus altioris indaginis placita decreuerunt: Ad has nemine hæsitante bella initianda quoque retulerunt, adeoque in placitis bellorum primordia statuebantur. (§. LXXXVII. et LXXXVIII.) Priusquam vero illa inciperent, auspiciis utebantur. Sufficiënter id exposuit TACITVS de M. G. cap. X. Est, ait, et alia obseruatio AVSPICLORVM, qua GRAVIVM BELLORVM EVENTVS explorant. Eius gentis cum qua bellum est, captiuum quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patriis quemque armis committunt. Victoria huius vel illius pro præiudicio accipitur. Ex his credo, neminem existere, qui auspiciorum sortiumque vsum in conciliis negabit. Add. HELMOLDVS in *chron. Slauor. lib. II. cap. XII.* et PHILIPPVS CLVERIVS in *german. antiq. lib. I. cap. XLVI. p. 366.*

§. CLI.

Deinde sacerdotes in consultationibus maximam adepti sunt auctoritatem æque ac potestatem. Nam, si consulimus TACITVM de M. G. cap. XL tunc sequentia legimus. *Silentium PER SACERDOTES, quibus non et coercendi ius est, imperatur.* Quid ergo aliud hisce declarat, quam quidquid de sacerdotibus grauer prædicari. Conf. AVENTINVS *annal. Boior. lib. I. cap. II. p. 5. seq.* MABILLON de *re diplomatica lib. VI. §. XVIII. p. 474.* S. REMPERTVS in *vita S. Ansharii cap. VI. p. 55.* et IO. FRIDERICVS PEEFFINGER in *Vitriar. illustr. Tom. I. lib. I. tit. XV. p. 1103. seq.*

§. CLII.

§. CLII.

Eadem sentit PHILIPPVS CLVERIVS in *germ. antiq. lib. I. cap. XXXVIII. p. 319.* dicens: *Summam auctoritatem tam in ea democratia, quae cum principatu, quam quae sine principe vel rege erat, PENES VNICOS fuisse SACERDOTES, tum belli temporibus, tum foris in bello.* Vid. IDEM l.c. cap. XXIV.

* Neminem poenitebit laudatum CLVERIVM l. c. cap. XXIV. loquentem audire. Nec tamen, ait, dubitauerim, in conciliis quoque Germanorum ac iudiciis publicis adfuisse magistratui sacerdotes tanquam iuris interpretes. In vniuersum aestimanti verum heic est in Germanis, quod de Slaus Rugiam tunc colentibus insulam testatur HELDOLVS *chyon. Sladoy. lib. I. cap. VI.* FLAMINEM eos suum non minus quam regem venerari. Et cap. XXXVII. maiorem FLAMINIS quam regis, venerationem apud ipsos esse. Et lib. II. cap. XII. Regem apud eos modicae aestimationis esse; comparatione FLAMINIS. Idem MARCELLINVS lib. XXVIII. de Burgundionibus Germanica gente tradit: *Apud hos, inquit, generali nomine rex appellatur Haydinus; ut ritu veteri, potestate deposita remouetur, si sub eo fortuna titubauerit belli, vel segetum copiam negauerit terra: quomodoque solum Aegyptii casus eiusmodi adsignare rectoribus. At SACERDOS, apud Burgundios OMNIVM MAXIMVS vocatur Simifus: et EST PERPETVVS; OBNOXIVS DISCRIMINIBVS NVLLIS, ut reges.* Atque his equidem antiquissimus omnium gentium mos, haut dubie inde ortus, quod sacerdotes deorum scire voluntatem, eorumque iussa ad populum perficere credebantur.

§. CLIII.

Optime, vt opinor, haec de sacerdotibus producta examinavit atque discussit IO. GEORGIVS KEYSLER in *antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. II. p. 24.* quum de Druidibus loquatur: *Secreta, ait, institutio discipulorum, qui lecti e nobilissimis regionis per viginti interdum annos artibus et technis eorum assuefiebant, reliqua multitudo ignorantiae tenebris immersa; immunitas a bello; iuris non modo dicendi,*

cendi, sed et exsequendi auctoritas; poenarum irrogatio nemini; nisi *Druidibus* permisa; sacrorum interdictio, poena grauissima a maioribus nostris habita, sortium auguriorum interpretatio, et alia multa, quod nisi summum imperium in sacerdotes poterat transferre? ut plane fides adhibenda *DIONI CHRISOSTOMO* *orat. XLIX.* scribenti: *Absque DRUIDIBVS mihi fas erat regibus exsequi, ac ne consultare quidem, adeo, ut re ipsa regnarent DRUIDAE, reges autem essent quasi ipsorum adparitores et ministri in exsequendis decretis.*

§. CLIV.

Comitia iterum praecedere solebant inuestigationes de negotiis, quae in consultationibus erant discutienda. Quam ob rem *HERMANNVS CONRINGIVS* *Exercit. academ. de ciuib. imp. §. XVII.* et *IVSTVS CHRISTOPHORVS DITMAR* *in comment. ad Tacitum de M. G. cap. XI.* communem lectionem impugnant quod ad verba *TACITI* l. c. *Ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud principes PERTRACTENTVR.* Non absque ratione statuentes, loco *pertractentur* legendum esse *praetractentur.* Morem enim istum de negotiis imperii pertractandi in conuentibus minoribus sub Francorum regibus obtinuisse. Attamen, priusquam de ipsis consultarent, opus fuisset praetaxatione et deliberatione praehabita, quemadmodum interpretatus est *IO. NICOLAVS HERTIVS* *Opuscul. Vol. II. Part. I. cap. IV. §. IV.*

§. CLV.

Admodum probabile mihi videtur, Germanos, quum placita celebrarent, laude viuendo conuiuia aequae

ac epulas instituisse. Nam de Ciuili Batauorum principe notum est, quod primores gentis et promtissimos vulgi specie epularum sacrum in nemus vocarit, referente **TACITO** *historiar. lib. IV. cap. XIV.* (§. LXXXVII.) Accedit, quod crescente luna aut plenilunio praesente absque festiuitatibus haut vixerint, (§. LXVI.) quodque definito tempore coërint: (§. LXV.) Quid itaque me deterret, vt sat probabiliter concludam, Teutonibus in more fuisse, antequam negotia in conuentibus consuetudine recepta tractando deciderent, conuiuia epulasque admittere. Vid. **PHILIPPVS CLVVERIVS** in *germ. antiq. lib. I. cap. XXXVIII. p. 317.*

§. CLVI.

Nec alienum mihi esse censeo, **TACITVM** de *M. G. cap. XXI.* sic pronunciantem: *Conuictibus et hospitiiis non alia gens effusus indulget. Et cap. XXII. Lauti, inquit, cibum capiunt. Separatae singulis sedes, et sua cuique mensa. Tum ad negotia, nec minus saepe ad conuiuia procedunt armati. Diem noctemque continuare potando, nulli probrum. Crebrae vt inter vinolentos rixae, raro conuiciis, saepius caede et vuneribus transiguntur. Sed et de reconciliandis inuicem inimicis, et iungendis affinitatibus, et adsciscendis principibus, DE PACE denique AC BELLO plerumque IN CONVI-
VIIS CONSULTANT etc.*

§. CLVII.

Quae omnia me mouent, vt firmiter mihi persuadeam, concilia praecessisse conuiuia. * Nam si mentem dirigo ad bella tantum: Nonne bellorum primordia a comitiis dependebant? (§. CL.) Quae, quum ita sint: Nonne pax bellaue in consultationibus Germano-

L

rum

§. CXLV.

Quid distinctius ad fulciendam thesin meam exigi potest, quam TACITVM I. c. loquentem introducere? Similia de Celtis recenset LIVIVS *lib. XXIV. Noua terribilisque species visa est, quod ARMATI* (ita mos gentis) *in concilium venerunt.* Vid. IO. NICOLAUS HERTIVS *Vol. II. Part. I. cap. III. §. IX. et IUSTVS CHRISTOPHORVS DITMAR in comment. ad TACITVM de M. G. cap. XI.*

§. CXLVI.

De Induciomaro legimus apud IVLIVM CAESAREM *de bell. gall. lib. V. cap. LVI.* eum iniciandi belli causa armatum multitudinis concilium indixisse. (§. LXXXVIII.) Vid. PHILIPPVS CLVERIVS *in germ. antiq. lib. I. cap. XXXVIII.*

§. CXLVII.

Praeter ea electiones regum atque ducum in comitiis perfecte probant, maioribus tempore consultationum habitatum ad manus fuisse arma. Multis exemplis omnia confirmare possem, nisi cap. XI. singularis dicendi esset locus. Interim notandus venit AIMOINVS *lib. III. cap. VI.*

§. CXLVIII.

In primis, quod mirandum, a conciliis Germani non repellebant mulieres, existimantes, inesse feminis sanctum quid et prouidum. Quibus factum, vt nec illarum consilia adspnarentur, aut ipsarum responsa negligerent. Vid. TACITVS *de M. G. cap. VIII.* et PHILIPPVS CLVERIVS *in germ. antiq. lib. I. cap.*

§. CLXXIX. *Adducta cum denominatione comitis examinantur.*

de Comitibus eorumque officio dici posses.

§. CLXXX. et CLXXXI. *Iurisdictione vsi sunt.*

§. CLXXXIII. *Demonstratur, praeter recensitas personas iudices etiam in conciliis esse denominatos.*

§. CLXXXII. *Exponitur, quid ulterius*

§. CLVIII.

IMPRIMIS Germani semper solliciti fuerunt, ne ipsis deesset magistratus, qui in iudiciis iuris dicendi potestatem exerceret. Quum itaque et reges hoc munus subirent, iudices vero in comitiis eligerentur; Eam ob causam nec alia de regum electionibus sunt pronuncianda.

§. CLIX.

Quod reges in conuentibus ab omni populo suffragante fuerint electi, docent mores, quibus acriter insisterē solebant. Rex nouiter creatus scuto impositus humerisque sustentium vibratus, populo tam palmis quam vocibus plaudente constituebatur. De Francis illustre exemplum quod ad Clodouaei electionem nobis communicauit GREGORIUS TVRONENSIS *lib. II. cap. XL.* At illi, inquit, ista audientes, plaudentes tam palmis quam vocibus, EVM clypeo euectum super se REGEM constituunt. Conf. BYRCARDVS GOTTHELF STRV-VIUS in *corpor. histor. germ. prolegom. sect. III. §. XII.* et NICOLAUS SCHATENIUS *histor. Westphal. lib. V. ad an. 509. p. 296.*

§. CLX.

Eandem consuetudinem seruauerunt Gothi indolis germanicae populi, quemadmodum scriptum reliquit CASSIODORUS *variar. lection. lib. X. cap. XXXI.* Nam Viriges electionem suam sequentem in modum Gothis

§. CL.

At, quilibet obiicere posset, quid auspicia sortesue ad conuentus! Sed illis respondeo, Germani in rebus altioris indaginis placita decreuerunt: Ad has nemine hæsitante bella initianda quoque retulerunt, adeoque in placitis bellorum primordia statuebantur. (§. LXXXVII. et LXXXVIII.) Priusquam vero illa inciperent, auspiciis utebantur. Sufficienter id exposuit TACITVS de M. G. cap. X. Est, ait, et alia observatio AVSPICLORVM, qua GRAVIVM BELLORVM EVENTVS explorant. Eius gentis cum qua bellum est, captivum quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patris quemque armis committunt. Victoria huius vel illius pro præiudicio accipitur. Ex his credo, neminem existere, qui auspiciorum sortiumque usum in conciliis negabit. Add. HELMOLDVS in *chron. Slavor. lib. II. cap. XII.* et PHILIPPVS CLYVERIVS in *german. antiq. lib. I. cap. XLVI. p. 366.*

§. CLI.

Deinde sacerdotes in consultationibus maximam adepti sunt auctoritatem æque ac potestatem. Nam, si consulimus TACITVM de M. G. cap. XL tunc sequentia legimus. Silentium PER SACERDOTES, quibus tum et coercendi ius est, imperatur. Quid ergo aliud hisce declarat, quam quidquid de sacerdotibus graviter prædicaui. Conf. AVENTINVS *annal. Boior. lib. I. cap. II. p. 5. seq.* MABILLON de *re diplomatica lib. VI. §. XVIII. p. 474.* S. REMPERTVS in *vita S. Ansharii cap. VI. p. 55.* et IO. FRIDERICVS PEEFFINGER in *Vitriar. illustr. Tom. I. lib. I. tit. XV. p. 1108. seq.*

§. CLII.

§. CLII.

Eadem sententiæ PHILIPPVS CLVERIVS in *germ. antiq. lib. I. cap. XXXVIII. p. 319.* dicens: *Summam auctoritatem tam in ea democratia, quæ cum principatu, quam quæ sine principe vel rege erat, PENES VNICOS fuisse SACERDOTES, tum belli temporibus, tum foris in bello.* Vid. IDEM l.c. cap. XXIV.

* Neminem poenitebit laudatum CLVERIVM l. c. cap. XXIV. loquentem audire. Nec tamen, ait, dubitauerim, in conciliis quoque Getmanorum ac iudiciis publicis adfuisse magistratui sacerdotes tanquam iuris interpretes. In vniuersum aestimanti verum heic est in Germanis, quod de Slaus Rugiam tunc colentibus insulam testatur HELDOLVS *eyon. Slador. lib. 4. cap. VI.* FLAMINEM eos suam non minus quam regem venerari. Et cap. XXXVII. maiorem FLAMINIS quam regis, venerationem apud ipsos esse. Et lib. II. cap. XII. Regem apud eos modicæ aestimationis esse; comparatione FLAMINIS. Idem MARCELLINVS lib. XXVIII. de Burgundionibus Germanicæ gente tradit: *Apud hos, inquit, generali nomine rex appellatur Hærdinus; et ritu veteri, postquam deposita remouetur, si sub eo fortuna titubauerit belli, vel segetum copiam negauerit terra, quendammodum sileant Aegyptii casus eiusmodi assignare rectoribus.* At SACERDOS, apud Burgundios OMNIVM MAXIMVS vocetur *Sinifus: et EST PERPETVVS; OBNOXIVS DISCRIMINIBVS NVLLIS, vt reges.* Atque his equidem antiquissimus omnium gentium mos, hanc dubie inde ortus, quod sacerdotes deorum scire voluntatem, eorumque iussa ad populum perferre credebantur.

§. CLIII.

Optime, vt opinor, hæcenus de sacerdotibus producta examinavit atque discussit IO. GEORGIVS KEYSLER in *antiquis. septentrional. et selt. sect. I. cap. II. p. 24.* quum de Druidibus loquatur: *Secreta, ait, institutio discipulorum, qui lecti e nobilissimis regionis per viginti interdum annos artibus et technis eorum assuescebant, reliqua multitudine ignorantiae tenebris immersa; immunitas a bello; iuris non modo discendi,*

temporis iterum agnouerint. Similiter seculo VIII. vltimus stirpis Merouingicae rex Childericus depositus in monasterium detrudebatur. Quo facto an. 753. Stephanus pontifex M. Pippinum reliquosque Francorum procures a fidelitatis sacramento, quod Childerico promiserant, absoluit, * qui etiam de throno Childerico et in monasterium detruso fasces imperii francici fuit nactus, Conf. HERMANNVS CONRINGIVS *exercit. academ. Ex. VIII, de republ. imper. germ. §. LV,*

* Quod iussu pontificis Zachariae Franci Childericum regem plane inutilem diademate priuarint, eiusue thronum comitali consensu Pippino maiori domus obtulerint, fideliter exposuit IO. FRIDERICVS PFEFFINGER *in vitriario illustrato Tom. I. lib. I. tit. II. §. X. p. 77.* Quibus commotus ita concludit: Falsissimum itaque est assertum BARONII *Tom. IX. annal. ad an. 751. p. 108.* BELLARMINI *de Romano pontifice lib. II. cap. XVII. p. 65. etc.* Zachariam Pontificem Childericum deposuisse. Hisce enim pontifici imperium in reges et principes magna audacia vindicare student, Vid. MONZAMBANO *de depositione Childerici cap. III. §. IV,*

§. CLXV.

Attamen, vt regum in comitibus electorum potestatem aliquatenus cognoscamus: Opus est, vt desuper audiamus TACITVM *de M. G. cap. XI.* dicentem: *eos gaufos esse auctoritate suadendi magis, * quam iubendi potestate.* ** Ita de Gothonibus refert PHILIPPVS CLVERIVS *in germ. antiq. lib. I, cap. XXXVIII. p. 316.* ipsis precarium atque suatorium fuisse, regibus parendi; Quum e contrario Suionum reges liberam in suos et infinitam imperandi habuerint potestatem. Vid. PAVLVS HACHENBERGIVS *in germ. med. diff. I. de regim. vet. germ. §. I.*

* Si maiori praediti fuissent potestate, cur instar legatorum a plebe oblegari potuerunt. Ita Mafius rex Marcomannorum cum Ganna, virgine

gine sacerdote ad Domitianum, et Vallomarius eiusdem gentis rex ad Mallium Bassum praefectum Pannoniae sunt missi. Nonne hoc restitutum denotat imperium? Vid. PHILIPPVS CLYVERIVS in *german. antiq. lib. I. cap. XXXVIII. p. 308.*

** Sic reges Germanorum numquam despotica potestate fruebantur. Nototium exemplum praebet IULIVS CAESAR *de bell. gall. lib. V. cap. XXVII.* ubi Ambiorix vincunt Catiuleo, qui Eburones sub imperio habuerunt, Caesaris legatis C. Arpinio et C. Iunio responderunt. *Sua esse eiusmodi imperia, ut non minus haberet in se iuris multitudo, quam ipse in MULTITUDINEM.*

§. CLXVI.

Deinde in grauibz negotiis concilia conuocantes, ordines consulebant, id quod in primis in regno Francorum obtinuisse, annales Francici testantur. Vid. DAVID GEORGIUS STRYBEN *de statuum prouincialium origine et praecipuis iuribus §. I. p. 6. et §. II. p. 7.*

§. CLXVII.

Sic quoque Francorum reges non raro in consultationibus a se indictis perorando manifestarunt, quid curae cordique esset. Adparent a me dicta ex gestis Dagoberti I. regis Francorum apud DV CHESNE *Tom. I. p. 584.* ibi: Eodem siquidem anno Dagobertus rex, postquam omnes gentes, quae in circuitu regni sui erant, subiugauerat et opitulante domino iam pace firmata, filiosque suos Sigebertum, et Hludouicum, ut supra diximus reges designauerat, consilio diuinitus inspirato, conuocatis filiis, omnibusque totius regni primatibus, X. Kal. Iunias in palatio Bigargio placitum generale instituit. Cumque ut Francorum regibus moris erat, super folium aureum coronatus resideret, omnibus coram positis ita exorsus est: *AVDITE ME, O VOS reges et dulcissimi filii, omnesque procures, atque fortissimi duces regni nostri etc.*

§. CLXVIII.

§. CLXVIII.

Tandem ordinis ratio postulat, ne obliuiscar dona, quae reges a subditis accepisse notum est. Ita AVCTOR ANONYMVS *chronici Nebelungi iussu scripti ad an. 766.* sequentia refert. *Pippinus usque ad Aurelianus veniens, ibi placitum suum campo medio tenens MULTIS MVNERIBVS * a francis et proceribus suis est ditatus.* Vid. IO. NICOLAUS HERTIVS *in notit. regn. francor. veter. Vol. II. cap. V. §. III.*

* Numquam poenitebit, ea de re HERMANNVM CONRINGIVM *exerc. academ. de republ. imper. germ. Ex. VIII. §. XVII.* loquentem audire: Sero admodum, ait, in nostra Germania regibus potestas concessa est tributis et oneribus aulae sustentandae, aut militum alendorum causa subditos imperii onerandi. Ipsis enim olim ex redditibus propriis fiscalinis bonis, aliisque prouentibus regni fuit viuendum. Vt autem gratum etiam erga regem suum status ac proceres imperii animi declararent, ipseque rex laborum pro republica exantlatorum haberet praemium, quilibet pro facultate sua regi munus aliquod, quandoque liberet, offerebat. Tandem vero inualuit, vt haec dona non alio tempore quam in conuentibus reipublicae causa celebratis regi offerrentur. Et paucis interiectis: At quae accipienda propositione facta et iam ordinibus de ea deliberantibus, rex quotidie comparebat, eaque grato ac beneuolo animo accipiebat, quaerens subinde singulos de statu vniuscuiusque regionis, fortunatis gratiam omnem regiam, miseris vero auxilium et opem promittens, nonnunquam etiam afflictis dona rependens, etc. (§. CLXIX.)

§. CLXIX.

Antiquiori aeuo comitia haut exigua lucra regibus tribuerunt, quum moribus nostris non parua incommoda exinde imperatoribus propter ea obueniant. Prius diiudicare licet ex HINC MARO *opuscul. epist. III. cap. XXXV.* dicente: *Interim vero quo haec IN REGIS absentia agebantur, ipse princeps reliquae multitudini IN SVSCIPIENDIS MVNERIBVS, salutandis proceribus,*
con-

confabulando rarius visis, compatiendo senioribus, congaudendo iunioribus et caetera his similia, tam in spiritualibus, quam in secularibus occupatus erat. Huic adsentitur SIGEBERTVS verbis: REGIBVS moris erat, et salutaris, et DONA ACCIPERE. etc.

§. CLXX.

Ex annalibus Francorum ab an. 714. ad an. 817. PETRVS LAMBEIVS in *biblioth. caesar. Vindobon. lib. II. cap. V. p. 369.* eadem demonstrare conatus est: Certo enim die, inquit, semel in anno in Martis campo, secundum antiquam consuetudinem, DONA ILLIS REGIBVS a populo offerebantur. Vid. IO. FRIDERICVS PFEFFINGER in *Vitriario illustrato Tom. I. lib. I. tit. II. §. X. p. 75.*

§. CLXXI.

Nunc operae pretium esse cenfeo, coepta continuare, ac nonnulla de ducibus lectu digna proponere. Mei de praesenti non est, fusc in originem et denominationem ducum inquirere, sed de eorum electione in conuentibus tantum quaedam commentari, dum prioribus satisfecit Ill. IO. GEORGIUS ESTOR de *ministerialibus cap. I. §. XX. not. ** IO. GOTTLIEB HEINECCIUS in *Elem. iur. germ. lib. III. tit. I. §. IV. not. ** et PHILIPPVS CLVERIVS in *germ. antiq. lib. I. cap. XXXVIII. p. 319. et cap. XLVIII. p. 375.*

§. CLXXII.

Sic ab omni plebe in concilio deligebatur Brinio nobilis Caninefatum in ducem rebellionis batauicae. Expresse hoc fatetur TAGITVS *hisor. lib. IV. cap. XV.* Erat in Caninefatibus stolidae audaciae BRINIO, claritate natalium insigni. Pater eius multa hostilia ausus, Caianarum

rum expeditionum ludibrium impune spreuerat, igitur ipso rebellis familiae nomine placuit, impositusque scuto, more gentis, et sustinentium humeris vibratus, DVX DELIGITVR. Add. BVRCARDVS GOTTHELF STRVVIVS in corp. histor. germ. proleg. sect. III. §. XII.

§. CLXXIII.

Deinde ex TACITI testimonio de M. G. cap. XII. discimus, principes, * qui iura per pagos vicosque reddebant, in conciliis fuisse electos. Vnde non absque ratione colligo, quod iuris dicundi potestas ante Caroli M. aeuum partim penes ordines ciuitatis in comitiis congregatos, partim penes iudices exstiterit. Illorum iurisdictio per totam ciuitatem seu rempublicam, horum per vicos vel pagos, quibus praecerant, porrigebatur. Conf. IO. GOTTLIEB HEINECCIUS in element. iur. germ. lib. III. §. IV. et BVRCARDVS GOTTHELF STRVVIVS in corp. histor. germ. prolegom. sect. III. §. XII.

* Quid nomine principum intelligendum, iamiam (§. LXXXIX.) explanare curauim. Add. PHILIPPVS GLVVERIVS in germ. antiq. lib. I. cap. XLVI. p. 366.

§. CLXXIV.

Ne vero tautologias committerem, sufficiat, provocare saltem ad ea, quae supra (§. LXXXVII. et LXXXVIII.) de Ciuili Batauo et Induciomaro Gallorum principe memorauimus. Hos principali dignitate fuisse praeditos, nemo ignorat. Quum igitur talismodi magistratus in consultationibus publicis eligerentur, (§. CLXXIII.) deinde antiquitus principatus hereditarii non fuerint. Quid inde, si eadem de Ciuili et Induciomaro profiteri conarer. Conf. PAVLVS HACHENBERGIVS in germ. med. diff. I. §. XX.

§. CLXXV.

§. CLXXV.

De rebus minoribus olim cognouerunt principes. Elucescit hoc iterum ex verbis TACITI *de M. G. cap. XI. De MINORIBVS REBVS principes consultant.* Mea opinione similia produxit AVENTINVS *annal. Boior. lib. I. cap. II. p. 5. seq.* PRINCIPES, ait, DE OMNIBVS REBVS RELIQUIS CONSULTANT, omnia apud principes pertractantur. Nisi aut quando bellum ineundum, vetigal nouum pendendum, censusque agendus sit, aut denique discordes principes fuerint. Quodsi huiusmodi res seu aliud inconsumetum inciderit, OMNES ii iussi et vocati die locoque praescripto coeunt, atque conueniunt. Vid. PHILIPPVS CLVERIVS *in germ. antiq. lib. I. cap. XXXVIII.* et PAVLYS HACHENBERGIVS *in germ. med. diff. I. §. I.*

§. CLXXVI.

Singulis pagis, quorum cuique vici sui attributi, comes plerumque aut princeps erat praepositus, cuius iurisdictio vltcrius quam per pagum, cui praeerat, se non extendit. Potestas ipsius subsistebat in iuris dicendi facultate circumscripta, adeoque disceptationes pagum suum concernentes saltim ab eo decidebantur, quum negotia maioris momenti ad totius populi conuentus spectarent. Conf. FRIDERICVS BRVMMERVS *de Scabinis cap. III. §. XVI.*

§. CLXXVII.

De principibus Teutonum in congregationibus suis electis non immerito statuo, eos haereditarios non fuisse, (§. CLXXIX.) sed principatus suos antiquitus a membris pagi tenentes, pagensibus iurisdictioni suae subiectis iura dixisse. Conf. IODOCVS WILLICHIYS

in comment. ad TACITVM de M. G. Part. I. cap. XVIII.
et FRIDER. BRVMMERVS de Scabinis cap. II. §. IV.

§. CLXXVIII.

At in Germania antiqua principes soli juris dicundi potestate praediti haut erant, sed comitibus eadem competiit facultas. Quum itaque illi cum his accurate in eo convenirent: Hinc dissimiles nec animaduerti quod ad electionem in comitiis, sed comites comitatus ex suffragio populi acceperunt. Vid. 10. FRIDERICVS PFEFFINGER in *Vitriario illustrato Tom. II. lib. I. tit. XVI. §. III. p. 5.*

§. CLXXIX.

Propositionem meam confirmavit SPANGENBERGIVS in *dem Adel-Spiegel lib. X. cap. XIV. p. 274. ibi: Dann sonst sind sie anfänglich mit erblich gewesen, so wenig, als auch die Fürstenthümer und Hertzogthümer, sondern wann ein Grav Todes halben abgangen, ob er gleich viel und feine Söhne verlassen, haben doch Dieselben darumb das Ampt nicht geerbt.* Si ergo comitatus hereditario iure in posteros non transibant, deinde certissimum, quod magistratus Teutonum maiores in comuentibus suffragante populo crearentur: Ad numerum autem illorum et comites * spectarent. Quid aliter sentiendum, quam comites quoque in conciliis esse denominatos. (§. CLXXVIII.) Vid. IODOCVS WILLICHIVS *l. c. Part. I. cap. XIX.*

* Cur comites hocce titulo a Tacito aliisque scriptoribus notentur, exquisitè tradidit FRIDERICVS BRVMMERVS de *Scabinis cap. II. §. VIII.* Comites, ** ait, e *linguae romanae proprietate, et Taciti scriptoris latinissimi genio alios intelligere non licet, quam qui officii causa et reverentiae principi, magistratus superiori adpaterent, adderentur et inservirent, eundem continuo sectarentur, in contubernium eius adsciti, velut socii, participes, et* quae-

quaedam eorum portio Romanis moribus adseffores etc. Add. III. 10. GEORGIVS ESTOR *de ministerial. cap. IX. §. CCCLXXXIX. p. m. 558. et 559.*

** Nec silentio praeterire quæo verba PETRI PITHOEI *in observatione de comitibus palatinis tam Germaniae, quam Galliae p. m. 3.* Comitibus certe nomen, inquit, si quis per se consideret, inueniet potius titulum quendam honoris esse quam officii aut muneris certi. Ideoque sub imperatoribus Romanis mediae aetatis, communis fere fuit omnibus dignitatibus et militiis: quod hæc plerumque darentur illis qui principem sectarentur (unde sine dubio primam originem comitum nomen accepit etc.) Et paulo post: e contrario inter veteres nostros Germanos et Gallos, id nominis aut simile in ipsorum lingua olim proprium his qui principem in expeditione et castris sectarentur et comitarentur (Tacitus auctor est, mores illorum gentium describens laudatur) tandem ira ad civilem ordinem relictum est, ut comes diceretur et acciperetur pro iudice aut praefecto alicuius territorii aut regionis, a principe isthuc constituto: quemadmodum in antiquis legibus omnium istorum populorum septentrionalium nomen Grafio nil significat aliud. In quo ut omnis dubitandi occasio amoveatur, visum est inferere hoc loco formulam concessionis eiusmodi comitiuae, ex libro formularum Marculfi, qui eandem communem facit ducibus et patriciis: prout certe excepta diuersitate territoriorum, parum videtur fuisse differentiae inter has dignitates quantum ad potestatem ordinariam, etiam sub posteris Clodouaei M., sub quo vixisse monachum illum existimo in regno Burgundiae non procul Turono, et forte circa Gregorii episcopi seculum, aut paullo ante. Igitur tenor regiarum litterarum, pro eius æui latinitate est talis: *Praecipue regalis in hoc perfecta concludatur clementia, ut inter cunctum populum bonitas et vigilantia requiratur personarum: nec facile cuilibet iudiciariam conuenit committere dignitatem, nisi prius fides suae strenuitas videntur esse probata. Ergo dum et fidem et utilitatem videmur habere compertam, ideo tibi actionem comitatus, ducatus, patriciatus, in pago illo quem antecessor tuus ille - - usque nunc visus egisse, sibi in agendum regendumque commissas: ita ut semper erga regimen nostrum fidem inlibatam custodias, et omnes populi ibidem commanentes, tam Franci, Romani, Burgundiones, quam reliquæ nationes, sub tuo regimine et gubernatione degant et moderentur: et eos recto tramite secundum legem et consuetudines eorum regas: viduis et pupillis maximum defensor appareas: latronum et malefactorum scelera a te fœuerissime puniantur, ut populi bene viventes sub tuo regimine gaudentes debeant consistere quieti: et quicquid de ipsa actione in fisci dicationibus speratur, per seuetipsum anni singulis nostris aerariis inferatur.*

§. CLXXX.

Mododicti comites praeter alias functiones sibi incumbentes curare oportebant, vt iustitia in pago vicoue, cui praeerant, conseruaretur. Mecum consentientem video PAVLVM HACHENBERGIYM in *germ. med. diss. I. §. X.* quem exscribere licebit: *Priscum Saxonum regimen ex Anglorum historiis cognoscere possumus: Quum haec gens in hanc insulam seculo post Christum V. transgressa et imperium et instituta et linguam inuexerit. Qui REMPUBLICAM TOGATAM administrabant COMITES, GREVE, Aldermanni, Decani dicebantur: bello praefectum Heretochium vocarunt, quem prisco Germanorum more in pleno Folcmote, id est, populi concilio crearunt.*

§. CLXXXI.

Vnicum, vt adderem, quo comitum officia enunciantur, sufficiat loquentem introducere FRID. BRVMMERVM de *Scabinis cap. III. §. XVI.* Singulis ergo pagis, inquit, quorum cuique vici sui attributi, vnus plerumque COMES vel princeps erat praepositus, cuius potestas per illum pagum extendebatur, eaque primario IN IVRE DICVENDO constabat. Priuata autem cum haec fuerit iurisdiclio singularis et circumscripta, ideo lites non alias quoque, quam quae inter singulorum pagorum incolas intercessere, finire a comite potuerunt. Quae vero maioris momenti erant, ad totum concilium referebantur. Conf. BVRCARDVS GOTTHELF STRYVIYS in *corp. iur. publ. cap. XXI. §. III. p. 727.*

§. CLXXXII.

Possẽm fusius commentari de causis ad mallum comitis pertinentibus, de illorum inquisitione in mores iudi.

iudicium sibi subiectorum, de ipsorum salariis, de variis comitum denominationibus, quinam comitum dignitatem adipisci poterant, et quomodo Vicarii comitibus impeditis eorum vices susceperint aliaque plura. Ast instituti ratio non patitur, ut ex professo scriberem de comitibus istorumque officio. Sufficiat propter ea nominare viros mascula eruditione in iurisprudentia patria praeditos, ESTOREM, HEINECCIUM, CLUE-
RIVM, BALVZIVM, FREHERVM, POTGIESERV, HERTIVM, STRVVIVM, PFEFFINGERVM, DE ROYE, ut reliquos in antiquitatibus patriis scriptores versatissimos taceam.

§. CLXXXIII.

Tandem, ne promissa obliuiscar, paucis saltem memorare mihi est animus de reliquorum iudicum electionibus in consultationibus. Mei non erit ampla oratione ipsos describere: sed breuiter tantum quaedam proferre, ex quibus manifestè adducta fluunt. Cum veritate haut pugnat, Germanos ante Carolinum aeuum non solum reges, duces, principes et comites, sed etiam alia iudicum genera agnouisse. His superstructis, nec veritati contrariatur, si alios magistratus ipsis proprios pro statu istius temporis democratico iterum in conuentibus quaero. Accedit, quod populis Germaniae displicuerit, quando reges post Caroli M. obitum audebant, quibusdam in consentiente populo dignitates conferendi. Ita AIMOINVS lib. V. de Carolo Caluo meminit, regni primores fuisse indignatos, quod honores quibusdam non adhibito populi suffragio dedisset. Deinde, fraudis poena non sum afficiendus, quando de reliquis iudicibus pronuntio, quod honores instar regum, ducum, princi-

principum atque comitum in conciliis acceperint. Nam, quum ea aetate Caroli M. probare, difficile haut sit. Quid mirum! si hac de re inductus, magis mihi persuaderem, creationes iudicum potius ante Carolum, quam eo imperante, in placitis rite indictis accidisse. Vid. NICOLAVS SCHATENIVS Iesuita doctissimus *hystor. Westphal. lib. IX. p. 605.*

CAP. XI.

DE

NEGOTIIS, QUORVM CAVSSA CONVENTVS
INDICEBANTVR.

ARGVMENTVM CAPITIS XI.

- §. CLXXXIV. **P**RAESENTE capite negotia iis comitiis decidenda exponuntur.
- §. CLXXXV. Causae maiores ad universum populi conventum, minores ad principum mallos spectarunt.
- §. CLXXXVI. In Germanorum placitis res arduae tractabantur.
- §. CLXXXVII. et CLXXXVIII. Illustratur ex Iulio Caesare et Tacito.
- §. CLXXXIX. In synodis de regionum bono consultabant.
- §. CXC. Accusationes ibi instituerunt.
- §. CXCI. et CXCII. Poenas criminales tempore consultationum inflixerunt.
- §. CXCIII. Forma iudicii criminalis explicatur.
- §. CXCV. Antequam criminaliter pronunciaretur, opus fuit, ut quis confessus atque convictus deprehenderetur.
- §. CXC. Bellorum decernendorum gratis comitia coëcebantur.
- §. CXCVI. et CXCVII. Adducta probantur.
- §. CXCVIII. Probabiliter locus congregationis a bellis ibi conclusis Martis campus fuit dictus.
- §. CXCIX. Traditio armorum in placitis Germanis instar togae exstitit.
- §. CC. Non absque ratione defenditur, leges in conciliis esse lasas.
- §. CCI. et CCII. Remouentur dubia, simulque inquiritur, utrum Teutones ante Seculum V. scriptas tulerint leges?
- §. CCIII. et CCIV. In legum latione negligendus non erat ordinum consensus, quem tempore migrationum ad legum scripturarum lationem dedisse, praesumitur.
- §. CCV. Leges scriptae ante Seculum IX. adducuntur.
- §. CCVI. et CCVII. Adparet ex lege Salica, immo et Saxonum moribus.
- §. CCVIII. Conclusio partis prioris.
- §. CLXXXIV.

§. CLXXXIV.

ANTEQVAM partem I. ad exitum perduco, praepriis inquirendum erit in causas impellentes, cur concilia penes Germanos indici solebant. Praesens igitur explanatio nos instruet, quatenus ibi negotia tractabantur, quomodo accusationes fierent, leges conciperentur, iuvenes instar togae arma acciperent, bella decernerentur, aliaeque plura.

§. CLXXXV.

De negotiis in consultationibus ventilatis sic scribit TACITVS *de M.G. cap. XI. De MINORIBVS REBVS principes consulant, de MAIORIBVS omnes.* Unde facile iudicamus, causas minores pagensium inter se ad conuentus minores spectasse, quum e contrario negotia ardua et grauius eorumque decisio congregationibus totius populi committerentur. Quare nec incongrue (§. CX. et CXI.) conuentus in maiores et minores distinxit. Vid. IO. GOTTLIEB HEINECCIUS in *Elem. iur. germ. lib. III. tit. I. §. VI.*

§. CLXXXVI.

Sed his pro nunc remotis, de praesenti omnem impendere curam allaborabo, ex legitimis fontibus et probatissimis scriptoribus in rationes, quam ob rem concilia cogeantur, accurate inquirendi. Quales ergo causae placitis praebuerint ansam, eleganter laudatus HEINECCIUS *l. c. §. XVI.* depingit, cuius auctoritate fretus, ipsius, quam meis uti malui verbis: *Et in conciliis, quidem, inquit, vel publicis conuentibus, ad quae quotannis maiores minoresque nati, uti loquebantur, confluere solebant, ipsorum regum, principum, primariaeque*
Nobi-

*nobilitatis CAVSSAE ARDVAE et MAIORIS MOMEN-
TI CONTROVERSIAE agitabantur. Et paucis inter-
iectis: Cuius tot exempla, quae exstant in Francorum anna-
libus, iam ab HERMANNO CONRINGIO de iudiciis
reipubl. germ. §. XXII. seq. et HERTIO in notit. regn.
francor. veter. cap. V. §. XXXVI. collecta sunt, ut eorum
scrinia expilare nolimus.*

§. CLXXXVII.

Quod Germani in placitis suis saluberrima pro-
vinciarum salutem concernentia consilia ceperint, clare
patet ex IVLII CAESARIS scripto de bell. gall. lib. IV.
cap. XIX. Sueuos, ait, postquam per exploratores pontem
fieri comperissent, more sub consilio habito, nuncios in omnes
partes dimississe, ut de oppidis demigrarent, LIBEROS,
VXORES, SVAQVE OMNIA in silvas deponerent. Qui
Caesaris locus nos docet, Teutones ob hostis aduentum
consultasse, quomodo securas redderent personas sibi
subiectas vnacum bonis ipsis competentibus. Quare
firmiter sum persuasus, maiores nostros caute de rebus
hisce conferuandis ut altioris indaginis specialiter in
dicto conuentu cogitasse.

§. CLXXXVIII.

Materiam, quae consultationibus occasionem de-
dit, accurate describit TACITVS de M. G. cap. XXII.
Sed et de RECONCILIANDIS, ait, inuicem INIMICIS
et IVNGENDIS AEFINITATIBVS, et ADSCISCEN-
DIS PRINCIPIBVS, de pace denique et bello, plerumque
in conuiuiis consultant. In conuiuiis itaque aperiebant
secreta pectoris, deliberabant, dum fingere nescirent.
Agitarunt inter se publica negotia, consulebant de iis
in

in conuiuiis et comotationibus, vbi loci vinique licentia secretas quisque animi cogitationes aperiens, eadem postero die retractans, omnia rite examinando, tandem sobrius de ipsis constituebat. (§. CLV. CLVI. et CLVII.) Vid. IODOCVS WILLICHIVS *ad Tacitum de M. G. Part. I. cap. XXX.*

§. CLXXXIX.

Nemo, nisi hospes, ignorabit, Saxones hostes Francorum fuisse infensissimos, hi nullam praetermiserunt occasionem, damna inferre Francis. Quibus hi moti, illis quoque, quantum potuerunt, ita nocuerunt, vt saepius quiescerent. Simile quid animaduertimus circa Pippini aetatem, nam mododictus rex quam maxime erat sollicitus, vt immanes contineret Saxones. Quapropter ex bello Aquitanico redux, vigilauit, celebremque in campis coërcuit synodum, qua de regni bono et firmanda Austrasia solum cogitans, sibi de hac gente bellicosissima prospexit, quoniam tum temporis nullus praeter Saxones formidandus erat hostis. Vid. NICOLAUS SCHATENIVS *hisor. Westphal. lib. VI. ad an. 761. et 762. p. 414.*

§. CXC.

Nemo me coarguet, si auctoritate TACITI *de M. G. cap. XII.* motus, saluo mihi persuadeam, Germanos in causis criminalibus comitia quoque decreuisse. Adferta mea confirmant illius verba: *Licet APVD CONCILIUM accusare quoque et discrimen CAPITIS intendere:* Immo exempla de proditoribus, transfugis, ignavis, imbellibus et corpore infamibus adducta magis incitant, vt firmiter credam, placita Germanorum in causis

caussis etiam criminalibus fuisse coacta. Conf. 10. NICOLAVS HERTIVS *opuscul. Vol. II. Part. I. cap. IV. §. VII.*

§. CXCI.

Quare Germani haut dubitarunt, quin poenas criminales infligerent iis, qui crimina facinorosa contra normam sibi praescriptam commiserant. Attamen in consultationibus suis accurate obseruarunt proportionem poenarum cum delictis. Dictitarunt itaque poenas maiores, quae capitis supplicio luebantur: et minores, prout grauius aut laeuiter fuerat peccatum. Vid. 106. WILLICHIVS *ad Tacitum de M. G. Part. I. cap. XVI.*

§. CXCII.

Quum ergo Teutones iudicia criminalia in conuentibus suis exercuerint, causas criminales maximi momenti in ipsis terminantes; (§. CX C.) Eo minus recedere queo a sententia HERMANNI CONRINGII *de iudic. reipubl. germ. §. VIII.* adserentis, controuersias militares finitas demum fuisse post praelium populi certantis. Proditio sane, inquit, transfugium, ignauia delicta sunt bello maxime propria, et videntur haec punita potissimum in concilio. Sed quamuis delicta hominum minoris ordinis alibi quam in concilio diiudicata esse, credibile sit; Tamen, si quid primores deliquerant, id tunc potissimum in conciliis iudicio definitum fuisse, vel ex eo colligere est, quod idem mos fuerit francici regni tempestate. Conf. HERM. ADOLPH. MEINDERS *de iudiciis centenariis et centumvralibus cap. I. §. IV. cap. III. §. XXII. et cap. IV. §. XXIV.*

§. CXCIII.

Formam procesus criminalis in Teutonia vsitati, quod attinet, eum accusatorium fuisse ex relatione TACITI:

CITI: *licet apud concilium ACCVSARE:* probabiliter conicio, licet **MEINDERS** *l.c. §.XXXII.* et processus inquisitorii fecerit mentionem. Hoc interim notatu dignum esse censeo, quod antiquissimis temporibus pro statu populari aristocratico mixto nulla prouocatio vel appellatio a conuentu publico concederetur in criminalibus. Ego cuilibet considerandum committo, ad quem prouocatio pro statu istius temporis et regionum germanicarum fuisset dirigenda: Ciuitates enim (hoc est populus §. CXIX. seq.) iuribus gaudebant maiestaticis, nullumque agnoscebant superiorem, dum reges, duces, principes atque comites magis suadendi quam iubendi praediti erant potestate. (§. CLXV. seq.) Add. **HERMANNVS ADOLPHVS MEINDERS** *l.c. §.XXXVII.*

§. CXCIV.

Quum igitur certum, iudicia antiquissimis temporibus in publico ordinum ac totius populi conuentu palam haut occulte celebrarentur. Hinc eo magis concludendum, maiores nostros prius quendam non iudicasse, quam criminis fuerit conuictus. Docent id manifeste varia probationum genera admodum barbara in iudiciis recepta, intuitu quorum luculenter adparet, iudicia Dei ante aeuum Carolinum Germanis haut fuisse ignota. Conf. **IO. FRIDERICVS PEEFFINGER** in *Vitriario illustrato* Tom. I. lib. I. tit. II. §. VII. p. 45. et **III. CHRISTIANVS GOTTLIEB BVDER** in *diff. de iudiciis duodecimviralibus populorum septentrionalium et germaniae* §. X.

§. CXCV.

Deinde causam indicendi comitia inuenimus, modo bellorum statum in Germania aliquatenus perscrutamur.

tamur. Hic nos sufficienter informat, Germaniae proceres antiquissimis temporibus regibus suis numquam plenam gerendi belli potestatem concessisse, sed omnia imminente bello ex consensu vniuersorum ordinum erant peragenda. Ita, quum rex Pippinus Aquitanorum Duci an. 760. bellum inferre conaretur, cum Francis suis consilia capiens iis non dissentientibus illud suscepit. Conf. HERMANNVS CONRINGIYS *exercit. acad. de republ. imper. german. §. LXXXIII.*

§. CXCVI.

Proposita corroborauit expresse IULIUS CAESAR *de bell. gall. lib. IV. cap. XIX.* Cuius verba, quamuis supra (§. CLXXXVII.) adduxi, eo non obstante vltcrius repetere coactum me video, ne defint probationes legitimae huc collineantes: Sueuos, ait, *postquam per exploratores pontem fieri comperissent, MORE SVO CONSILIO HABITO, nuntios in omnes partes dimisisse, vti de oppidis demigrarent, liberos, uxores, suaque omnia in siluas deponerent: atque omnes, qui ARMA FERRE possent, vnum in locum conuenirent: hunc esse delectum medium fere regionum earum, quas Sueui obtinerent: ibi Romanorum aduentum expectare, atque ibi DECERTARE constituisse.*

§. CXCVII.

Nec sum culpandus, quando eadem de loco TACITI *de M. G. cap. XXII.* praedicare cupio, intuitu cuius didici, Teutones in reconciliandis inuicem inimicis, iungendis affinitatibus, adsciscendis principibus, immo etiam de bello et pace in conuiuiis consultasse. Quae si intueor, nihil aliud mihi in mentem venit, quam maiores bella inferenda in conuentibus decreuisse;
Prae-

Praeprimis, quum tempore conciliorum habendorum laute viventes, epulas haut neglexerint. (§. CLV. CLVI. et CLVII.) Add. PHILIPPVS CLVVERIVS *in germ. antiq. lib. I. cap. XLVI. p. 366.*

§. CXCVIII.

Si fides tribuenda HINC MARO *in vita S. Remigii*, qui Martis campum, vbi placita olim fuerunt habita (§. LIX.) inde denominatum esse, adfirmat, quod bella ibi decreta legimus: Tunc facile cognoscendum, illationem bellorum antiquitus conclusam a comitiis ipsis esse deriuandam, inprimis, quum maiores bella rebus grauioribus adnumerarint, adeoque absolute illorum cognitio ad Germanorum placita pertinuerit. Vid. IO. NICOLAUS HERTIVS *in notit. regn. francor. veter. cap. V. §. II. et FRAGMENTA de rebus francorum pie gestis apud DV CHESNE Tom. I. p. 525.*

§. CXCIX.

Praesertim ad comitiorum negotia refero, quod adolescentibus instar togae in publicis conuentibus arma traderentur. Testis est TACITVS *de M. G. cap. XIII. Arma, inquit, sumere non ante cuiquam moris, quam ciuitas suffecturum probauerit. Tum in ipso concilio vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus SCVTO FRAMAEQUE IUVENEM ORNANT. Haec apud illos TOGA, hic primus iuventae bonos. Ante hac domus pars videbatur, mox reipublicae.* Add. PHILIPPVS CLVVERIVS *in germ. antiq. lib. I. cap. XLVIII. p. 373.*

§. CC.

Tandem mihi admodum probabile videtur, Germanos absque legibus haut vixisse. Sententiae huic eo magis

magis accedo, quoniam maiores nostri tanta barbarie, qua vulgo maſtantur, non laborarunt, vt leges ipsis plane denegare cuperem. Iulius Caesar ipsis tribuit ſocietates, quas, ſi contemplamur, cuilibet conſiderandum committo, vtrum illae absque regimine, iudiciis atque legibus ſubſiſtere queant? Quod, quum negem, nemo coarguet. Quare, quum antecedentes paginae, quas elaborare curauī, nos inſtruant: Germanos valde ſollicitos fuiſſe de iudiciis exercendis in conſultationibus, iudicia autem normam deſiderent, ſecundum quam iudices, qualibus Germania ſub adpellatione regum, ducum, principum, comitum etc. deſtituta non fuit, iudicia ordinarent. Norma vero iſta in legum promulgatione ſubſiſteret. Quid mirum! Si hiſce motus, maioribus vtiles adſcribere ſtudeo leges, antequam Carolus M. ſummum imperii faſtigium nanciſceretur.

§. CCI.

Haut diſſiteor, me leuibus difficultatibus circumdatum non eſſe, ſi accurate inueſtigare velim ſtatum legum germanicarum ante aeuum Carolinum, dum antiquorum temporum hiſtoria ſumma nititur obſcuritate. Mos penes Teutones receptus, notatu digna memoriae mandare, me impedit, vt ſuſius inquirere poſſem in originem legum Germanicarum.

§. CCII.

Hoc interim certum, quod non ſatis conſtet, vtrum ante ſaeculum V. Germanos gauſos eſſe legibus ſcriptis? Contrarium ob inopiam probationis et ſilentium ſcriptorum fide dignorum adhuc noſtra aetate defendi, ſcio. Quod, vt ſit, non ſum impugnaturus. Aſt,
nemo,

nemo, ut mihi persuadeo, iterum impugnabit adfertum, quo declarare conor, Germanos ante Seculum V. non caruisse regula, secundum quam actiones dirigere fuerunt solliciti, quamvis penes ipsos plus valuerint boni mores, quam alibi salutare leges in scripturam redactae. (§. cc.)

§. CCIII.

Attamen, licet consuetudines Teutonibus magis placuerint antiquitus quam leges scriptae, successu temporis ad exemplum aliarum moratiorum gentium tales sibi quoque constituerunt. Quae, si condebantur, opus fuit consensu yniuersorum ordinum in comitiis, comprobantibus id monimentis patriis. Conf. HERMANNVS CONRINGIVS *Exercit. academ. de republ. imper. germ. Ex. VIII. §. LXV.*

§. CCIV.

Qui prolata negare audeat, ignoraret migrationes gentium germanicarum in prouincias extraneas, quas armis subiugare, omnia, nec infelici successu, tentarunt. Quibus peractis, probabilitatem non effugit, si concluderem, maiores nostros non parum imitasse populos devictos, immo et illorum mores, quibuscum societates inierant, in condendis legibus fuisse sequutos.

§. CCV.

Manifeste haec omnia adparent, si contemplari saltem velim epocham istam, quae spatium temporis a Seculo V. usque ad IX. continet. In hac promulgatas immo et latas videmus leges scriptas germanicorum populorum, puta FRANCORVM, RIPVARIORVM, ALAMANNORVM, BAIVARIORVM, BVRGVNDIONVM, FRISONVM, ANGLORVM et WERINORVM, SAXO-

NVM, SLAVORVM etc. Vid. IO. SALOMONIS BEYN-
QVELLI *hiflor. iur. Part. IV. cap. II. §. II.*

§. CCVI.

Quod itaque mododictae leges in conuentibus re-
censitarum gentium Germaniae celebratis more solito
sint conceptae, aperte docet AVCTOR praefationis in
legem Salicam verbis: *Gens Francorum inclyta dixit Sa-
licam legem per proceres ipsius gentis, qui tunc temporis
apud eandem erant rectores. Sunt autem electi de pluribus
viri IV. Wisogast, Arbogast, Salogast et Windogast, qui per
TRES MALLOS, id est, COMITIA conuenientes, omnes
tauffarum origines solícite discernendo, tractantes de singulis,
iudicium decreuerunt.*

§. CCVII.

Nec alia de Saxonibus veteribus sentit WERNHERVS BOLE-
WINCKVS *de situ et moribus Westphal. lib. XI. cap. I.* nec non BEDA
in hiflor. eccles. lib. V. cap. XI. quorum auctoritate suffulti iamiam
animaduertimus, Saxones semel in anno concilium generale in me-
dia Saxonia iuxta fluvium Weseram ad locum, qui dicitur Marcklo,
egisse, qua occasione et leges renouare haut neglexisse. Quid ergo
ea aliud indigitant, quam, quod Saxones iisdem in locis salutares
quoque sibi tulerint leges, quum renouatio conuentibus esset adnexa.

§. CCVIII.

Et quid est opus, vt rei indubiae diuinius insistam, quum haut
defint argumenta nos conuincencia, nec fileant ea de re scriptores
sive digni. Instituti mei ratio longe alia postulat, nimirum, vt plu-
ra omitiendo alteram quoque opusculi mei tangam partem, scilicet
inquirendo in statum et conditionem conuentuum regnante Caro-
lo M., quaeque notatu digna statim post ipsius obitum circa
illos acciderunt.

FINIS PARTIS I.

* * * * *

PARS II.

P A R S II.
DE
**STATV COMITIORVM TEVTONI-
CORVM SVB IMPERIO CAROLI M.
ET PAVLO POST IPSIVS OBITVM.**

C A P. I.
DE
**MODO PLACITA COERCENDI AETATE CA-
ROLI M. ET SVCCESSORVM PRIORVM
IN REGNO.**

EPITOME CAPITIS I.

- §. CCIX. **I**NSTITVTI ratio expo- *Carolo M. recensetur.*
nitur.
§. CCX. *Allegatur, comitia Carolin-*
gicae stirpis haec parum discrepare
a commentibus, qui illa tempore an-
tecedunt.
§. CCXI. *Modus habendi placita sub*
Carolo M. recensetur.
§. CCXII. *Praefertim ex Poëta Saxone.*
§. CCXIII. *Synodi aëno Caroli M.*
mixtae audiunt.
§. CCXIV. *Duo genera conciliorum*
sub epocha Caroli M. vñtata fuisse,
legimus.

§. CCIX.

vvm pars prior opusculi mei de comi-
tiis veterum Germanorum antiquissi-
mis contineat illorum statum, prius-
quam Carolus M. regni insignia ca-
pessuit, quantum nimirum negligen-
tia maiorum in adnotandis rebus tam secundis quam
aduer-

aduersis, immo et inopia scriptorum fide dignorum quod ad veteres permittit. Eam ob rem nec incongruum esse puto, si iisdem capitibus diuersitatem temporum et mutationes conuentuum publicorum tam imperante Carolo M. quam post ipsius mortem pro viribus declarem. Attamen praepriis testor, mihi non esse animum, statum conciliorum vsque ad nostram prosequi aetatem. Neutiquam! Polliceor, saltem explanationem placitorum, in quantum cum Carolo M. et quorundam successorum suorum aeuo conueniunt, dum haut ignoro, nos scriptoribus non carere, quorum scripta, conditionem conuentuum teutonicorum quod ad recentiora tempora exhauriendo, satisfaciunt.

§. CCX.

Quod synodi Carolinae discrepent ab iis, quae Carolo M. regnum antecunt, non miror. Nam, quum consultationes pro diuersitate gentium inter se differant: * Ita nec fallor, si auctoritate scriptorum nixus, differentiam quaero circa conuentus, qui Carolum M. antecedunt, quique concomitantes sequuntur.

* Ita sua habuerunt comitia Athenienses, sua Spartani, sua itidem Romani. Er hodie Hispanis, Anglis, Danis, Suecis, Polonis, Germanis aliisque populis proprii cuique sunt conuentus. Quemadmodum enim regnorum status est varius, sic quoque comitia non vbique conspire solent. Vid. HERM. CONRINGIVS *Exercit. academ. de republ. imper. germ. Ex. VIII. §. III.*

§. CCXI.

Modum placita cogendi sub Carolo M. adhibitis Missis, Scabinis et testibus sic narrat MARQVARDVS FREHERVS *origin. palatinar. Part. I. cap. VI. p. 71. In anno XIII. regni domini nostri gloriosissimi Imperatoris Caroli M.*

roli M. publico apud eundem principem HABITO PLACITO, facta est inquisitio de Sueinheim si per dictum deberet attingere ad villam Hurfeldo marcam, quam ipse dominus et semper nominandus Carolus dedit in elemosyna ad partem sancti Nazarii. Haec sunt nomina TESTIVM qui in ipso placito fuerunt. Henricus Comes filius dominae nostrae Williswindae, Widrat, Franco, Folcrat, Erbiwart, Benno, Friedrich, Erunst, Iremindf, Waltheri, Heittung. Ibi fuerunt etiam MISSI domini Regis, Guntramms et Herirardus cancellarius, et SCABINI, et TESTES quorum ista sunt nomina; Guntramms Comes, Albraat, Theodo, Zeizo, Frickio, Geslelin, Sigefrit, Adalman, Heriraat, Rado, Rutger, Riphwin, Strahel filius massae, Welafrid, Hucbertus, Willehelm. Isti omnes ATTESTATI sunt quod absque vlla ambiguitate per dictum in elemosyna domini regis ad partem sancti Nazarii villa Sueinheim cum omnibus adiacentis suis attingere deberet, eo quod infra marcam Hurexfeldun ipsa villa Sueinheim sita est. Igitur in illo die Lunae (quem nos dicimus secundam feriam) proximo, qui fuit VIII. Id. Iunii, venerunt MISSI domini Regis, Richardus et Gundramms Comes, in iam dictam villam Sueinheim cum praefatis SCABINIS et TESTIBVS, et similiter omnes consona voce sicut prius in primo placito dixerunt: ac sic praecepto regali testificatio illorum confirmata est.

§. CCXII.

Deinde non poenitebit, audire POETAM SAXONEM, qui acta comitiorum ad Salam nobis perscripta reliquit, quorum auctorem non immerito vocamus Carolum M., cuique eo magis fidem tribuimus, quoniam candidiorem historici narrationem extra Poëtarum fig-

menta dedit. Versus autem illius pro seculi genio ita sonant.

*Nobilis hic annus longe certamina belli
Tandem, Saxones inter Francosque peracti,
Firmo perpetuae conclusit foedere pacis
Augustus prius ad sedem SALTZ nomine dictam
Venerat: huc OMNI SAXONVM NOBILITATE
COLLECTA, simul has pacis leges inierunt,
Ut toto penitus cultu ritumque relicto
Gentili, quem demoniaca prius arte colebant
Decepti, post haec fidei se subdere vellent
Catholicae Christoque Deo servire per aeuum,
At vero censum Francorum regibus vllum
Soluere nec penitus deberent, atque tributum
Cunctorum pariter statuit sententia concors:
Sed tantum decimas diuina lege statutas
Offerrent ac praesulibus parere studerent,
Ipsumque simul Clero, qui dogmata sacra,
Quique fidem domino placitam vitamque doceret,
Tum sub iudicibus: quos rex imponeret ipsis,
Legatisque suis, permissis legibus uti
Saxones patriis, et libertatis honore,
Hoc sunt postremo sociati foedere Francis,
Ut gens et populus fieret concorditer vnus,
Ac semper regi parens aequaliter vni.
Si tamen hoc dubium cuiquam fortasse videtur
De vita scriptum CAROLI legat ipse libellum,
Quem Francos inter clarus veraxque relator,
A summa prudens Einhardus nomine scripsit,
Hac igitur pacis sub conditione fideles*

*Se Carolo, natisque suis, stirpique nepotum
 Ipsius, iurauerunt per secula futuros.
 Quos per ter denos et tres tam duriter annos
 Enquere protracti penitus conamina belli
 Plus regis pietas et munificentia fecit,
 Quam terror.*

§. CCXIII.

Porro NIC. SCHATENIVS *hisor. Westphal. lib. X.*
 p. 648. seq. satis probabiliter nos docuit, Carolum M.
 ob feruorem in dilatanda religione Christiana semper
 synodos habuisse mixtas. * Mentem illius, vt commu-
 nicem, ita loquitur: Carolus exinde, vt ECCLESIAE
 non minus quam IMPERII SALVTI prouideret, iisdem
 artibus ac praesidiis regnum firmaret, quibus erexerat, mense
 Maio et Iunio per uniuersam Franciam diuersis in locis quin-
 que episcoporum concilia ad cleri populique mores formandos
 indici iussit, quemadmodum haec Francorum annales et Egin-
 hardus tradunt. Quorum unum Mogontiaci, alterum Remis,
 tertium Turonis, quartum Cabilone, quintum Arelate congre-
 gatum fuit etc. Et paucis interpositis: Inter haec Mo-
 gontinum, quod Austrasiae Saxoniaeque nostrae fuit cumprimis
 celebre. Habitum id V. Idus Iunii in clauistro S. Alba-
 ni diuisamque in tres ordines, quorum primus triginta episco-
 porum, interque hos tres archiepiscopi Hildebaldus Colonien-
 sis, et sacri palatii archicapellanus, Richolphus Mogontinus,
 et Armo Salisburgensis archiepiscopus, qui et missos dominicos
 se vocant, eo quo supra diximus muneris ornamento. Hi cum
 episcopis suis cleri populique mores cumprimis formandos sum-
 ferunt. Alter ordo viginti quinque abbatum fuit, quibus ea,
 quae ad disciplinam monachorum et religiosorum ordinandam
 poscebantur, commissa. Tertius comitum et iudicum, qui
 profa-

profanorum causas et querelas audirent, et iustitiae legibus consulerent. Hoc more MIXTAS semper SYNODOS habuit Carolus Francorumque reges, relicto episcopis iure sacrorum integro, ut in his praescribant decidantque pro auctoritate sua etc.

* De institutis, forma atque ratione comitiorum sub regimine Carolingicae stirpis, sequentia patres in praestatione concilii Moguntini protulerunt: Incipientes igitur in nomine domini communi consensu et voluntate tractare pariter de statu verae religionis, ac de vilitate et profectu Christianae plebis, conuenit nobis, de nostro communi collegio clericorum, seu laicorum, tres facere turmas, sicut et fecimus. In prima autem turma confederunt episcopi cum quibusdam notariis, legentes atque tractantes sanctum euangelium, nec non epistolas et actus apostolorum, canones quoque ac diuersa sanctorum patrum opuscula, pastoremque librum Gregorii, cum caeteris sacris dogmatibus: diligenti studio perquirentes, quibus modis statum ecclesiae Dei et christianae plebis profectum sana doctrina et exemplis iustitiae inconuulsum, largiente gratia Dei, perficere et conseruare potuissent. In alia vero turma confederunt abbates ac probati monachi, regulam S. Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter monachorum vitam in meliorem statum, atque augmentum cum Dei gratia perducere potuissent. In tertia denique turma sederunt comites et iudices in munda- nis legibus decernantes, vulgi iustitias perquirentes, omniumque aduenientium causas diligenter examinantes, modis quibus poterant iustitias terminantes.

§. CCXIV.

Inuictissimi imperatoris Caroli M. sempiterna cura eo rediit, ut sapientissimis munitus deprehendatur consiliariis: Deinde, ne status regni deterior redderetur. Vnde omni sollicitudine laborauit, ut bis in anno placita haberentur. Alterum totius regni statum concernens, nullique mutationi, nisi urgente necessitate, obnoxium, ab vniuersis tam maioribus, quam minoribus, tum senioribus, tum iunioribus, laicis atque clericis visitabatur. Alterum seniores atque consiliarios saltem
reci-

recipiens, illa tantum negotia definiebat, quæ post generale concilium emerferunt, aut imminebant, quæque ulterius non erant differenda. Conf. FRANC. DE ROYE *de missis dominicis ad iustitiam cap. II. p. 85.*

C A P. II.

DE

TRANSLATIONE COMITIORVM E CAMPIS
IN CVRRES.

SYLLABVS CAPITIS II.

- §. CCXV. **N**OTATUR Paulus Hachenbergius.
- §. CCXVI. Ex constitutionibus Caroli M. et Ludouici Pii comitia e campo in curtes sunt translata.
- §. CCXVII. Quod de instituto Ludouici Pii ulterius dicendum.
- §. CCXVIII. Adducta unacum expositione vocis curtis explicantur.
- §. CCXIX. Caput præfens non parum quod ad contenta Poëta Saxo illustrat.
- §. CCXX. Lequitar de palatio comitis Lobodunensis.
- §. CCXXI. Quaecunque de Carolo M. dici merentur, eadem de Carolo Caluo sunt pronuncianda.
- §. CCXXII. Simile quid in synodo romana deprehendi, mihi persuadeo.
- §. CCXXIII. et CCXXIV. Prokata testimonio ICtorum inclytorum corroborantur.

§. CCXV.

LICET PAVL. HACHENBERGIVS *germ. med. diff. III. §. XXVII.* sibi persuaferit, Carolum M. constituisse, vt iudicia sub dio, nudoque coelo in patente campo, quo omnibus liber esset aditus, haberentur, et translationem iudiciorum e campis in palatia ad molliora secula, vbi iudicia intra curiarum domuumque parietes claudebantur, traxerit. Attamen huius opinioni adplaudere nequeo, multo potius illorum ad-

P stipulor

stipulor sententiis, adfirmantium, iudicia ante Carolingicae stirpis regnatores non solum in conuentibus fuisse celebrata, sed et hos sub dio esse coactos, quum e contrario Seculo VIII. et IX. iustitiae administratio domibus, palatiis atque curtibus quasi incorporata exstiterit, quae, quum probatione indigeant, nunc demonstranda, vltiusue diiudicanda veniunt.

§. CCXVI.

Quum itaque non desint constitutiones a Carolo M., Ludouico Pio aliisque regni francici successoribus promulgatae aequae ac publicatae, quibus dispositum, vt placita simul cum iudiciis in villis publicis exerceantur, ne propter calorem solis et pluuiam de coelo cadentem vtilitas publica differatur. Ita eo minus erubesco, conuentus aeuo Carolino in curtibus et domibus propter ea imperatis quaerere. Optime proposita elulescunt ex diplomate antiquissimo ciuitatis imperialis Tremoniensis, quod in Archiuo illius ciuitatis adferuatur. Nomen ei datum a Trutmanno, * quem Carolus M. Saxonibus ad Christi religionem perductis an. 789. comitem adornauit. Conf. HERM. ADOLPH. MEINDERS *de iudiciis centenar. et centumuiral. cap. IV. §. II. et BVRC. GOTTH. STRVVIUS in corp. iur. publ. cap. XXI. §. III. p. 727.*

* Ad stabilienda ea, quae dixi, multum conducit audire verba diplomatis ipsa:

Praeceptum pro Trutmanno comite

Datum anno Christi DCCCLXXXI^e

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Amen.

KAROLVS diuina ordinante clementia Rex. Si Domino Deo exercituum succurrente in bellis victoria potiti sumus, in illo et non in nobis gloriamur, et in hoc seculo pacem et prosperitatem et in perpetuum

tuum futuro, aeternae mercedis retributionem nos promereri confidimus. Propterea omnes Christi fideles nouerint quod Saxones, quos a progenitoribus nostris ob suae pertinaciae perfidiam semper indomabiles ipsique Deo et nobis tamdiu rebelles quousque illius et nostra virtute ipsos et bellis vicimus et ad baptismi gratiam Deo annuente perduximus, pristinaeque libertati donatos, et omni nobis debito censu solutos, pro amore illius qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios et subiugales deuote addiximus, eosque in fide Christiana retinere optamus et perseverare cupimus. Quapropter in illa parte Saxoniae *Trutmannum* virum illustrem ibidem Comitem ordinamus, vt *resideat in curia* ad campos in mallo publico ad vniuersorum causas audiendas vel recta iudicia terminanda, iisque Aduocatum omnium Presbyterorum in tota Saxonia fideliter agat, superque Vicarios et Scabinos, quos sub se habet, diligenter inquirat, et animaduertat vt officia sua sedulo peragant, tandem idem Comes omnia sua sibi singulariter a nobis praescripta toto conatu et viribus perficiat, atque ita memoratus noster Comes Trutmannus bene ingenuus atque securus existat. Et vt ista ingenuitatis pagina firma stabilisque consistat, manu propria subscripsimus et anuli nostri impressione signari iussimus.

Signum Karoli Regis inuictissimi.

Hildebaldus Archiepiscopus Colonienfis et sacri palatii Capellanus recognoui.

Data 14. Kal. Octobris anno dominicae incarnationis DCCLXXXIX. Indictione XII. anno autem regni Domini Karoli XXI.

Actum in villa Trutmanni feliciter. Amen. Conf. STEPH. BALVZIVS in *capitular. regum francor. Tom. I. p. 250.* et laudatus MEINDERS *l.c. cap. IV. §. XLIV.*

§. CCXVII.

Similiter Ludouicus Pius placitum celebre in villa, quae dicitur Ulma, celebravit praesentibus filiis suis aliisque regni proceribus. Vid. VITA RATPERTI MONACHI S. GALLI in *GOEDASTI collect. scriptor. rer. alamann. Tom. I. Part. I. cap. VIII. p. 28.*

§. CCXVIII.

Eadem de Vmfredo comite Rhactiarum legimus, quod an. 807. celebrem indixerit conuentum in curte

ad campos, id est, Maienfeldii. Vid. GOLDASTVS *l. c.* Tom. II. Part. I. p. 11. Nec ineleganter dicta confirmavit FRID. BRVMMERVS de Scabinis cap. IV. §. IV. quum de comitum iudiciis, quae in placito habita fuisse constat, sequentia narrauerit: *Ea in villa * pagi potiori comitis domicilium erat praetoriumque, et in hoc tribunal seu auditorium, quod mallus vocabatur, ubi comes cum sculteto seu Tungino et scabinis regio nomine ius dicebat: Alias hae domus CVRTIS ** quoque dicta, et BVRGVVS seu BVRGVM, unde et burgravi comites IN EO RESIDENTES nomen sortiti sunt.* Vid. HERING de iure burgorum th. VI.

* Quod ciuitates, quemadmodum hodie animaduertimus, antiquitus fuerint ignotae, extra omnem dubitationis aleam est positum. Sed nomine ciuitatum germanicarum veterum vniuersus intelligitur populus. (§. CXXII.) Huiusmodi ciuitates recipiebant pagos, pagi vicos, et vici villas. (§. CXIX.) De villis nunc constat, quod regum palatiis condecoratae essent, nec raro ibidem comitia habita. Sic LEHMANNVS in *chron. spiren.* lib. II. cap. XVIII. ita scribit: *Ob nun wohl in folgenden Zeiten, viel Flecken, an Volck und Reichthumb, trefflich gewachsen, und ietzo fürnehmte Reichs-Stätte sind, so ist doch gewiß, daß sie zu Zeiten der teutschen Fränckischen König und Kayser noch keine Stätte gewesen, und die Qualitäten nicht gehabt, die zuvor erzehlet worden, sondern werden in denen Historien nicht anders als villas regiae genant, in welchen die König gleichfalls palatia gehabt, und bisweilen auch Reichs-Tage dahin gelegt haben. Also werden ausdrücklich in der Caroliner Historie, villas regiae, Reichs-Flecken genant: Frackfurth und Ingelheim: in welchen beyden palatia und etliche Reichs-Versamblungen gewesen.*

** IOACHIMVS VADIANVS COS: SANGALLENSIS de *obscuris alemannicorum verborum significationibus* apud GOLDASTVM Tom. II. Part. I. p. 83. vocem curtis interpretando sic loquitur: Hoc loco interpretatur vocabulum Curtis, et docet curtim a Franciis et Alamannicis scriptoribus mox pro palatio regis, mox pro pago aliquo aut vico villaue pluribus aedificiis constante sumatur. Hisce addit, curtis nomine non simpliciter aut locum, vbi multi congregati degerent, aut homines ipsos iunctius habitantes, sed imperium etiam et iurisdictionem, praeterea et proprietatem mancipiorum et omnino eam possessionem quam

quam ICti integri status vocant pleno cum iure coniunctam significatum esse. Allegat praeterea, nullam curtim absque iurisdictione fuisse. Regias curtes imperia quoque habuisse cum Mancipiis, agris, pascuis, censibus, venatione, piscatione et omnimoda illa integri status possessione. E contrario curtes tenuiores plerasque solius iurisdictionis cum agris Mancipiisque. Proinde dum legimus in veteribus Francorum Alamannorumque tabulis legari ecclesiis vel monasteriis curtim cum agris, pascuis, Mancipiis, sylvis, aquis aquarumque decursibus, fundum ipsum in homines unacum iurisdictione intelligimus: *Wir verschaffend unser Gericht da vund dort gelegen mit Gebäw, mit eignen Lütten, mit Holtz, mit Veld etc.* Curtes autem et qui longe ampliores erant, pagi, certis limitibus distinguebantur apud Francos et Alamannos, quos ipsi Marcas vocabant, id quod clarissime ex omnibus tabulis discitur. Conf. DV FRESNE voc. *curtis* seq. et MEIBOMIVS rer. germ. Tom. III. pag. 197.

§. CCXIX.

De Caroli M. institutione, ut conuentus ad palatia redigerentur, ita scribit NIC. SCHATENIVS *histor. Westphal. lib. IX. p. 605.* Sed grandius quoddam opus nec minus salutare istuc confecit Carolus, quod ceteris scriptoribus consentientibus vnus Poëta noster (§. CCXII.) Paderbornensis vetusque scriptor magno posteritatis bono consignauit. Conuocauit nimirum imperator ad palatium ac Salam fluium omnem Saxoniae nobilitatem etc.

§. CCXX.

De comite pagi Lobodunensis fertur, quod sedem et palatium aulamque, seu prout a Francis adpellatur, Salam suam habuerit, ibique tribunal et auditorium suum erigens, ius dixerit. Haec docent nos perplura diplomata Carolorum, Ludouicorum, Ottonum, Henricorum ita subscripta: *Dat. apud Lobodunam ciuitatem publicam:* Item, *in mallo publico apud Lobedenburg etc.* Conf. MARQVARDVS FREHERVS *orig. palatin. Part. I. cap. VII. p. 76.*

§. CCXXI.

Clare haec quoque declarant **CAPITVLA CAROLI CALVI tit. XXXIX. cap. XII.** **DOMVS** vero, ait, sicut in capitulis aui et patris nostri continetur, a comite in loco, ubi mallum tenere debet, **CONSTRVATVR**, quatenus propter calorem solis et pluuiam publica utilitas non remaneat. Minora vero placita comes siue infra suam potestatem, vel ubi impetrare potuerit excepto in ecclesia et porticibus atque atrio ecclesiae et mansione presbyteri habeat. Vid. **DV FRESNE** voc. Mallus.

§. CCXXII.

Nec dissimile comprehendit **SYNODVS ROMANA** anni 904. can. II. ibi: *Vt in domibus ecclesiarum, neque missus, neque comes vel iudex, quasi pro consuetudine nec placitum nec hospitium vendicent: Sed in publicis vicis DOMOS CONSTITVANT, in quibus placitum teneant, et secundum antiquam consuetudinem hospitentur etc.* Conf. **HERM. ADOLPH. MEINDERS** de iudicijs centenar. et centumviral. cap. IV. §. XLV.

§. CCXXIII.

Sic quoque thesi meae haut contrariatur **IO. GOTTL. HEINECCIUS** element. iur. germ. lib. III. tit. I. §. XXI. dum scribit: *At utrumque morem abrogarunt Carolus M. et Ludouicus Pius, qui in ecclesijs vel atrijs eadem iudicia institui prohibuerunt, iusseruntque GERTA PRAETORIA EXSTRVI, ut propter calorem solis et pluuiam publica utilitas non remaneret.* * Vid. **CAPITVL. I. a. DCCCIX. §. XXV. CAPITVL. I. a. DCCCXIX. §. XIV. CAPITVL. 2. DCCGLXVII. cap. XIV.** et **HERM. ADOLPH. MEINDERS** de iudic. centenar. et centumviral. cap. IV. §. XLV.

* Clare

Clare ita disposuerunt capitularia lib. III. cap. LVII. Et verba
Vt in locis vbi, malos publicos habere solent rectum tale constituatur
quod in hyberno et in aestate obseruatum esse possit. Vid. STEPH. BAL
LVZIVS capitular. reg. Francor. Tom. I. p. 765.

§. CCXXIV.

Eandem constitutionem promulgauit Henricus I.,
qua cautum, ne concilia, omnes conuentus et conuiuia
vltcrius in campo, sed in vrbibus celebrarentur. Quo-
bus factum, vt ex eo tempore quoque pleraeque con-
sultationes, iudicia celebriora, conuiuia atque nundinae
adstrictae essent ad ciuitates, teste WITTECHINDO
annal. lib. I. p. 639.

C A P. III.

D E

TERMINIS, QVIBVS MAIORES SVB HAC EPO-
CHA AD CONVENTVS CONFLVXERVNT, ET QVO-
TIES NON CONVENIEBANT.

SVMMA CAPITIS III.

- §. CCXXV. TEUTONES in coe-
cendis conciliis tem-
porum rationem habuerunt tam ap-
te Caroli M. acutum, quam eo im-
perante, immo post illius secessum
e viciis.
- §. CCXXVI. Praesertim quod ad men-
sem Martium et Maium.
- §. CCXXVII. et CCXXVIII. Ast non
carent exemplis, quibus mense lu-
nio consultationes sunt institutae.
- §. CCXXIX. Saxonibus erat interdi-
ctum, ne proprio ausu conuentus
coercerent.
- §. CCXXX. Diebus dominicis atque fa-
riatis non licuit placita visitare.
- §. CCXXXI. Testantibus capitulari-
bus regum Francorum.
- §. CCXXXII. Quantum temporis spa-
tium desiderarint maiores circa con-
cilia consummandae, inquiratur.
- §. CCXXXIII. Sub epocha Caroli M.
bis quoque Franci in anno conue-
nerunt.
- §. CCXXXIV.

12 PARS II. DE STATV COMIT. TEVTON.

§. CCXXXIV. Illustratur.

§. CCXXXV. Eadem de Islandiae inhabitatoribus probabiliter est pronuntiandum.

§. CCXXXVI. et CCXXXVII. Quod prima vice annuatim gentes quan-

doque confluerint, docetur.

§. CCXXXVIII. Demonstratur, Mis-
sos quater in anno concilia indixisse.

§. CCXXXIX. Accurate inquiritur in
rationem vicissitudinum mododi-
ctarum.

§. CCXXV.

QVVM supra iam exposuerimus, maiores nostros in conuentibus decernendis ad certa respexisse tempora, quae Martii vel Maii mensẽ tangebant, quapropter et Martii immo et Maiicampi denominationes exinde sunt deriuandae. (per cap. III. Part. I.) Ita non difficile erit, conuenientiam quandam circa Caroli M. ætatem et secula antecedentia ostendere, quomodo haut inusitatum fuerit, hac quoque ætate, terminos, qui Teutonibus in conciliis visitandis placuerant, quandoque obseruare. Clare pronunciata cognoscimus ex CHRONICO MOISSIACENSI, ubi ad ann. 777. campi Magii facta est mentio: *Et in alio anno habuit Karolus conuentum maximum Francorum, id est, MAGII CAMPVM in Saxonia ad partes Brunna etc.*

§. CCXXVI

Thesin meam satis confirmant ANNALES NAZARIANI, GOLDASTVS rer. alamann. Tom. II. Part. I. p. 2. NICOL. SCHATENIVS histor. Westphal. lib. X. p. 648. ARNGRIMVS IONAS de Islandicae gentis primordiis et veteri republica cap. VII. 10. FRIDER. PFEFFINGERVS Tom. I. lib. I. tit. II. pag. 75. et IO. GEORG. KREYSERVS in antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. V. §. I. et II. pag. 87. Quos, si consulimus scriptores, tunc manifeste adparebit, Carolum M. sæpius ad pro-

probasse menses saepius adductos quod ad consultationes indicendas. (§. LXII. LXIV. et CCXIII.)

§. CCXXVII.

Attamen cauendum, ut comitia Carolina vel post Caroli mortem coacta semper mense Maio aut Martio quaeramus. Numquam fides historica permetteret, ut talismodi defendere conarer, nam sub imperio regum Francorum Carolingicae stirpis non semper Kalendis Martii, sed etiam quandoque Kalendis Iunii congregationes in salutem populi instituebantur. (§. CLXVII.) Testimonium hanc contemnendum deprehendi IN VITA LUDOVICI PII apud PITHOEVM p. 384. IMPERATOR vero KALENDIS IUNII mensis ad Ingelbeim, ibidemque illi conuentus populi sui, secundum quod praeceperat, occurrit. Conf. BURC. GOTTH. STRUVIUS in corp. histor. germ. periodo III. §. XXXIX. et GESTA DA-
GOBERTI I. regis Francorum apud DV CHESNE Tom. I. p. 584.

§. CCXXVIII.

De Carolo M. eadem recenset NIC. SCHATENIUS histor. Westphal. lib. X. p. 648. simul exponendo, Carolum M. mixtas coërcuisse synodos: (§. CCXIII.) Carolus exinde, ait, ut ecclesiae non minus quam imperii saluti prouideret, iisdem artibus ac praesidiis regnum firmaret quibus erexerat, mense Maio et IUNIO per uniuersam Franciam diuersis in locis etc. concilia indici iussit.

§. CCXXIX.

Deinde sub nostra epocha omnibus imperio francico subiectis non erat permixtum, absque regis concessionem singulari mouere consultationes. Exemplum no-

Q

bis

his praebent Saxones, quibus interdictum fuit, ne privato ausu conuentus publicos faciant, sed regis mandatum de congregando per Missum expectarent. Vid. HERM. ADOLPH. MEINDERS *de iudic. centenar. et centumuiral. cap. XXXII. p. 80.*

§. CCXXX.

Porro alacri studio est inquirendum, vtrum omni tempore licuerit, in conuentibus adparere, eosque visitare? Quae, si accurate perpendo, nihil supererit, quam, vt negatiue quaestionem decidam. Causam impellentem viuis coloribus depingit STEPH. BALVZIVS in *capitul. reg. francor. de partibus Saxoniae capitul. XVIII. Tom. I. p. 253. Vt IN DOMINICIS DIEBUS conuentus et placita publica non faciant, nisi forte pro magna necessitate, aut hostilitate cogente; sed omnes ad ecclesiam recurrant ad audiendum verbum Dei, et orationibus vel iustis operibus vacent. Similiter et INFESTIVITATIBVS PRAECLARIS Deo et ecclesiae conuentui deseruiant, et secularia placita dimittant.*

§. CCXXXI.

Eandem prohibitionem, ne placita diebus dominicis instituantur, porrigunt CAPITVLARIA *lib. II. cap. VII. apud STEPH. BALVZIVM capitular. reg. francor. Tom. I. p. 738.* Ex quibus, vt et aliis pluribus textibus cognoscimus Caroli M. sollicitudinem de fide christiana non solum dilatanda, sed etiam de pietate conseruanda, ne scilicet actibus mundanis atque secularibus Dei cultus turbetur, aut impediatur. Conf. CAPITVLARE A. 823. *cap. VII. CAPITVLA CAROLI CALVI tit. XXVIII. et LEGES LANGOBARDORVM lib. II. tit. XLIX. cap. I.*

§. CCXXXII.

§. CCXXXII.

Deinde nec incongruum erit, quidquam proponere de placitorum duratione. Si in mores Romanorum quod ad comitia eorum inquirere studeo, tunc ex relatione scriptorum, qui de ipsorum consuetudinibus in seruandis comitiis sunt commentati, elucescit, Romanos consultationes suas rite indictas vnico die absoluisse. Ast maiores nostri suorum morum patriorum memores longius spatium in concernendis conciliis, ibique decidendis causis tam maioribus quam minoribus arripere sunt solliciti. * Conf. GOLDASTVS rer. Alamann. Tom. II. Part. I. cap. XXXV. pag. 21. **

* Ne igitur silentio praeteream GOLDASTI l. c. expositionem, necesse esse duxi, sequentia inferere verba, quae ex LEGE ALAMAN-
NORVM tit. XXXVI. *kata wōda* seu de verbo ad verbum exscribere curauit: Conuentus autem secundum consuetudinem antiquam fiat in omni centena coram Comite aut suo Misso et coram Centenario. Ipsum placitum fiat de Sabbato in Sabbatum aut quali die comes aut centenarius voluerit, a *septem in septem noctes*, quando pax parua est in prouincia; Quando autem melior, *post XIII. noctes* fiat conuentus in omni centena, sicut superius diximus. Et si quis alium mallare vult de quaecumque causa, in ipso mallo publico debet mallare ante iudicem suum, ut ille iudex eum distringat secundum legem, et cum iustitia respondeat vicino suo, aut qualiscunque persona eum mallare voluerit. In vno enim placito mallet causam suam: in secundo, si vult iurare, iuret secundum constitutam legem. Et in primo mallo spondeat Sacramentales, et fideiussores praebeat, sicut lex habet, et Wadium suum donet misso Comitis vel illi centenario qui praest, ut in constituto die aut legitime iuret, aut si culpabilis est, componat, ut per neglectum non euadat; et si euaserit, LX. sold. de fredo sit semper culpabilis. Ille autem distringat, ut neglectum non fiat, nec pauperes patiantur iniuriam, nec sint sine lege, nec maledicant ducem, nec populum terrae; sed in omnibus sit disciplina; ut qui rebelles sunt, de malis se abstineant; et qui boni sunt, pacem possideant. Si quis autem liber ad ipsum placitum neglexerit venire vel semet ipsum non praesentauerit aut Comiti, aut centenario, aut misso comitis in placito,

XII. Sold. sit culpabilis. Qualiscunque persona sit, aut vassus Ducis aut Comitís, aut qualiscunque persona, nemo negligat ad ipsum placitum venire, vt in ipso placito pauperes conclament causas suas. Et quod in vno placito finiri non potuerit, in alio finiatur, vt sine ira Dei defensa sit patria, et illi rebelles qui vsque modo raptum fecerunt, amplius potestatem faciendi non habeant. Et si est talis persona, quam Comes in placito vel centenarius, vel missus comitis distringere non potest, tunc eum Dux legitime distringat, plus quaerat Deo placere quam homini, vt nullum neglectum in anima Ducis requiratur.

** Goldasto adstipulatur ARNGRIMVS IONAS *de Islandicæ gentis primordiis et veteri republica cap. VII.* *Locus autem, inquit, comitiarum primum fuit ad montem Armanfell Islandiæ meridionalis: quo non multo post Thingvellam translata sunt. Olim (toto sane aristocratiæ tempore, aut forsan diutius) DIES INTEGROS XIV. durantis etc.*

§. CCXXXIII.

Nunc restat, vt omittendo haut obliuiscar, quoties populus in anno conuenerit. Consuetudo itaque Francorum tunc temporis erat, vt non sæpius, sed bis in anno placita duo tenerentur. Alterum, quando status totius regni ad anni vertentis spatium ordinabatur, quodque nullo alio euentu, quam vrgente summa necessitate mutatum scimus. In quo placito generalitas vniuersorum maiorum tam Clericorum, quam laicorum conueniebat. Seniores propter consilium ordinandum, minores propter idem consilium suscipiendum, vnde quoque dictum fuit concilium maius. Alterum cum senioribus saltim ac præcipuis consiliaris expediebatur, indeque nomen Senatus Francorum accepisse fertur. Sic IN NOTITIA *de monasteriis* apud STEPH. BALVZIVM *capitular. reg. francor. Tom. I. p. 589.* dicitur: *Hludouicus Serenissimus Augustus diuina ordinante prouidentia conuentum fecit apud Aquis sedem regiam EPISCOPORVM, ABBATVM seu TOTIVS SENATVS FRAN-*

FRANCORVM etc. * Conf. BYRC. GÖTTH. STRV-
VIVS in corp. *hiflor. germ. periodo III. §. XXXIX. et XL.*

* Simili modo adpellati etiam sunt conventus maiorum: nati Fran-
corum. Vid. CAPITVL. LVDVIGI. III. AQVISGRAN. an. 816. et
WITTECHINDVS *annal. lib. I. p. 637.* Conftabant ifta ex epifcopia, ab-
batibus, ducibus, et comitibus, qui de variis negotiis publicis, tributis
imponendis et quibuscunque rebus, quorum caufa reges ipforum gon-
filia poffularant: Exemplum de huiusmodi conventibus exhibent AN-
NALES METENSES. ad an. 861. ibi: *Carolus rex placitum habuit IN*
COMPENDIO; ibique cum optimatum CONSILIO Roberto Comiti du-
catum inter Ligerim et Sequanam aduerfum Brittones commendauit. Vid.
modo dictus STRVIVS l. c. §. XL. et in *fyntagm. iur. publ. cap. XIX. feq.*

§. CCXXXIV.

Vtcrius prolata probantur ex CAPITVLARI Ca-
roli M. cap. XII. apud STEPH. BALVZIVM *capitular.*
reg. francor. Tom. I. p. 190. et 1951. Vt BIS IN ANNO ad
mallum omnes veniant. Quod p. 192. ita explicatur: Vt ad
mallum venire nemo tardet, primo circa AESTATEM, fe-
cundo circa AUTVMNVM. Ad alia vero placita, fi ne-
ceffitas fuerit, vel denunciatio regis urgeat, vocatus venire
nemo tardet. Conf. BYRC. GÖTTH. STRVIVS in corp.
iur. publ. cap. XXIII. §. IV. p. 810.

§. CCXXXV.

His Francorum institutis Islandiae populi fe-
quuti effe videntur. * Nam, fi statuere fas eft, hunc
fensum tribuo ARNGRIMO IONAE *de Islandicae gen-*
tis primordiis et veteri republica cap. VII. cuius auxilio
didici, Islandis proprium fuiiffe concilium annuum fub
adpellatione fori magni et generalis vulgo *Alþhyg*, ad
quod ex vniuerfa ciuitate (h. e. omnes Islandiae inco-
lae) Islandica quotannis gregatim confluere solebant.
Quum vero Nomophylaces crearentur, eorum aucto-

ritate annuatim et alterum genus comitiorum praeter
forum magnum, (scil. Althyng) est coactum.

* Quae nunc de conuentibus Islandiae exposui, velim, vt de ordi-
nariis interpretemur, quum mihi haut sit ignotum, populo Islandiae
meridionalis quoque extraordinaria seu iudicialia placuisse concilia, quae
urgente necessitate instituta esse, beniuole concedo. Praeter ea in sin-
gulis quartis accepta fuerunt comicia, de quibus ita loquitur AENGRI-
MVS IONAS l. c. cap. VII. *Interdum etiam in singulis quartis*
forum maius celebratum est: FIORDNYGATHING, quod maius appello
respectu minoris, nempe prouincialis fori: non respectu illius magni seu
maximi, quod comitiorum nomine modo designauimus. At de his omni-
bus mihi non fuit sermo, dum de ordinariis saltim mentionem aduoli,

§. CCXXXVI.

Nunc superest, vt quoque ostendam, in quan-
tum vicissitudines animaduerti quod ad numerum
comitiorum sub epocha Carolina. Haecenus demon-
strare sum sollicitus, quomodo bis in anno populi Ger-
maniae vt plurimum confluere consueuerunt. Nunc
restat, vt rite etiam exponere curem, quemadmodum
Franci trina quoque in anno agnouerint. Testimo-
nium insigne nobis perhibent CAPITVLARIA LUDO-
VICI PII capitul. V. an. 819. apud STEPH. BALVZIVM
capitular. reg. Francor. Tom. I. cap. XIV. pag. 616. *De pla-*
citis si quidem quos liberi homines obseruare debent constitu-
tio genitoris nostri penitus obseruanda atque tenenda est, vt
videlicet IN ANNO TRIA solummodo GENERALIA
PLACITA obseruent, et nullus eos amplius placita obser-
uare COMPELLAT; nisi forte quilibet aut accusatus fue-
rit, aut alium accusauerit, aut ad testimonium perhibendum
vocatus fuerit. Ad cetera vero quae CENTENARII TE-
NENT non alius venire iubeatur nisi qui aut litigat, aut
iudicat, aut testificatur.

§. CCXXXVII.

§. CCXXXVII.)

Haut dissentit IO. FRID. PFEFFINGERVS in *Vitriciis illustratis* Tom. II. lib. I. tit. XVIII. §. XII. p. 825. quum expresse memoret, populos in Germania ter quoque instituisse consultationes: *Malli, mallum* (inquit Papias) *generale placitum dicebatur, quando totus conueniebat POPVLVS TER IN ANNO ETC.*

§. CCXXXVIII.

Attamen, ne Missorum, quorum officium infra sum explicaturus, sim immemor; Meminisse sufficiat, si auctore FRANCISCO DE ROYE *de missis dominiis ad iustitiam* cap. III. p. 91. notam adducere cogito mutationem. Hic prouocat ad praescripta CAROLI M. lib. III. cap. LXXXIII. vi quorum quater in anno, id est, in hyeme Ianuario, in verno Aprili, in aestate Iulio, in autumno Octobri comitia celebrabant. Ceteris mensibus comites conuentus exercuerunt.

§. CCXXXIX.

Quae iam pronunciata, si accurate perpendo, quid inde fluit, quam vt sequentem in modum concludam. Quodsi aetum Carolinum intuemur, congregationes solitae, quales vtplurimum bis in anno fuisse habitas, constat, semper segregandae sunt a consultationibus Misforum, Centenariorum similiumque. De illis plerumque valet adfertum, quod Germaniae populi raro excesserint numerum binorum conuentuum: Quum e contrario posteriorum indicta concilia pro lubitu, immo exigente vtilitate ac necessitate publica vltimius fuerint multiplicata.

C A P. IV.

DE

IIIS. QVIBVS POPVLVM CONVOCARE
LICEBAT.

CONSPECTVS DICENDORVM.

- §. CCXL. **P**ER consultationes Sape-
riores aeni Carolingia
ad exemplum antecessorum, in regno
salutem subiectorum quaerere, omni
soliditudine tentarunt.
- §. CCXLI. CCXLII. et CCXLIII. Ad-
ducta legitimis probantur testi-
moniis.
- §. CCXLIV. Officia summorum impe-
rantium, in promouenda salute sub-
ditorum ad exemplum regum Fran-
corum circa conciliarum indictionem
duces atque principes implere
fuerunt solliciti.
- §. CCXLV. Eadem de comitibus dici
merentur.
- §. CCXLVI. Carolus M. mixtas coe-
gisse synodos, fertur.
- §. CCXLVII. Quam potestate comites
gausi fuerint, ex Trutmanni diplo-
mate a Carolo M. ipsi edito suffi-
cienter cognoscimus.
- §. CCXLVIII. Quousque comitum po-
testas limitata fuerit, exhaustitur.
- §. CCXLIX. et CCL. Comites indicen-
do placita coercuerunt.
- §. CCLI. A Comitum conciliis haud
raro ad regum comitia promouatum
esse, legimus.
- §. CCLII. Missi iterum praedicti fue-
runt iure consultationes decernendi.
- §. CCLIII. Diuersitas Missorum vna-
cum ipsorum munere exaninatur.
- §. CCLIV. In regiones proficisci, in
iudicium morum inquirere, comitia
que indicendo mala regionibus mi-
nantis euertere, missi tenebantur.
- §. CCLV. Qua de re missatica et tra-
ctorias ipsos accepisse, scriptorum
fides comprobatur.
- §. CCLVI. Tractoriae ulterius expli-
cantur.
- §. CCLVII. CCLVIII. CCLIX. et
CCLX. Missorum conuentus coactis
exemplis illustrantur.
- §. CCLXI. Sub examen centenariorum
placita vocantur.
- §. CCLXII. et CCLXIII. Inopia haud
laboramus quod ad centenariorum
synodos.
- §. CCLXIV. In legibus Vplandicis,
immo et Sudermannicis iudicia cen-
tenariorum deprehendi, cum proba-
bilitate minus pugnas.
- §. CCLXV. Cum centenariorum pla-
citis Anglorum similiumue gentium
concilia hundredariorum conuenire
demonstratur.
- §. CCLXVI. Laudata comitis e glos-
sario Du Fresne exposita, cum alio-
rum scriptorum fide dignorum testi-
moniis corroborantur.
- §. CCLXVII. Adscribendam quoque
esse placitorum indictionem Tungin-
is, probatur.
- §. CCLXVIII. Reppagogis, indictionibus
in terris borealibus ordinatis, ite-
rum competitis potestas conuentus mo-
re consueto coercendi.
- §. CCLX.

§. CCXL.

Salutem populi pagorumque Germani non solum aëuo, quod Carolum M. antecedit, in conuentibus suis promouere solliciti fuerunt; Sed ipse Carolus reliquique regni francici successores, commodā subditorum suorum haut negligentes, non defuerunt, officia summorum imperantium in conseruanda tranquillitate tam externa, quam interna ita adimplere, vt salus prouinciarum exinde emergeret. Qua de re, quum tempore consultationum publicarum saluberrima conciperentur consilia, cum illorum subsequuta prudente applicatione: Hinc talismodi congregationes tum ipsi, tum per alios indicere summopere curarunt. *

* Quales fructus gentes ex conciliis mouendis perceperint, exquisita tradidit HERM. CONRINGIUS *exerc. acad. de republ. imper. germ. ex. VIII. §. II.* Si veterum, ait, *replicemus monumeta, ab antiquissimis temporibus, consiliis in conuentibus agitatæ salutem stetisse multarum rerum, publicarum, undique deprehendimus.* Nec contraria proposuit BERTRAMVS *de consitiis imper. rom. germ.* Circumspice, inquit, in hoc orbe Christiano, *ipsuere imperia, regna, politias et quicquid est medicris reipublicæ nullaque sine hoc fulcro stetisse et adhuc stare deprehendas.* Oculos conuertere in statum imperii germanici. Nonne is consiliis, quæ Cæsar cum proceribus in comitiis ipse consueuit, seu columnæ vnice innititur? Malum si imminet reipublicæ? Ecce salutari hoc remedio obuiam itur. Consultandum de magni momenti causis? Connocantur quique sapientissimi.

§. CCXLI.

Quæ, vt facilius intelligantur, prius exponam conciliorum exempla, quæ a regibus ipsis indicta fuisse legimus. Sic CHRONICON BREVE ad an. 807. apud DV CHESNE Tom. III. p. 129. sequentia continet: *Carolus imperator PLACITVM HABVIT ad Confflem cum Francis.* De Ludouico Pio eadem testantur ANNA-

LES FRANCORVM REUBERIANI ad an. 814. *Habitum a Ludouico Pio Aquisgrani* GENERALEM populi CONVENTVM. Nec alia proferunt ANNALES REUBERIANI ad an. 829. * de laudato imperatore hisce verbis: *Wormatiae habito* GENERALI CONVENTV. Conf. 10. NIC. HERTIVS in *notit. regn. Francor. veter. cap. V. §. III.*

* AVCTOR *vitar* Ludouici Pii imperatoris a *Pitzboe editas* contradicit annalibus Reuberianis quod ad annum comitii Wormatiensis, et. in locum an. 829. substituit an. 827. Vid. HERM. CONRINGIVS *exercit. academ. de republ. imp. germ. Ex. VIII. §. XVII.*

§. CCXLH.

Perfekte thesin meam ANNALES FRANCORVM METENSES apud DV CHESNE Tom. III. ad an. 776. p. 282. diuersimode illustant. Nam de aggressione Saxonum ad castrum Heresburc et Desiigbure haec referunt: *Itaque rex (Carolus M.) Warmariam veniens, SYNODVM PLACITVMQVE PVBLICVM ibi tenuit: et concilio soluto, mox Saxonum fines penetrauit, et velut ingens tempestas omnia prostermit, munitiones irrumpit.* *

* Plura, qui legere cupit, consulat saltem ANNALES METENSES apud DV CHESNE Tom. III. p. 282. et 328. seq. ibi haut defunt exempla consentuum iadictorum.

§. CCXLIII.

Ad imitationem patris sui gloriosissimi Ludouicus Pius conuentus quoque indicendo celebrauit. Audiamus propter ea REGINONEM lib. II. ad an. 909. *Ludouicus Pius, inquit, succedente aestate, accito populi sui GENERALI CONVENTV retulit eis, sibi delatum rumorem etc.* Conf. ANNALES LOISELIANI. ad an. 811. FRAG-

FRAGMENTA *de regum Francorum rebus pie gestis apud*
 DV. CHESNE *Tom. I. p. 525.* CHRONICON MOLSSIA-
 CENSE ad an. 777. VITA LVDOVICI PII *apud FI-*
 THOEVM *pag. 384.* ANNALES METENSES ad an.
 861. STEPHAN. BALVZIVS *capitular. reg. francor.*
Tom. I. pag. 589. CAPITVLARE LVDOVICI PII ad
 an. 816. NIC. SCHATENIVS *hisor. Westphal. lib. VII.*
p. 464. ET BVRC. GOTTH. STRVVIVS *in corp. histor.*
germ. periodo III. §. XXXIX. etc.

§. CCXLIV.

Porro status regni francici sub regimine Caroli M.
 me impellit, vt ducibus atque principibus illius aetatis
 similiter adscribam facultatem indicendi conuentus pro
 districtu isto, cui praepositi fuerunt. Quae eo magis
 adfirmo, quoniam aetate Caroli M. perpauca inueniun-
 tur exempla, ex quibus adpareret, ducatus, principa-
 tus * ac comitatus ** fuisse hereditarios. Quo con-
 cesso, tunc inde patebit, plurimos ducum, principum
 aequae ac comitum ad imitationem veterum recensita-
 rum personarum fuisse officiales, immo iudices causa-
 rum controuersarum, quas olim in conuentibus parti-
 cularibus tamquam loco iudicii habendi ordinario deci-
 disse constat. (per cap. IV. Part. I.) His iterum superstru-
 ctis, quis mihi ad sensum suum denegabit, quando se-
 quentem in modum concludo: Conuentus, quum iudi-
 ciorum gratia quoque sint coacti, illi autem specialem
 desiderarint indictionem, his vero duces atque princi-
 pes praepositi deprehenderentur; quid aliter sentien-
 dum, quam principibus etiam competiisse potestatem
 indicendi consultationes pro regione sua, cuius prae-

fecti extiterunt. Accedit, quod aevo Carolingico itidem distinctio conciliorum in maiora et minora remansit. Conf. IO. FRID. PFEFFINGERS in *Vitriario illustrato* Tom. II. lib. I. tit. XVI. p. 9.

* Non possum non iterata vice scribentem adducere LEHMANNVM in *ehron. spir.* cap. XVI. pag. 83. *Doch ist den Söhnen der Titel eines Herzogen, weil es ein Aupps-Nabur; nicht eher zugeessen und geben worden, es habe dann einer dem Vater im Regiment gefolget.*

** Ad confirmandam thesin inferere conatus sum locum SPANGENBERGII des *Adelspiegels* lib. X. cap. XIV. *Dann sonst sind sie anfänglich nit erblich gewesen, so wenig, als auch die Fürstenthümer und Hertzogthümer, sondern, wann ein Gräv Todes halben abgangen, ob er gleich viel und seine Söhne verlassen, haben doch dieselben darumb das Aupps nicht geerbt.*

§. CCXLV.

Deinde necessitas me quo impellit, vt ex professo quoque explanem placita, in quaptum a comitibus sub aera Carolina sunt coacta. Luculenter prolata cognoui ex LEGE ALAMANNORVM tit. XXXVI. cuius contenta me satis instruunt, comitibus competiisse ius habendi comitia in comitatu et districtu suo, cui prae-fuerunt: *Conuentus autem*, ait, *secundum consuetudinem antiquam fiat in omni centena*, CORAM COMITE, aut suo Misso, et coram centenario. Vid. HERM. ADOLPH. MEINDERS de iudic. centenar. et centumviral. cap. II. §. II. p. 12.

§. CCXLVI.

Ex supra dictis, quum constet, Carolum M. mixta coëgisisse concilia: Eam ob rem non miramur, si nobis statuere incumbit, comites destitutos fuisse potestate in caussis ecclesiasticis conuentus indicendo quidpiam decernendi, quarum discussio episcopis pro tribunali

bunali sedentibus donata erat. Multo potius tempore consultationum ipsis saltim licuit in causis civilibus cognoscendi, proptereaue comitia celebrandi. Conf. MEINDERS *l. c. cap. III. §. XXVI.*

§. CCXLVII.

Non ineleganter hancce licentiam probamus ex diplomate antiquissimo Trutmanno comiti a Carolo M. concessio (§. CCXVI. not. *) apud STEPH. BALVZIVM *in capitular. reg. francor. Tom. I. p. 250.* Vbi laudatus imperator dicto comiti acriter iniunxit, ut resideat in curte ad campos in mallo publico ad vniuersorum causas audiendas rectaque iudicia terminanda. Quae, si probe inspicio, quid aliud exinde deducendum, quam Carolum Trutmanno mandasse, ut Saxonibus quoque conuentus indicat publicos, in quibus iudicia * secundum consuetudinem veterem fuere habita, scimus. (per anteced.)

* Ad sensum mihi dedit IOACHIMVS VADIANVS *Conf. Sancti gallensis lib. I. p. 22. seq.* apud GOLDASTVM *rer. alamann. Tom. III.* his verbis: *Iudicia celebriora legati principis tempore constituto, post hos autem et COMITES et centenarii, aut eorum vicarii peragebant; quae quidem Francis et Alamannis, barbara voce, placita dicebant, et placitare pro eo usurpabant, quod est placitum celebrare, quam vocem in Caroli M. diplomatis legimus etc.*

§. CCXLVIII.

Quod a Germanis pagi adpellati sint gouae, * supra demonstrauius. (§. CCXV. seq.) Talismodi gouis erant praefecti comites ad iustitiam faciendam in iis, ** vnde quoque euenit, ut pagi et comitatus pro synonymis haut raro acciperentur. Comiti obsequium praestare obstringebantur pagenses, testante CAPT.

TVLARI LVDOVICI PII de A. 329. cap. XII. Cuius-
bet pago plerumque vnicus tantum praepositus legitur
nominis. Discimus, quae dixi, a MONACHO S. GALLI
lib. I. cap. XIV. Prouidentissimus, ait, Karolus NULLI
COMITVM, nisi his, qui in confinio vel termino barbaro-
rum constituti erant; plus quam VNVM COMITATVM
iniquando concessit. Autamen, non desunt cases, ex qui-
bus constat, plures pagos quandoque vni fuisse commis-
sos. Immo, ne hoc taceam, comites successu tempo-
ris non solum in pagis; sed etiam in ciuitatibus fuisse
constitutos. Conf. GVNDOBALDVS in proëm. legis
Burgundionum, GREGORIUS TVRONENSIS lib. VI.
cap. XXII. et XL. IO. FRID. PFEFFINGER in Vi-
trario illustrato lib. I. tit. XVII. §. I. et BVRC. GOTTH.
STREVVVS in corp. iur. publ. cap. XXI. §. II. p. 726.

* De qua denominatione notandum, quod hodie adhuc supersunt
vestigia vocis Gau, nempe *Brigau, Rheingau, Nordgau, Algau etc.*

** Comitibus praepriis mandata fuit iustitiae administratio, unde
veri adiutores populi que conseruatores dicebantur. Conf. FORMVLAE
MARCVLPÆ lib. I. cap. VIII. p. 380. Ne itaque fidem sibi adquisitam
perderent, haut raro mallum publicum certis in locis egerunt. Expo-
nunt adducta sufficienter TRADITIONES FVLDENSIS lib. I. n. 149.
quod ad malli publici descriptionem: Anno ab incarnatione domini no-
stri Iesu Christi DCCCXXV. regni a serenissimi imperatoris Hludouici XII.
mense Februario, decimo Kalend. Martii, factus est publicus conuentus Pop-
ponis comitis, et totius comitatus eius, in terminis villae, quae dicitur Eis-
mari, factaque est exquisitio magna in eodem conuentu, de terminis mona-
sterii, quod nuncupatur Hunnosfeld. etc.

§. CCXLIX.

Non inepte huic referenda sunt concilia comitis
pagi Lobodunensis apud MARQVARDVM FREHE-
RVM orig. palatij. cap. VII. p. 76. qui Salam suam et
tribunal erexit, vt egentibus ius diceret. Quum ergo
pro

pro more vetusto iudicia olim in campis, succedente vero aetate in palatiis exercerentur, quae populi aequae ac pagenses pro diuersitate conuentuum uisitarunt. Hinc eo minus dubito, quum comitia requisierint indictionem specialem, quin et opus fuerit ista in iudiciis formandis. Quae, quum comitibus quoque mandata legamus, ideo, nec culpandum me esse, existimo, si eadem de comitibus proferre studeo.

§. CCL.

Deinde non dissentit FRANCISCUS DE ROYE *de Missis dominicis ad iustitiam cap. IV. p. 97.* Insigne exemplum de placito comitis meminit AVCTOR VITAE S. WALARICI abbatis apud QVERCETANVM Tom. I. *histor. franc. p. 562. ibi: Qui iuxta saeculi morem concioni praesidebat, quod rustici MALLVM vocabant, et ibi IUS DICEBAT.* Conf. FRID. BRUMMERVS *de Scabinis cap. IV. §. III. et IV.*

§. CCLI.

Tandem ob grauamina, quae una alteraque pars in placito comitis patiebatur, haut parum ab huius sententia ad regis aut imperatoris placitum est prouocatum. Vid. GREGORIUS TYRONENSIS *lib. VII. cap. XXIII.*

§. CCLII.

Nunc opus est, ut promissis quoque satisfaciam quod ad consultationes, quorum auctores Missi iussu regum Carolingicae stirpis existisse, certum est. Quod Missi, fasces imperii tenente Carolo M. et successoribus ipsius, conuentus celebrarint, infinitis exemplis corroborare possem, nisi instituti sim memor. Missorum officium

cium eo spectauit, vt in prouincias abeuntes, emendando corrigerent ista, quae summis imperantibus displicebant.

§. CCLIII.

Quod vero Missi diuersi generis deprehendantur, omni dubio caret. Inuenimus Misfos maiores, hoc est, dominicos seu regales. Animaduertimus quoque minores seu discurrentes. Immo inficiationis notas haut euitarem, quando et alia Misforum genera negare mihi persuadeam. Ast officii mei ratio haut exigit, vt huc exponendo scriberem de Misforum conditione qualitate atque munere, * dum partes hasce iam impleuit **
FRANC. DE ROYE de *Missis dominicis cap. II. seq.*

* Ne autem plane intacta relinquam munus atque officium Misforum, sufficies, verbis PETRI PITHOEI in *observatione de comitibus palatinis tam Germaniae, quam Galliae p. 2. vti*: Erant enim, ait, etiam Missi dominici seu regales: quorum munus erat, visitando prouincias sibi attributas, inquirere diligentissime in statum totius reipublicae: quomodo agerent episcopi, abbates, abbatissae, aliaeque personae ecclesiasticae, itaque comites et iudices locorum: curare vt ecclesiae et monasteria commendata Vice-dominis et aduocatis idoneis: et vt iurisdictiones tam regales quam ecclesiasticae bono et debito modo administrarentur: satisfacere desideriis et querelis singulorum prouincialium, praesertim vero viduarum et pupillorum: denique procurare et expedire omnia quae possent: et reliqui, quae ipsi componere non possent, remittere ad ipsum regem et eorum de singulis ex fide referre. Conuentus et iurisdicinia eorum in principalibus locis suae prouinciae, dicebantur Missatica. Et huic quidem muneri plerumque adhibebantur clerici, veluti abbates, cum quibusdam primoribus aulae: vt sub Carolo M. Wulfarius, qui postea successit Turpino in archiepiscopatu Remensi: sub Ludouico Pio Hknobadius, et Hknorfridus etc.

** Immo non poenitebit, si NICOL. SCHATENII *hisor. Westphal. lib. IX. p. 605.* propriis vtar expositionibus quod ad officium Misforum: Atque vt haec, inquit, (scilicet, quae in conuentu ad Salam fluiuium erant decreta) quae tam mature ac sollicitè a Carolo sunt constituta vim suam vigoremque obtinere, dati sunt ordinatique Missi dominici, legati videlicet

videlicet cum suprema imperatoris potestate. Horum munus provincias certis temporibus obire de publicis privatisque controuersis cognoscere, magistratus creare, imperare vectigalia, excipere a populo sacramenta, conuentus ordinum indicere, pronunciare supremam sententiam, (nisi quae ad principem referenda erant) inspicere comitum ceterorumque ministrorum fidem, iustitiam summis infimisque administrare. Horum imperio non modo comites, sed et episcopi in iis, quae publicis imperii legibus praescripta erant, parere necesse erat, haud secus quam nunc imperii legibus tenentur; et hi ipsi legati plerumque archiepiscopi aut episcopi deligebantur, quo mihi satis recognoscas eorum inane studium, qui episcopos iurisdictione politica nunquam a Carolo donatos contendunt. Legatis hisce per prouinciam proficiscentibus comitatus, stipendia, viaticum de publico haud secus quam supremo principi datum. Inde foderum frumenti et comneatus, qui aduentanti principi vel legato in modum annonae militaris suppeditatur. Inde Angariae videlicet et sumtus in transferendis impedimentis, reficiendis pontibus, sternendis viis, expensaeque in hospitibus illis, et quae huiusmodi in omnibus regum Francorum, Caroli M. et Ludouici Pii sanctionibus tam ad belli expeditiones, quam ad principum et legatorum profectiones toties praescripta memorantur. Add. STEPH. BALVZIVS in capitular. reg. francor. Tom. I. p. 617. et 618.

§. CCLIV.

Ad Misforum munera inter alia haut incongrue refero, quod ad placita sua rite indicta celebranda de pago ad pagum seu de comitatu ad comitatum proficisci obstricti essent, quo eo melius inquirere queant in mores iudicum ordinariorum, omnibusque calamitatibus, controuersis atque malis, quae Gouam et districtum premebant, decisionibus suis praesentibus pagensibus regionumque incolis obuiam irent. Late argumentum hocce est prosequutus FRID. BRVMMERVS de scabinis cap. VI. §. VII. IX. et X. 10. FRID. PFEFFINGER in Vitriar. illustr. Tom. II. lib. I. tit. XVIII. §. II. pag. 572. alique. (§. CCLIII. not. * et **)

§. CCLV.

Quum itaque recensitae migrationes Misforum a regibus Francorum in salutem subditorum ordinatae

S

haut

haut exiguas desiderarent impensas. Ideo cognitu non est difficile, si, redditus quosdam ipsis ad munus sibi delatum sine facultatum propriarum decremento adsignatos fuisse, credamus. Satis haecce adparent, modo inquirere velimus in missatica * eorum sub nomine Tractoriarum. **.

* Egrege missatica explanare studuit IAC. SIRMONDVS in not. ad capitularia apud STEPH. BALVZIVM in capitul. reg. Francor. p. 770. his verbis voce pagi per missaticos: Missaticos et missatica dicebant regiones tractusque prouinciarum per quos Missorum dominicorum legatio et potestas porrigebatur. Tit. XIII. cap. 2. Si de vno regno in aliud, aut de vno missatico in aliud fugerint. Tit. XXIII. cap. 2. Episcopi in suis parochiis, et Missi in illorum missaticis, Comitesque in eorum comitatibus. Et in praefatione tituli huiusce ad Missos per regnum constitutos: ut sicut in missaticis coniuncti et deputati estis, simul conueniatis. Et alios facillime. Hi missatici quamquam alias maiores minoresue pro arbitrio Principum institui solebant, semper tamen amplissimi erant, et plures pagos comitatusque continebant, quod ex breui subdijo videre est, in quo missatici duodecim pagos continent supra octoginta. In hac ergo legatione Carolus regnum suum vniuersum excepta Aquitania, quae tunc seorsim regebatur, et Britannia, quae rebellarat, in duodecim regiones seu missaticos distribuit, atque in his duodecim Missorum dominicorum collegia constituit: quorum singula, ut mos erat, Episcopum aliquem aut simul etiam Abbatem et Comitem vnum pluresue designatos habuere.

** Tractoriae, quatenus fuerint, quidque sub istis intelligamus, docte sub examen vocauit FRID. BRVMMEVS de Scabinis cap. VI. §. XI: Quum itaque, ait, Missorum profectioes non exiguos sumtus effugitarent, TRACTORIAE iis dabantur a principe, quae nihil aliud erant, quam diplomata, quibus mandabatur, ut equi, mansiones, sumtus et viatica Missis ab eo directis suppeditarentur, nobis Ausspann, Zehr- und Auslösung. Quod si vero Missi intra sua beneficia, hoc est, feuda et possessiones consisterent, de suo viuere teachantur.

§. CCLVI.

Non possum non vnicum adhuc scriptorem, qui interpretationes de Tractoriis Misorum reliquit, loquentem introducere, ne quidpiam deesset, quod ad Misso-

Misforum placita eo melius explananda quidquam adferre queat. Mentem itaque meam dirigo ad FRANC. DE ROYE *de missis dominicis sect. communia de miss. domin. cap. XVI. p. 70. seq.* *Missi*, inquit, *accepto missatico TRACTORIA a rege accipiebant*, i. e. *litteras regias, quorum beneficio recipiebantur, et coniectum* accipiebant seu tributum, contributionem, stipendium, commeatum iis praestandum, viatica. Ea recipiebant a ministris comitum, qui TRACTORIAM EXIGERE tenebantur ab iis, qui erant in missatico, non autem ultra quam IN TRACTORIA continebatur.* Sic LVPVS Abbas Ferrariensis Misus dominicus a Carolo Caluo designatus epist. 63. scribit: *Se non prius eam legationem aggressurum, quam a rege TRACTORIAM acceperit.* Add. CAPITVLARE CAROLI M. lib. IV. cap. LXIX. et STEPH. BALVZIVS in capitular. reg. francor. Tom. I. p. 335. 618. 621. et 790.

* Coniecta aut coniectus erant viatica, honoraria, contributiones, quae regia epistola Missis dominicis assignabantur. Vid. CAPITVLARE CAROLI M. lib. IV. cap. LXIX.

§. CCLVII.

Hisce, quod necessarium fuisse, arbitratus sum, praecupatis, me conuerto ad ipsa Misforum placita, quae illorum iusfu celebrata esse, memini. Ita lib. II. CAPITVLARIVM capitul. XXVIII. dispositum legimus: *Itaque volumus, ut medio mense Maio CONVENIANT IIDEM MISSI, unusquisque in sua legatione cum omnibus episcopis, abbatibus, comitibus ac vassis nostris ac vicedominis abbatissarum, nec non eorum, qui propter aliquam inevitabilem necessitatem ipsi venire non possunt ad locum unum.* Vid. HERM. ADOLPH. MEINDERS de iudic. centenar. et centumviral. cap. IV. §. XIX. (§. CCXXXVIII.)

§. CCLVIII.

Missis aliud competiisse quoque nomen, legi in **PAVLI HACHENBERGII** *germ. med. diff. III. §. XXVI.* Attamen nemini obtrudere cupio sententiam, quam fouet allegatus Hachenbergius. Interea nec damnum quoddam irreparabile incurram, quando ipsius mentem communicare audeo: *Interim regum sanctissima cura fuit, ut quater in anno, in Ianuario, Aprili, Iulio et Octobri certi expedirentur legati, MISSI vulgo et STOLIZAZI adpellati, qui iudicia, tribunalia, centenas obirent, in vitam et actiones iudicum inquirerent, querelas plebis audirent etc.* Vid. **BVRC. GOTTH. STRVVIVS** *in corp. iur. publ. cap. XXI. §. III. p. 727.*

§. CCLIX.

Impense mihi etiam placuerunt interpretationes **FRID. BRVMMERI** *de scabinis cap. VI. §. VII.* *Missos regios, ait, rex visitandis iudiciis et corrigendis admissis in comitatus dirigebat extra ordinem, quorumque officium in hoc proprie consistebat, ut CONVENTVS IVRIDICOS. PER PROVINCIAS PERAGERENT, et causis cognoscendis praesiderent. etc.*

§. CCLX.

Modum cogendi placita praesentibus Missis dominicis ob villam Sueinheim optime exposuit **MARQUARDVS FREHERVS** *orig. palatin. cap. VI. pag. 71.* (§. CCXI.) Praesertim vero penes **FRANC. DE ROYE** *de missis dominicis ad iustitiam cap. I. pag. 81.* breuiter officia Missorum exposita videmus. Alterum illorum recipiebat iustitiae administrationem in placitis a se inditis: Alterum eo tendit, ut summa cum cura inquire-

rent

rent in facta eorum, quibus mandata erat iurisdictio in regionibus, quarum accurata inspectio ipsis commissa fuit. Conf. CHRONICON MOISSIACENSE ad an. 802. et CAPITVLARIA CAROLI M. *lib. II. cap. XII.*

§. CCLXI.

Praeterea sciendum, quod non reges, principes, comites atque Missi solum coërcuerint conuentus, sed et quod eadem sint praedicanda de Centenariis. * Dicta confirmat LEX ALAMANNORVM tit. XXXVI. *Conuentus autem secundum consuetudinem antiquam fiat in omni centena, ** coram comite, aut suo misso: et CORAM CENTENARIO ipsum placitum fiat.* Conf. HERM. ADOLPH. MEINDERS *de iudic. centenar. et centumviral. cap. II. §. II. pag. 12.*

* Centenarii erant iudices minores Comiti subiecti iudicantes in causis leuioribus centenam suam spectantibus. Conf. LEGES EDVARDI CONFESSORIS *cap. XXXII.* STEPH. BALVZIVS *in capitular. reg. francor. Tom. I. p. 714. 769. et 959.* Accurate, prout sum persuasus, WALAFRIDVS STRABO *abbas Anguienſis de diuinis officiis cap. ult.* indigitauit discrimen quod ad Comites, episcopos et centenarios. Illi fuerunt iudices totius pagi; isti principes totius episcopatus sui; hi iura dixerunt vico, cui praepositi existerant. Vid. 10. GEORG. ECCARDVS *ad leg. francor. Sal. et Ripuar. tit. XLVII. leg. I. voc. Centenarius.* RHENANVS *rer. germ. lib. II. p. 88.* MARQVARDVS FREHERVS *orig. palatin. cap. V. p. 55.* et IVSTVS GEORG. SCHOTTELIVS *de iur. singular. germ. cap. VII. p. 210. aliue.*

** Conceptum quod ad centenas sequentem in modum reliquit DV PRESNE *glossar. voc. centena: Centena, inquit, pars comitatus, aut regionis: nam singuli comitatus, pagi, seu territoria, et regiones diuidebantur in centenas, quibus praecerant minores iudices, sub comitis dispositione, qui a centena, centenarii, appellabantur. Quippe pagus comitis diuidebatur in Vicarias, Vicaria in Centenas, Centena in Decanias, in quibus iudices erant Vicarii, Centenarii, Decani.* Add. BVRG. GOTTH. STRVIVS *in corpor. iur. publ. cap. XXI. §. IV. p. 729.* CAPITVLARE LVDO-

VICI PII *de an. 829. cap. XIX.* SYNODVS CABILONENSIS *sub Ca-*
rolo M. cap. XXI. MONACHVS SANGALLENSIS *lib. I. cap. XXXII.*
 ANNALES FVLDBENSES *ad an. 852. etc.*

§. CCLXII.

Placita a centenariis indicta clare LEX ALAMAN-
 NORVM *prisca tit. XXXVI.* exposuit: CONVENTVS
secundum antiquam consuetudinem fiat in omni centena coram
comite, aut suo missō et CORAM CENTENARIO. Di-
 rimebantur in consultationibus his causae minores.
 (§. CCLXI. not. *) Ita in CAPITVLARIBVS CA-
 ROLI M. et LVDOVICI PII *lib. III. cap. LXIX.* decer-
 nitur: vt nullus homo in placito centenarii neque ad
 mortem, neque ad libertatem suam amittendam, vel ad
 res reddendas, vel mancipia iudicetur, sed ista in prae-
 sentia comitis vel missorum expediantur. Talismodi
 centenariorum placita vltra vicos, quorum incolis ius
 dicebant, se haut extendebant; Ex quo manifeste adpa-
 ret, ipsos subiectos fuisse comitibus vt iudices minores,
 (§. CCLXI. not. **) adeoque obligati, vt illi per centena-
 rium iuberent indici mallum. Conf. IO. GEORG. EC-
 CARDVS *ad leg. francor. Sal. et Ripuar. tit. XLVII. leg. IV.*
 et IO. FRID. PFEFFINGER *in Vitriario illustrato*
Tom. IV, lib. IV. tit. III. p. 456,

§. CCLXIII.

Nec minus STEPH. BALVZIVS *in capitul. reg.*
francor. ex not. IAC. SIRMONDI Tom. II. p. 769. nos
 docuit, Centenarios vt iudices minores sub comite per
 centenas ius dixisse. In quae, si aliquatenus inquirere
 cupimus, quid haec aliud indigitant, quam centenarios
 praeditos fuisse potestate placita cogendi, quippe in
 quibus iudicia exerceri, litesque decidi, superius de-
 monstra-

monstrauimus. Vid. IO. FRID. PFEFFINGER l. c. et FRANCISCUS DE ROYE de *missis dominicis ad iustitiam* cap. IV. p. 102.

§. CCLXIV.

Simile iudicium centenarium teste IO. LOCCENIO in *antiquit. Sueo-Gothic. lib. II. cap. III.* quoque penes priscos Vplandos proximane prouinciales sub adpellatione *Hundaristing* * existisse legi, cuius frequens fit mentio in legibus Vplandicis et Sudermannicis. Sic autem vocabatur, non, quod centum iudices in eo sederent, quum duo saltem deprehenderentur praeter sedecim ordinarios adseffores, quemadmodum videre est ex *cap. I. LEGVM VPLANDICARVM* et ex *cap. II. LEGVM SVDERMANNICARVM*. Sed centenarium dicebatur a praefecturis Vplandicis ibi habitis, quaeque antiquitus in colonorum centurias diuisae atque distinctae erant. Vid. ANDR. BVRAEVS in *descriptione Sueciae* p. 28. Vnde adhuc a centuriis praefecturarum nomina deducta supersunt, nimirum *Erlinghundrat*, *Seminghundrat*, *Longhundrat* etc. Ei praefectus centenarius, ipsumque iudicium centenarium dicebatur, quale apud veteres quoque Germanos Sueonum cognatos fuisse ex TACITO de *M. G. cap. XII.* constat.

* Conuenientiam quandam cum centenariorum placitis habuit iudicium popolare apud priscos, quod a trium populorum in Vplandiae territoris, Attundria, Tiundria et Fiedrundria vocabatur *Fulcklandicum*. Item iudicium inquisitorium suec. *Räfsting* a *Rässa*, quod est proprie conquirere et corraderere, translate punire, quod in hoc iudicio delicta et criminalia praecipue cognoscebantur et plestebantur. Iudicium correctorium *Rättareting* suec. ita vocabatur a *rätta* i. e. corrigere: In hoc enim iudicio dirigebantur et emendabantur, quae ab inferioribus iudiciis male et sinistre iudicata erant. Paria cognoui quod ad placita cente-

centenariorum et comitum. Ibi causas leniores definitas esse, nullus dubitat; quum e contrario in his res altioris indaginis, immo grauiiores decimas inueniamus.

§. CCLXV.

Praeter centenariorum conuentus nec ignota sunt concilia hundredariorum, quae cum illis admodum conuenire; nunc erit proponendum. Mea confirmat DV FRESNE *glossar. voc. Hundredus* dicens: Hundredam Anglis idem, quod latinis centenam seu centuriam denotare. Profluxit hoc institutum ab Alfredo rege, qui totius Angliae pagos et prouincias in comitatus, hos in centurias, id est, hundredas et in decimas, id est, in tithingas primus distinxit. Hunc sequuti sunt Dani, Sueci aliaeque gentes septentrionales teste Wendelino. Conf. GVILIELM. MALMESBURIENSIS *de gestis regum Angliae lib. II. cap. IV.* IO. GEORG. ECCARDVS *ad leges francor. Sal. et Ripuar. tit. XLVII. leg. I. voc. centenarius.* MARQVARDVS FREHERVS *orig. palatin. Part. I. cap. V. p. 55.* IO. FRID. PFEFFINGER *in Vi-triar. illustr. Tom. II. lib. I. Tit. XVII. §. II. p. 572. et* IVSTVS GEORG. SCHOTTÉLIUS *de iurib. singular. Germ. cap. VII. p. 211. 212. et 213.*

§. CCLXVI.

Hundredariorum* comitia ita describit DV FRESNE *glossar. voc. Hundreda: Hundreda, ** Hundredariorum COMITIA nude passim dicuntur, in quibus unacum XII. Senioribus hundredi seu centuriae illi iudicabant, ut est IN LEGIBVS ETHELREDI apud Vanatingum sancitis cap. IV. Add. LEGES EDVARDI CONFESSORIS cap. XXXII.*

* Qued

* Quod hundredarii primitus ab ipso populo fuerint electi, postmodum vero ex statuto Eduardi II. a Cancellario, thesaurario et baronibus Scacarii designati, docet DV PRESNE *glossar. voc. hundredarii*.

** Cum hundredis, de quibus nobis est sermo, haut confundendum est hundredum recipiens multam (octo librarum) in hundredorum comitiis interdum irrogatam. Proposita elucent ex RICARDO HAGELSTADENSI *de statu Hagelstadenfis ecclesiae cap. XIV. Si quis, ait, igitur quemlibet, cuiuscunque facinoris aut flagitii reum et cognitum intra quatuor cruces, quae sunt extra ipsam villam de Hestaldatham capit ac retinet, universali iudicio (apud nos Land-Geding, Land-Gericht, Cent-Gericht) duo hundredum emendabit etc.* Et paucis interiectis: *In hundredum 8. librae continentur*, Conf. HERM. ADOLPH. MEINDERS *de iudic. centenar. et censummar. cap. III. §. XXVII. p. 50.*

§. CCLXVII.

Porro Tunginos haut raro placita convocasse, sufficienter declaratur IN LEGE SALICA tit. XLVII. De his ut et similibus iudicibus minoribus, illorumque potestate quod ad conventus coercendos ulterius disputare possem, nisi infra prolixior de ipsis loquendi daretur locus, quum ex professione sim dicturus de personis, quibus expresse fuerat iniunctum, ne absentia sua pagensibus sint exemplo, ut impune conventuum indictionem centemtu adficiant.

§. CCLXVIII.

At, priusquam praesentem tractationem deseram, adhuc dicendi erit locus de contentibus, quorum auctores haut immerito vocamus repparum magistros vulgo reppagogos, iudices in septentrione haut ignotos. Consentit mecum ARNGRIMVS IONAS *de Islandicae gentis primordiis et veteri republica cap. VI. Etenim, inquit, tam REPPAGOGI, quam prouinciales praefecti CONVENTVS INDICEBANT, iudicia instituebant etc.* Hisce sequentia subiungit: REPPAGOGI

T

itaque,

itaque, muneris publici his terminis circumscripti participes, **CONVENTVS** INDICEBANT, alios quidem et tempore et loco statos seu ordinarios, alios non statos seu extraordinarios, quoties scilicet noui aliquid erat, ad illorum curam spectans, de quo statuerent. Immo allegatus **ARNGRIMVS IONAS** l. c. cap. VII. sic scribit: Porro **CONVENTVS**, praefecti prouinciales, ut **REPPAGOGI**, duplices habebant: annuos seu ordinarios, et indiētios seu extraordinarios, exigente necessitate aliqua dies complures durantes etc.

* Quid nomine repparum veniat, multa adhuc laborat difficultate. At, nihilominus tentabo, in verum significatum repparum, quantum possibile erit, inquirere. Quem, ut adquiramus, opus est, ut propterea **ARNGRIMVM IONAM** l. c. cap. VI. loquentem audiamus, simul inuestigantes diuisionem, qua vsi sunt Islandiae populi quod ad terram, quam inhabitasse, intelligimus: *Ciuitatem*, ait, suam primo in *quartas* seu *tetradés* a mundi cardinibus principalibus denominatas, (qualis etiam fuit ipsius insulae partitio geographica) *Borealem*, *Orientealem*, *Australem*, *Occidentalem* partiti sunt. *Quartas* rursus in *tertius*: nisi *borealem*: haec enim, utpote reliquis amplior, in *quartas* tributa est. *Tertias* vero istas iterum in suas partes subdividebant: alias quidem *decimas*, alias paulo aliter. Quibus cum nomen conueniens non inuenirem, vernaculum retinui, quod illis est **HREPPAR**. **

** Islandorum **HREPPAR ARNGRIMVS IONAS** l. c. cap. VI. dixit reppas, repparumque magistratus adpellauit magistros repparum, quibus in prouinciis suis competebat ius conuentus indicendi. (per anteced.)

C A P. V.

DE

NOTIS, QVARVM ÔPE LOCVM CONSULTATIO-
NIBVS DESTINATVM INDICARE CONSV-
VERVNT TEVTONES.

S Y N O P S I S.

§. CCLXIX. **T**EVTONES certis
vfi sunt notiq, tam
ante Carolam quam sub ipsius regi-
mine quod ad consultationes.

§. CCLXX. Allegatur diuerfitas signo-
rum.

§. CCLXXI. Ante Caroli M. aenum,

et sub aera Carolina.

§. CCLXXII. et CCLXXIII. Posterius
argumentis corroboratur.

§. CCLXXIV. Attamen eam ob rem
non cavemus exemplis, quibus vesti-
gia iuris vetusti in terris boreali-
bus deolorantur.

§. CCLXIX.

QUOD Germani caractere quodam, ex quibus lo-
cus consultationum diiudicabatur, haut fuerint
destituti, superius, vt existimo, explicasse, me-
mini. (per cap. IV. Part. I.) Ast, quum diuerfitas no-
tarum quod ad locum congregationum circa epocham
Carolinam, quaque illam antecedit, haut negari queat:
Eam ob rationem me accingo ad probationem prioris,
quoniam posterioris antea iamiam facta sit mentio.

§. CCLXX.

Antiquiore aetate terram conuentibus populorum
teutonicorum destinata per arbores, cruces ligneas,
scuta suspensa, malleum louis aliasue notas maioribus
consuetas fuisse indigitata, vltcrius haut dubito. (§. c. r.
c. ii. c. iii. seq.) Et quamuis succesu temporis consul-
tationes in templis reliquisque locis publicis habitas esse,
constat: Attamen alterutrum morem Carolus M. et Lu-

douicus Pius abrogantes prohibuerunt, ne in posterum conuentus in ecclesiis et atriis exercentur, sed tribuna-
lia praetoriaque potius ob calorem solis auertendamque
aquam pluuiatilem exstruerentur. (per *cap. II. Part. II.*)
Conf. 10. GOTTL. HEINECCIUS *Elem. iur. germ.*
lib. III. tit. I. §. XXI.

§. CCLXXI.

Ex quibus, quum diuersitas signorum intuitu re-
censitorum temporum perfecte elucescat; Eam ob caus-
sam coactum me video, accurate inquirere in differen-
tiam notarum, quatenus stirpem Carolingicam attin-
gere potuerunt. Numquam mihi esset condonandum,
si ad imitationem istarum paginarum, quas supra attu-
lisse memini, (§. c. i. seq.) aerae Carolinae quod ad
signa conuentuum adscribere vellem arbores, cruces
lignae etc. quum alia nos doceant capitularia regum
Francorum. Nonne consultationes sub dio agitas
confunderem cum translatione comitiorum e campis
in curtes?

§. CCLXXII.

Quas, vt euitarem, confusiones, non possum non
pro nota caracteristica congregationum aetate Caroli M.
et successorum coactarum, palatia, tribunalia et au-
ditoria nominare. Haut incongrue 10. GOTTL.
HEINECCIUS *Elem. iur. germ. lib. III. §. XXI.* addu-
cta probare studet ex CAPITVLARI I. an. 809. §. XXV.
*Us loca ubi placita esse debent bene restaurata fiant, sicut ore
proprio diximus, quo in hiberno et in aestate ad placita ob-
seruanda vsus esse possit.* Vid. STEPH. BALVZIVS in ca-
pitular. reg. Francor. Tom. I. p. 467.

§. CCLXXIII.

§. CCLXXIII.

Thesis mododicta distinctius illustrabitur, modo sollicitè inquirimus in CAPITVLARE I. an. 819. §. XIV. *Volumus utique ut DOMVS a comite in loco ubi mallum tenere debet CONSTRVATVR, ut propter calorem solis et pluuiam publica utilitas non remaneat.* Conf. CAPITVLARE lib. III. §. LVII. STEPH. BALVZIVS capitular. reg. Francor. Tom. I. pag. 603.

§. CCLXXIV.

Cum hisce prolatis plura cumulare possem exempla, nisi indubitata sint, quæ hæcenus enarrare fui sollicitus. At, prius exhausta quam relinquerem, haut inutile erit, quaedam iuris vetusti quod ad conciliorum notas vestigia adponere. Sufficienter sententiæ meæ adstipulantur consuetudines, quibus acriter deditos fuisse populos versus Septentrionem prouincias inhabitantes. Adparent ea ex monumentis Danicis OLAI WORMII lib. I. p. 93. et IANI DOLMERI in iure aulico noruegico vetere p. 499. *Antiquissimus hic septentrionalium mos fuit, SIGNO aliquo conuentum indicere.* Sic apud Islandos adhuc gentiles conuentus habendi signum CESTRA et MALLEVS IOVIS, HAMAR THORS. Sed post annum millesimum, cum iam in fidem Christianam iurassent, CRVX LIGNEA adhibebatur, quam quilibet colonus ad suum vicinum perferret, caussa et loco conuentus indictis, cuius signi intermissi aut neglecti certa poena daretur. Conf. DV FRESNE Glossar voc. malleus Iouis, et ARNGRIMVS IONAS de Islandicæ gentis primordiis et veteri republica cap. VI. *

* Auger vestigia notorum post Carolingica tempora in terris borealibus laudatus ARNGRIMVS IONAS l. c. cap. VII. hisce verbis: *Itemque in causa homicidii, cum occisi aut graviter vulnerati haeres, aut qui huius loco esset, conuentus intra triduum cogebat ad sepulcrum cadaveris, vel in loco homicidii foedatq. Huius conuentus INDEX fuit TELVM LIGNEVM ØRVARPVNG.* Item cum de pascuis vel limitibus controuersum esset, conuentus alibi quam ad delubra fiebant, intra dies quinque a citatione lapsus: Vnde *Fimtarsteffur, Fimtarpyng etc.*

CAP. VI.

DE

FORMA COMITIORVM.

SYLLABVS CAPITIS VI.

§. CCLXXV. **E**XPONITVR forma conuentuum, quum Carolus M. summum in regno franco capesseret potestatem, et quomodo conclusa in comitiis, antequam firmiter stabilirentur, cum rege essent communicanda.

§. CCLXXVI. Distinctio placitorum in maiora et minora ad exemplum priscorum Germanorum sub imperio Caroli et successorum suis recepto, quod adsertum de maiori-

bus hic explicatur.

§. CCLXXVII. Eadem de minoribus proficiuntur scriptores.

§. CCLXXVIII. Vltior discussio praesentis schematis ab anterioribus paginis est repetenda.

§. CCLXXIX. Antiquitus nullus obseruatus fuit ordo in loquendo, si consulimus statum comitiarum priscum. A qua consuetudine, an recentiora tempora recedant? inuestigatur.

§. CCLXXV,

FORMAM conuentuum, si aetate Carolina contemplamur, ipsa meretur, vt aliquatenus themati huic inhaerere simus solliciti. Optime, quemadmodum opinor, ipsam exposuit HINC MARVS episcopus Rhenensis epist. III. cap. XXIX. et XXXIV. * In compendio mododictus auctor ex Adalardi Abbatis Corbelensis libro

de

de regno et ordine palatii nobis exhibuit formam praescriptam. Cuius, si fidem sequimur, statim adparebit, Francos vnoquoque anno duos agnouisse conuentus. Alter concernebat statum regni, omniaque ibi peragebantur, quidquid incrementum provinciarum Imperii francici vniquam promouere potuit. In altero consilia saluberrima capientes disposuerunt, quidquid in proxima consultatione proponendum esse censebant. Vnde mea sententia non hallucinatur. IO. NIC. HERTIVS *in notit. regn. francor. veter. cap. V. §. VI.* existimans, Francos sub imperio Caroli M. credidisse conuentum generalem, immo et particularem, quum antea posteriores saltim innotuerint.

* Interim mihi videtur, ex HINCWARD *l. c. cap. XXXV.* haut inapte erui posse thesin, Francos conclusa in comitiis adductis prius proposuisse regibus, quid propter ea sentirent, quaeque ipsis placeant: En verba: *Res singulae ad effectum perductae, gloriose principis auctoritate in sacris eius obrutibus exponerentur, et quicquid data a Deo sapientia eius ELIGERET, OMNES SEQUERENTUR.* Vterius dicta confirmant formulae in historia regum Francorum haut inusitatae: *Ragam consuluisse fideles suos: Egisse negotia publica cujus consilio Fideiun et Sacerdotum, cum consilio Optimatum.*

§. CCLXXVI.

Ex quibus iam enucleatis sufficienter cognoscimus, Francis incognita non fuisse comitia tam maiora quam minora. Ad illa non saltim confluere solebant Seniores praecipuique consilarii regum, sed, prout ex CAPITULARI AQUISGRANENSI an. 816. discimus, ibi congregabantur episcopi, abbates, comites maioresque natu Francorum. Ita de Ludouico Pio, cui praesens capitulare adscribitur, fertur, ipsum concilium maius coegisse. Verba capituli apud STEPH. BALY-
ZIVM

ZIVM in capitular. reg. Francor. Tom. I. p. 561. sic sonant: Anno DCCCXVI. incarnationis Domini nostri Iesu Christi Hludowicus Imperator Christianissimus ac piissimus EX OMNI IMPERIO SVO fecit conuentum Episcoporum, Abbatum, Comitum, vel maiorum natu Francorum, ut sancirent capitula pro utilitate totius ecclesiae. Minora e contrario declarantur IN NOTITIA de monasteriis penes STEPH. BALVZIVM h. c. p. 59a. Hludowicus serenissimus Augustus diuina ordinante providentia conuentum fecit apud Aquis (nim. an. 817.) sedem regiam Episcoporum, Abbatum, seu TOTIVS SENATVS Francorum. Conf. WITTECHINDVS anal. lib. I. p. 637. et BVRCARD. GOTTSTRVVIVS in corp. histor. germ. periodo III. §. XL.

§. CCLXXVII.

De minoribus comitiis cum senioribus tantum habitis sub adpellatione Senatus Francorum vel conuentus maiorum natu Francorum illustre exemplum continet VITA MEINWERGI cap. XLII. Celebris conuentus PRINCIPVM in loco, qui dicitur Liezgo. Conf. LAMBERTVS SCHAFNABVRGENSIS ad an. 1070. CAPITVLARE CAROLI M. de an. 779. et ANNALES FVLDENSIS ad an. 771.

§. CCLXXVIII.

Quibus motus, reliqua exempla de comitiis tam maioribus quam minoribus, licet pluribus haut sim destitutus, merito libensque praetereo; Inprimis, quum de prioribus capite sequente vltior dicendi erit locus, de posterioribus vero, praesertim quod ad Reppagogorum officia in conuentibus indicendis aliisque placitis minoribus superius iam sit disputatum.

§. CCLXXIX.

§. CCLXXIX.

Quod vero attinet ordinem loquendi in congregationibus veterum Germanorum, ex TACITO de M. G. cap. XI. didicimus; antiquitus neminem fuisse obstrictum ad ordinem in consultationibus seruandum. At huncce morem reprobasse tempora recentiora; nulli subest dubio. Meditationes, quas desuper reliquit IVSTVS CHRISTOPH. DITMAR ad TACITVM l. c. num. 10. merentur, vt illis verbotenus vtar: Neque alia, inquit, *ordinis inter imperii procures ratio in comitiis ante Carolum IV. fuit seruata: sed antiquo illo, hodieque in conuentibus nobilium recepto more eiusdem collegii tam ecclesiastici, quam seculares superiorem tenuerunt locum, prout vel muneris, vel aetatis vel meritorum intuitu aliisque causis ceteros superarunt, nullo adhuc vel episcopatibus, vel principum vel comitum territorii et familiis nedum ciuitatibus imperii adscripto certae praecedentiae loco. Cum vero sacerdotum antistites primum de proëdria circa tempora Henrici IV. inter se contendere coepissent: horumque dein exemplo nouitii principes a tempore Friderici I. cum antiquis eodem loco haberi vellent, atque res imperii publica haut parum ex illis dissidiis detrimento caperet, sub imperatore tandem Carolo IV. in aurea bulla certus inter Electores ordinis III. et IV. constitutus fuit. Conf. PETRI DE LVDEWIG comm. ad A. B. eiusque dissent. de formulis ducatus Brandenburgici cap. V. Reliquorum vero statuum multi de praecedentia inter se adhuc dissident, non absque impedimento quandoque negotiorum publicorum. Vid. HENR. COCCHEI prudentia iuris publici cap. XX. §. XXV. Ceterum, cui lubet pluribus nosse controuersias circa praecedentiam non solum inter imperii romano germanici status,*

V

sed

fed et alios principes gentesque liberas, consulat IAC. ANDR. CRYSIVM de *praeeminentia, sessione, praecedentia et vniuerso iure proëdriis*. CASPAR. HENR. HORNIVM de *iure proëdriæ seu praecedentiae* et CHRISTIAN. GODOFR. HOFFMANNVM de *fundamento decidendi controuersias de praecedentia cap. I. §. I.*

C A P. VII.

DEMONSTRATVR

COMITIA SVB AEVO CAROLINO QVOQVE
COMMVNIA ET GENERALIA
EXSTITISSE.

EPITOME CAPITIS VII.

§. CCLXXX. QVOD Teutones sero in vnâ coaluerint rempublicam, adeoque nec communia adprobantur comitia, demonstratur.

§. CCLXXXI. At Carolus M. eiusque successores suadente necessitate publica in salutem subditorum generalia coegerunt concilia.

§. CCLXXXII. - CCLXXXIX. Quod exemplis illustribus tum de Carolo M.

tum de Ludouico Pio ex scriptoribus fide dignis confirmatur.

§. CCXC. et CCXCI. Attamen nec his laudatum institutum vnice est adscribendum, dum omni dubio caret sententia, cuius ope nobis persuadere possumus, Arnulphum, Ottomem M. aliosque in ordinandis conuentibus generalibus sequutos esse Carolum et Ludouicum Pium.

§. CCLXXX.

QVAMVIS Germani quod ad originem diuersi haut deprehendantur, immo eiusdem fere linguae, habitationum, mutuaeque vicinitatis conformes exstiterint: Attamen sero in vnâ coaluerunt rempublicam. Antequam itaque se inuicem conciliare stude-

studebant, numquam de vniuersae Germaniae salute fuisse deliberatum, demonstrare non erit difficile. Qua propter nec vitio est vertendum Tacito, si moribus hisce commotus, acriter perstringit consuetudines Teutonum peruersas ipsisque summe damnosas. Sic de Britannis: *Nihil, inquit, aduersus validissimas gentes illas pro nobis utilius, quam quod in commune non consulant: rarus duabus tribusue ciuitatibus ad propulsandum commune periculum conuentus: hinc dum singuli pugnant, uniuersi vincuntur.* Quae, si accurate ponderamus, satis nos instruunt, Teutonibus in more fuisse positum, ante Caroli acuum consultationes decernere particulares. (per cap. VII. Part. I.) Conf. BYRC. GOTTH. STRV- VIVS in corp. histor. germ. prol. Sect. III. §. II. et PAUL. HACHENBERGIVS in germ. med. diss. I. §. II.

§. CCLXXXI.

At, quum inuictissimus et gloriosissimus imperator Carolus M. inusitata virtute atque fortuna Germaniam cisbalthicam omnem in vnum redeget corpus, exinde nata sunt comitia communia, pristinaeque consultationes in singulis ciuitatibus et pagis antea speciales vsitatae vtplurimum desierunt, quoniam mododictae prouinciae ac districtus eorumque membra in vnum coaluerant corpus. Quae de re nec amplius HERM. CONRINGIVS exerc. academ. de republ. imper. germ. ex. VIII. §. VI. dubitauit, quin sequentibus vsus sit litteris: *Atque ex illo tempore obtinuit, ut non amplius, nisi admodum raro* in singulis illis prouinciis conuentus agerentur, sed in COMMVNI OMNIUM ORDINVM CONSESSV de salute patriae ageretur.*

* Ex mododictis fufficienter cognofcimus, illa aetate non parum placuiffe concilia communia, quibus maiores plane carebant. (§. CCLXXX.) At ex prolatis non ftatim erui oportet conclusio, ac fi per introducta concilia generalia ftatim defierint reliqua conuentuum genera. Quis talia defendere cuperet, iftius opinio cum experientia haut conueniens deprehenderetur.

§. CCLXXXII.

Ne ergo careamus exemplis illuftribus, quibus munitam inuenimus fententiam, quam modo adduximus, operae pretium effe exiftimaui, teftem allegare EGINHARDVM de *geftis Caroli M. ad an. 770.* apud DV CHESNE Tom. II. p. 238. Dominus Karolus, ait, rex habuit populi fui GENERALEM * CONVENTVM in Wormacia ciuitate. Et de an. 771. Peracta fecundum morem GENERALI CONVENTV fuper flumini Scaldam. Nec aliud legimus de an. 775. Cum rex in villa Carifiaco hyemaret, confilium iniit, vt perfidam ac foedifragam Saxonum gentem bello aggrediretur, et eo ufque perfereretur, dum aut victi chriftianae religioni fubiicerentur, aut omnino tollerentur. Habitoque apud Duriam villam GENERALI CONVENTV, Rbeno quoque transmiſſo cum totis regni viribus Saxoniam petiit.

* Velim, vt adſtipulantibus ſcriptoribus fide dignis ſub adpellatione conuentus generalis tempore epochae Carolinae B. L. tibi concipias comitia communia; (§. CCLXXXI.) Alias errorem, fi populi aut pagi ſeu gouae cuiusdam ſecundum conſuetudinem Teutonum antiquam conſultationes intelliges, haut euitabis.

§. CCLXXXIII.

Porro haut mihi eſſet condonandum, ſi verſus POETAE SAXONIS ANONYMI *annal. de geſtis Caroli M. lib. I.* apud DV CHESNE *ſcriptorum hiftoriae Francorum Tom. II. p. 142.* communicare negligerem:

DCCLXXVII.

DCCLXXVII. indict. XIV.

*Aspirante noui placito cum tempore veris
 Horrida iam transisset hyems, Rex Nouiomagum.
 Adueniens, celebrauit ibi solennia Paschae,
 Tum qua Saxones suspectos semper habebat,
 Haud dubitans, illos pro libertate tenenda
 Artibus auctores variis quodcumque valerent,
 Et nisi continui premerentur pondere belli,
 Foedera rupturos secum condita frequenter,
 Rursus in illorum patriam fortissima ducit
 Agmina: conuentum PLACITI GENERALIS
 habere*

*Cum ducibus se velle suis denunciat illic.
 Tanto concilio locus est electus agendo,
 Quem Pathalbrun non vocitant, quo non habet ipsa
 Gens alium naturali plus nobilitate
 Insignem, qui praecipue redimitus abundat.
 Fontibus et nitidis et pluribus, et trahit inde
 Barbaricae nomen linguae sermone vetustum.
 Tunc ibi villa fuit tantum, nunc Pontificalis
 Ecclesiae constructa nitet clarissima sedes.
 Quo CAROLVS veniens, COLLECTOS reperit*

OMNES

*Pene Duces, populumque simul, totumque Senatum
 Saxonum, nisi quod quidam Widokindus abinde
 Ausugit, Regem veritus, nam conscius idem
 Audacis sibi met facti, multique reatus
 Sifridum petit Danorum sceptrum regentem.*

§. CCLXXXIV.

Eadem testatur HINC MARVS *epist. XIV. §. XXIX.*
Consuetudo autem tunc temporis talis erat, ut non saepius, sed
bis in anno placita duo tenerentur. Vnum, quando ordina-
batur status totius regni ad anni vertentis spatium, quod
ordinatum nullus euentus rerum, nisi summa necessitas, quae
similiter toto regno incumberebat, mutabatur. In quo placito
GENERALITAS *uniuersorum maiorum, tam clericorum,*
quam laicorum conueniebat.

§. CCLXXXV.

Cum hisce conspirant ANNALES FRANCORVM
BERTINIANI ad an. 777. Tunc dominus Carolus rex
*synodum publicam habuit ad Padabrunna * prima vice, ibi-*
que conuenientes OMNES FRANCI et ex OMNI PARTE
*SAXONIAE undique SAXONES conuenerunt: ** excepto*
quod Windochinus rebellis extitit cum paucis aliis et in
partibus Normanniae confugium fuit unacum sociis suis.
 (§. CCLXXII.) *Etiā ad eundem placitum venerunt Sar-*
raceni de partibus Saxoniae.

* Idem fere declarauit CHRONICON MOISSIACENSE ad an. 782.
uerbis: Habuit Carolus rex CONVENTVM MAGNVM exercitus sui in
Saxonia ad Lippebrunem. Vid. AUCTOR ANONYMVS aequal. Caroli M.
ad an. 803.

** Nec alienus est ADO ARCHIEPISCOPVS VIENNENSIS *acta-*
te VI. p. 211. Carolus M., inquit, PLACITVM GENERALE tam ex Fran-
cis, quam ex Saxonibus celebrauit ad Paterbrunnam.

§. CCLXXXVI.

Nec dissentiunt ANNALES FRANCORVM ad
 an. 788. ibi: *In placito Ingelheimensi conueniunt pontifices,*
maiores et minores, sacerdotes, reguli, duces, comites, prae-
fecti, ciues, oppidani, etc. Nonne haec allata testimonium
perhibent de placito generali? Conf. BVRG. GOTTH.

STRV.

STRUVIVS *in corp. iur. publ. cap. XXIII. §. II. p. 809.*
et in corp. histor. germ. periodo III. §. XXXIX.

§. CCLXXXVII.

Deinde eadem sub imperio Ludouici Pii scripta exhibere possumus exempla quod ad coacta comitia generalia. Nostri est consulere ANNALES REVBERIANOS ad an. 829. ibi de Ludowico Pio dicitur: *Wormatiae habito GENERALI CONVENTU et oblata sibi annua dona etc.* Similia pronunciant ANNALES FULDENSES de an. 852. verbis: *Profectus est (Ludouicus imp.) in Saxoniam, ob eorum vel maxime causas iudicandas, qui a priuatis et subdolis iudicibus neglecti, et multimodis (ut dicunt) legis suae dilationibus decepti, graues et diuturnas patiebantur iniurias. Igitur in loco, qui dicitur Nimia habito GENERALI CONVENTU, tam causas populi ad se perlatas iusto absoluit examine etc.* Vid. HERM. CONRINGIVS *Exerc. acad. de republ. imp. germ. Ex. VIII. §. XXVI.*

§. CCLXXXVIII.

Sic quoque ex OPERE THEGANI *de gestis Ludouici Pii* apud DV CHESNE *Tom. II. p. 281.* ad corroborandam nostram sententiam quod ad concilia generalia acuo Carolino usitata haecce discimus: *Alio anno direxit exercitum obuiam Sarracenis. Sequenti vero anno perrexit de Ingulenheim, et post GENERALE PLACITVM peruenit ad Commerciasum.*

§. CCLXXXIX.

In generalibus riteque indictis conuentibus omnes aderant, qui rempublicam procurarunt. Quales fuisse episcopos, abbates, duces, comites, vicedominos, vicarios, centenarios, telonarios, actionarios omnes
 que

que rempublicam administrantes, constat ex diplomate Ludouici Pii apud STEPH. BALVZIVM *capitular. reg. francor. Tom. II. n. 26. p. 1406. n. 27. p. 1407. et n. 31. p. 1412.*

§. CCXC.

Attamen neque Carolo M., neque Ludouico Pio competit gloria tantum quod attinet coactionem conventuum generalium. Successores in imperio non minus omnem impendebant curam, ne dissimiles existerent modo laudatis imperatoribus. Luculentum testimonium ea de re exhibent ANNALES FRANCO-RVM FULDENSES ad an. 897. de Arnulpho apud DV CHESNE *Tom. II. p. 583.* sic pronunciantes: *Arnulphus vero habito GENERALI CONVENTV etc.* Deinde: *Curte vero Triburia, HABITO GENERALI CONVENTV Fuldense coenobium caussa orationis petiit.*

§. CCXCI.

De Ottonis M. temporibus comprobante WITTECHINDO *annal. lib. II. p. 644.* ad an. 942. haecce innotuerunt: VNIVERSALIS *populi* CONVENTIO, *apud villam, quae dicitur Stela.* Iterum ex REGINONE ad an. 952. CONVENTVS *Francorum, Saxonum, Bauarorum, Alemannorum* -- PUBLICVS *apud Augustanam urbem.* Et ex CHRONOGRAPHO SAXONE ad an. 954. VNIVERSALIS, ait, *populi* CONVENTVS *tempore et loco constituto etc.* Quae omnia, si legitime perscrutamur, sufficienter testantur de consultationibus generalibus, quas ab epocha Carolina deriuandas esse, in oculos incurrit. Conf. BVRC. GOTTH. STRVIVS *in corp. iur. publ. cap. XXIII. §. II. p. 808.*

* * *

transfessione in hoc **C A P. VIII.**

AGITVR

**DE PERSONIS, QVIBVS CONCILIA
VISITARE LICVIT.**

S V M M A D I C E N D O R V M.

- §. CCXCII. **N**ECCESSITAS in personis, qui ad comitia accedere consueverunt, inquirere, adducitur.
- §. CCXCIII. et CCXCIV. De Carolo M. exemplis illustratur.
- §. CCXCV. Eadem de Ludovico Pio dici mereantur.
- §. CCXCVI. Nec minus de Arnulpho, Ottone M. aliisque.
- §. CCXCVII. Quod episcopi cum abbatibus ex instituto Caroli M. conciliis interfuerint, allegatur.
- §. CCXCVIII. et CCXCIX. Quod Caroli institutum iterum Ludovicus Pius comprobantibus exemplis adprobauerit, exponitur.
- §. CCC. Ad imitationem regum, episcoporum et abbatum conventus quoque duces, principes ac comites frequentarunt.
- §. CCCI. et CCCII. Quod demonstratur.
- §. CCCIII. et CCCIV. Ad consultationes tam maiores quam minores confluerunt.
- §. CCCV. Classes suis gaudebant fedibus tempore comitionum.
- §. CCCVI. et CCCVII. Missi ac centenarii conventus quoque visitasse, fertur.
- §. CCCVIII. Item Scabini.
- §. CCCIX. De Raebimburgiis familiis enarrantur.
- §. CCCX. Inquiritur, quomodo ad convendendum generales et speciales accedere solebant.
- §. CCCXI. Secundum capitularia contra moras prius prohibita fuisse, tempore congregationum arena gerere.
- §. CCCXII. Obiectio removetur.

§. CCXCH.

QUVM haut sufficiat, nosse conventuum formam, eorumque qualitatem, vtrum consultationes particulares, an vero communes et generales audierint? Sed praeterea opus sit, ex professo inquirere in personas, quibus erat permissum, publicis interesse consultationibus. Ideo necesse esse duxi, de

X

prae-

praesenti mentionem illarum facere quod ad nostram epocham.

§. CCXCIII.

Primo nominandi sunt reges, quibus nemine haesitante ius concilia indicendi competuit. (§. CCXXI. seq.) In his, quum vocati congregarentur, ipsi quoque ad locum destinatum venientes, ea suffragando tractarunt, quam ob rem comitia erant coacta. Ita de Carolo M. Theganus testatur, eum conuocasse episcopos et proceres imperii Aquisgrani, ibique in palatio gloriosissimum imperatorem singulos ordine benigne rogasse, velint Ludouicum Aquitaniae regem, filium suum dilectum, consortem et imperii successorem creare. Qua praesentia vnacum alloquutione adhibita suauissima tantum effecit, vt nemo auderet, voluntati regiae refragari. Conf. NICOL. SCHATENIVS *histar. Westphal. lib. X. p. 646.*

§. CCXCIV.

Nec minus Carolus M. placitum, quod in praesentia procerum regni Austrasiae de imperii bono habebat, visitauit. Eadem profiteri fas est de conuentibus, quos ipsum celebrasse fertur in Saxonia ad partes Brunna, Wormatiae aliisque in locis. Vid. CHRONICON MOISSIACENSE ad an. 777. ANNALES REVERBERIANI ad an. 771. 779. et 795. etc.

§. CCXCV.

De Ludouico Pio eodem modo scimus, quod patrem suum omni laude dignissimum sequutus ordinaverit conuentum populi sui ad Ingelheim, vt ibi deliberarent, quid regni commodum ac incrementum vniquam

quam promouere simulque augere posset. Conf. VITA
 EVDOVICI PII apud PITHOEVM *annal. franc. p. 348.*
et 384. Pariter REGINO *lib. II.* ad an. 909. de nostro
 imperatore refert, ipsum accito populi sui generali con-
 uentu praesentibus declarasse, sibi delatum rumorem,
 quod quaedam pars Vasconum, iampridem in deditio-
 nem suscepta, reiectis pollicitationibus pie factis in re-
 bellionem assurrexerit, quorum reprimendam perui-
 ciam publica utilitas postulare. Conf. STEPH. BALV-
 ZIVS *sapitul. reg. Francor. Tom. I. p. 589.*

§. CCXCVI.

Quam sollicitudinem etiam animaduertimus, si re-
 liquos intuemur summos Imperantes in imperio rom.
 germanico. Licebit mihi saltim allegare testimonium
 ANNALIVM FULDENSIVM ad an. 897. apud DV
 ECHESNE *Tom. II. p. 583.* WITTEGHINDI *annal. lib. II.*
p. 644. etc. (§. CCXC. et CCXCI.) quis negabit, Arnul-
 phum, Ottonem M. aliosque eadem methodo, qua Ca-
 rolum M. & Ludouicum Pium, haut fuisse vfos. Sed
 hisce contentus, reliqua lubens mitto exempla, quo-
 rum ope fateri cogeremur, regibus saepius curae cor-
 dique fuisse, ne absint a terra, quae a semetipsis pro
 consultationum loco erat destinata.

§. CCXCVII.

Deinde haut raro ex instituto Caroli M. placitis
 interfuerunt episcopi vnacum abbatibus. Nam impe-
 ratoris cura sempiterna eo rediit, vt gentilibus atque
 paganis loco abominabilis idololatriae vera Christia-
 nismi principia inculcaret. Abunde id docent bella
 grauissima cum Saxonibus aliisque ferocibus gentibus

idolomaniae artibus acriter imbutis, et institutio XL. episcopatum pluriumque monasteriorum ad euertendum eliminandumque paganismum populorum istius temporis. Istis praefecit episcopos et abbates viros summa virtute, pietate ac prudentia praeditos, quos tali complexus est amore atque fauore, vt aditum ad arcana reipublicae et frequentanda comitia simul cum regni optimatibus non recusaret, praesertim, quum istius synodi audierint mixtae. (§. CCXIII. et CCXLVI.) Conf. NIC. SCHATENIUS *hisor. Westphal. lib. VII. p. 464. et lib. VIII. p. 495.*

§. CCXCVIII.

Quae de Carolo M. pronunciata legimus, quoniam nulli subsunt dubio: ideo stabiliendae theses meae gratia plura de Ludouico Pio hic collineantia adducere tentabo. Sic in *notitia de monasteriis* apud STEPHANVM BALVZIUM in *capitular. reg. francor. Tom. I. p. 589.* traditur: *Hludouicus Serenissimus Augustus diuina ordinante prouidentia conuentum fecit apud Aquis sedem regiam EPISCOPORVM, ABBATVM etc. Vid. BVRC. GOTTH. STKVVIUS in corp. hist. germ. periodo III. §. XL.*

§. CCXCIX.

Vlterius STEPHAN. BALVZIUS l. c. Tom. II. n. XXVI. p. 1406. n. XXVII. p. 1407. et n. XXXI. p. 1412. ex diplomate Ludouici Pii probauit, episcopos immo et abbates pro consuetudine illius aetatis interfuisse comitiis rite indictis. Nam in conuentibus generalibus omnes adfuerunt, quibus reipublicae salus erat commissa, E. et episcopi cum abbatibus.

§. CCC.

§. CCC.

In primis vero per se patet, duces, principes atque comites minime adnumerandos esse iis, quibus liberum fuisset, a consultationibus plane abesse. Dignitas, qua erant praediti, numquam permittit, ut eandem, qua hodie utuntur, sibi adscriberent potestatem. Vixerunt sub imperio quod ad suas personas, fuerunt officiales, raroque illa aetate iure ducatum, principatum ac comitatum in posteros propria auctoritate transmittendi gaudebant. Quum itaque regibus parere obstricti essent, quid inde, si statuere autumo, ipsis, qua membris imperii, praescriptis incubuisse, ut in visitandis conciliis exemplo sint reliquis. Vid. BVRG. GOTTH. STRVIVS in corp. iur. publ. cap. XXIII. §. III. p. 809.

§. CCCI.

Adducta, si argumentis confirmare fas est, satis elucet ex supra laudato diplomate Ludouici Pii, quod inscribitur omnibus episcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, vicedominis, vicariis etc. apud STEPH. BALVZIVM capitular. reg. francor. Tom. II. n. XXVI. p. 1406. seq. In hoc, si accurate inquirimus, quis umquam negare poterit haecenus a me exhibita.

§. CCCII.

Nec alia mihi concipio quod ad textum penes STEPH. BALVZIVM capitul. reg. francor. Tom. I. p. 561. exstantem: Anno DCCCXVI. incarnationis Domini nostri Iesu Christi Hludouicus imperator Christianissimus ac piissimus ex omni imperio suo fecit conuentum Episcoporum, Abbatum, COMITVM, vel MAIORVM NATV FRANCO-RVM etc. (§. CCLXXVI. et CCCIV.)

§. CCCIII.

Ceterum, quod ad comitum legitime ordinata confluerint tam maiores, quam minores, optime cognoscimus ex relatione HINC MARI *epist.* III. §. XXIX. In qua placito, inquit, generalitas uniuersorum maiorum, tam clericorum, quam laicorum conueniebat: SENIORES propter consilium ordinandum: MINORES propter idem consilium suscipiendum et interdum pariter tractandum et non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententia confirmandum. Vid. BVRG. GOTTH. STRVVS in corp. iur. publ. cap. XXIII. §. II. p. 809. et FRANCISCVS DE ROYE de missis dominicis ad iustitiam cap. II. p. 85.

§. CCCIV.

Quibus aperte adstipulantur ANNALES FRANCORVM ad an. 788. quemadmodum ex sequentibus addiscimus: In placito Ingelheimensi conueniunt pontifices, MAIORES, MINORES, sacerdotes, reguli, duces, comites, praefecti, ciues, oppidani. Conf. BVRG. GOTTH. STRVVS in corp. histor. germ. periodo III. §. XXXIX. WILDVOGELII *diff. de statibus prouincialibus* §. XLI. et IO. NIC. HERTIYS de *negit. regn. francor. veter.* cap. V. §. IV.

§. CCCV.

Gaudebant autem singulae classes sedibus suis distinctis. Seniorum susceptacula duo fuerunt. Alterum episcopi et abbates; Alterum duces atque comites occuparunt. Reliquis sedes suas pro facta institutione haut ignoras fuisse, enarrauit laudatus STRVVS *l. c.* §. XXXIX.

II. 1002

§. CCCVI.

§. CCCVI. *Ass non solum regibus; duobus et comitibus eo-
rumque dispositioni relictum esse videtur; concilio indi-
cere, illaque frequentate. Sed eadem haut ignoramus de
Missis. (§. CCLII. seq.) Conf. PETR. PITHOEVS in
observatione de comitibus palatinis tam Germaniae quam Gal-
liae p. 2. IO. FRIDER. PFEFFINGER in Virrario illu-
strato Tom. II. lib. I. tit. XVII. §. II. p. 572. et FRIDER.
BRUMMERVS de Scabinis cap. VI. §. VII.*

§. CCCVII.
Porro, si centenarius fuit permissum, conventus
ordinare; (§. CCLXI. seq.) Quid superest, quin ipsos
adnumerem iis, quibus licuit, consultationibus quoque
interesse. Vid. LEX ALAMANNORVM tit. XXXVI.

§. CCCVIII.
Adsesorum munus Scabinos in congregationibus
habuisse, perplura docent exempla. Comites itaque
nihil fere decreuerunt, nisi de collegii Scabinorum sen-
tentia praesertim in criminalibus. Quum igitur comi-
tes destituti haut essent facultate, quo minus conventus
decernere potuerint, ipsi autem vix quidpiam suscipe-
rent tempore placitorum, de quo non audierant scabi-
norum mentem. Ea de re multo minus dubito, quum
crederem, Scabinos tempore consultationum haut ab-
fuisse. Vid. IO. GOTTL. HEINECCIUS in element. iur.
germ. lib. III. tit. I. §. VI. et LXX.

§. CCCIX.
Ex his itaque constat, Scabinos praeter reges,
duces et comites in mallo quoque adparuisse, unde et
Rachinburgios vel Rachinburgios dictos esse, legi-
mus.

mus. Consilio suo fideliter adhibebant comitibus, quem-
admodum late exposuit IO. NIC. HARTIVS *apusc.*
Vol. II. Part. I. cap. IV. §. VII. p. 37. n. 6. et FRIDER.
BRUMMERVS *de scabinis cap. V. §. V.*

* Inter se minus conveniant interpretes quod ad ortum vocis Ra-
thinburgii. HERMANNVS DOMESDVENARIVS in *brevi narratio-
ne de wigina et fedibus priorum Francorum* apud DU CRESNE *Ton. I.
Scriptor. rer. franc. p. 175.* ita loquitur: *Rathinburgii dicuntur commissarii
ad componendas lites instituti: RACHTËN enim componere, BVRGËN
fiduciosiores. ECCARDVS ad leg. Sal. et Ripuar. p. 96. eos derivat a
RACHE causa et BERGEN servare. Ast mea opinione meliora me
edocuit HERTIVS l. c. Caeterum, ait, quod Scabini assisterent comiti-
bus sicut in L. Ripuarior. et Salicis Rathinburgios et Rathingios dictos
propter p. gent. RATH vel REHT, quod in quibusdam Germaniae regio-
nibus pronuntiatur RATH, quasi qui comiti suo pro consilio vel iure, quod
supplicabant, sponderent. Vid. RHENANVS *rer. germ. lib. II. p. 153.**

§. CCCX.

Attamen minus iuste agerem, si mihi persuadeam,
recensitas personas vnice saltem comitia deuo regum
Carolingicae stirpis adiisse. Contrarium in continenti
adparebit, modo in statum consultationum aliquatenus
inquirere velimus. Quum vero hacce aetate inuenian-
tur conuentus generales et speciales: Ita ad illos acce-
debant omnes imperio subiecti, vel prout HINCMA-
RVS *epist. XIV. §. XXIX.* loquitur; *In quo placito gene-
ralitas uniuersorum maiorum tam clericorum, quam laico-
rum conueniebat. Immo distinctius ANNALES FRAN-
CORVM ad an. 788. In placito Ingelheimensi conueniunt
pontifices, maiores et minores, sacerdotes, reguli, duces, co-
mites, praefecti, ciues, oppidani. E contrario specialibus
saltem interfuerunt populo cuidam addicti, pagenses aut
bentenae incorporati.* Conf. BVRC. GOTTH. STRV-
VVS in *corp. iur. publ. cap. XXIII. §. II. seq. p. 809.*

* De specialibus conciliis. PHILIPPVS CLYVERIVS *germ. antiq. lib. I. cap. XLII.* ita loquutus est, modo sequentia accurate intuemur; iudicia igitur habebantur vel publice, in vniuersali totius alicuius CIVITATIS seu NATIONIS concilio vel conuentu, vel priuatim in SINGVLIS PAGIS VICISQVE.

§. CCCXI.

Nunc superest, vt quoque quaestioni, an sub imperio Caroli M. et successorum Franci ad exemplum priscorum Germanorum (§. CXLIV. seq.) tempore conuentuum institutorum arma gestarint, nec ne? pro viribus satisfaciam. Hanc, si contemplor, non possum non negantem adprehendere sententiam, praesertim, quum contrariae existant leges sub hac epocha desuper latae. Sic capitularia regum francorum apud STEPH. BALVZIVM *lib. III. cap. XXII.* clare id testantur, ibi: *Vt nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam ARMA, id est, SCVTVM et LANCAM portet.* Add. CAPITVLARE III. an. 806. *cap. I. LEGES LANGOBARDORVM lib. II. tit. XLVI. cap. I.**

* At, non incongrue HERM. ADOLPH. MEINDERS *de iudic. centenar. et centumviral. cap. IV. §. XLIX.* vtrius praesentia examinavit. An, inquit, etiam usus seu portatio gladii fuerit interdicta in conuentibus et comitiis publicis. Ego putem omnino, quia gladius etiam inter arma computatur. Ex his denique concludit: *Quod ob turbationem pacis publicae subiectis Francorum populis merito et prudenter interdictum fuit.*

§. CCCXII.

Attamen, quamuis RO. GEORG. ECCARDVS *ad leg. francon. Sal. et Ripuar. tit. XLVII. leg. I. doc. scutum habere:* hasce adtulerit paginas: *Perdurat hic mos in Sala Curingiana hodieque, vt procures ius dicturi confidant ARMATI.* Exstatque vetus pictura iam ante annos 400

delineata, in qua visitur comes Hammoniae in Sala sua sedens, scuto alte supra solum sedentis depicto, ipse medius conspicitur inter duodecim Pares, quibus singulis ad genua sua item stant scvta cum insignibus, plane pro verbis et mente huius legis. Nihilominus quidpiam me haut mouet, vt a priori recedam thesi in legibus patriis antiquis fundata, quas plus quam picturam valere, firmiter mihi persuadeo.

C A P. IX.

E X A M I N A N T V R

EA, QVAE CONVENTVS PRAECEDERE
CONSVEVERVNT.

SYLLABVS CAPITIS IX.

§ CCCXIII. **C**ONVENTIBVS deliberationes praecessisse, allegatur.

§ CCCXIV. Per regam electiones probatur.

§ CCCXV. Ab his ad alia regni negotia rite ponderanda probabiliter argumentum deducitur.

§ CCCXVI. Exponitur summa ordinis ecclesiastici potestas tempore conciliorum.

§ CCCXVII. Quod vltcrius demonstratur.

§ CCCXVIII. Ex scriptoribus fide dignis.

§. CCCXIII.

ANTEQVAM maiores quidquam in conciliis deciderent, prius deliberare solebant de iis, quae vltcriorem discussionem tempore conciliorum expectarunt. Qua de re me nunquam poenitebit, nonnulla proponere, ex quibus sollicitudo priscorum quod ad deliberationes perutiles praecoccupandas statim adparebit.

§. CCCXIV.

§. CCCXIV.

Adducta cognoscuntur, modo aliquatenus in regum electiones inquirere velimus. Hae enim sunt testes, quomodo negotia imperii, antequam ad conuentuum locum accedere fas erat, praetractabantur. Sic, quando rex erat creandus, principes regni tam ecclesiastici, quam seculares inter se de regni candidatis deliberantes, postea sententiam suam, quem eligendum credebant, vniuerso populo in comitiis exposuerunt, quibus deinde liberum fuit, istam aut adspernari, vel ratam habere. Conf. IUSTVS CHRISTOPH. DITMAR in comment. ad TACITVM de M. G. cap. XI. voc. *pertractentur*. et IO. NICOL. HERTIVS *opuscul. vol. II. Part. I. cap. IV. §. IV.*

§. CCCXV.

Quod hactenus allegatum exemplum, praesertim, quum Germanorum veterum moribus receptis exactissime respondeat, (§. CLIV.) me mouet, vt diutius haesitare haut queam, quin eorum menti adstipuler, qui deliberationes de negotiis, in conuentibus expediendis praecessisse statuunt; Vnde sat probabiliter conijcio, eandem consuetudinem haut deposuisse Francos in reliquis occurrentibus casibus, quam seruasse fertur in creandis regibus.

§. CCCXVI.

In primis vero notandum, ordini ecclesiastico haut leuem concessam fuisse potestatem tempore comiti-
orum habendorum. Conspicimus eam, quando reuertimus ad electiones regum, (§. CCCXIV.) de quibus

vnacum reliquis regni proceribus antea cogitarunt, quam ad ipsa peruolarunt concilia.

§. CCCXVII.

Aliud argumentum hic collineans subministravit AVENTINVS *annal. Boior. lib. I. cap. II. p. 5.* Quodsi, ait, *huiusmodi res* (hoc est, belli nouique vestigalis indictio) *seu aliud in consuetum incidere, omnes ii iusti et veritati die locoque praescripto coeunt, atque conveniunt. Equitum singuli ex quaque ciuitate unus vel bini.* COLLEGIA SACERDOTVM eum, qui praest, mittunt. Quae satis nos instrunt de sacerdotum iure adquisito quod ad comitia visitanda.

§. CCCXVIII.

Auctoritatem sacerdotum in conuentibus publicis* sufficienter cognoscimus ex verbis notatu dignis M. ADAMI BREMENSIS *de situ Daniae p. 18, et 19.* quum de Sueonibus ita loquatur: *PRÆDICATORES autem veritatis, si casti, prudentes et idonei sunt, ingenti foment amore, adeo ut CONCILIO POPVLORVM COMMUNI, quod ab ipsis Warph, a nobis Thinc vocatur, EPISCOPOS interesse non renuant.* Conf. S. REMPERTVS *in vita S. Ansharii cap. VI. p. 55.* MABILLON *de re diplomatica lib. VI. §. XVIII. p. 474.* et IO. FRIDER. PFEFFINGER *in Vitriario illustrato Tom. I. lib. I. tit. XV. p. 1108. seq.*

* Magna cum admiratione quoque perlegi verba MEIBOMII *de Irmenfelo Smaragd cap. IV.* quorum ope neminem fugere potest, quo minus et mihi benigne assentiat, sacerdotum potestatem priscis temporibus fere illimitatam existisse, non solum in causis ecclesiasticis, sed etiam in secularibus. Exemplum luculentissimum praebent sacerdotes, quos Eresburgi collocatos videmus: *Hoc enim, ait, portum ex incolarum*

colarum quasi per manus traditis relationibus, partim ex veterum schedarum fragmentis solummodo constat, sacerdotes utriusque sexus magno numero templo adfuisse, quibus feminas sortibus divinatoriis ad oracula excutenda, abdita atque obstrusa eruenda, susceptorumque negotiorum exitus praenoscendos: Viri sacrificiis hostiisque offerendis vacabant. Sed nec hi a politiciis negotiis abstinabant, immo se illis maxime ingerebant, quod tamen nec principes ipsi, neque populus aegre ferebat: cum persuasum haberent, quicquid agerent, tanquam summi muniminis ministri et hierophantae, id nunquam felici secundoque eventu cariturum. Erat tunc temporis Saxonia omnis diuisa in pagos, incolae Gagen nuncupant: pagi vero singuli suos habebant praesides, quos Gougraven, hoc est, districtus istius iudices dicebant: hi omnes a sacerdotum Eresbergianorum collegio consuetudine inueterata constituebantur. Similiter mystae illi designabant iudices agrarios, qui annuatim statis diebus iudicis rusticana sub dio exercentes, controversias inter agricolas de nemoribus, agris, pascuis, hortis, fontibusque riuisque decidebant. Et paucis interpositis: Satis et hoc constat, istum iudicandi morem in eis Vesperana Saxonia, et cumprimis istis in locis, ubi postea dynastiae Goettingae, Northemia, Catalenburgia, Lütterbergia floruerunt, frequentatum: horumque tractuum iudices rusticanos auctoritatem suam a collegio Eresbergensi accepisse etc. Vid. NICOL. SCHATENIUS *hisor. Westphal. lib. VIII. p. 495.* et MELCH. GOLDASTVS *in collect. scriptor. rer. alaman. in vita RAPTERTI monachi S. Galli Tom. I. Part. I. cap. VIII. p. 38.*

CAP. X.

DE

ELECTIONIBVS REGVM, DVCVM, PRINCIPVM,
COMITVM ALIORVMQVE TEMPORIS
COMITIORVM.

SVMMA CAPITIS X.

§. CCCXIX. INTER consensum
coactorum canssabant
inmerito quadam personarum
electiones refero.

§. CCCXX. Reges ibi deligebantur.

§. CCCXXI. Praeter hoc etiam duces,

principes, comites atque ac iudices.

§. CCCXXII. In ordinandis magistratibus prisci accurate in qualitatem atque conditionem candidatorum inquirebant.

§. CCCXXIII. et CCCXXIV. Regum creatio-

creationes in consultationibus accidisse fertur.

§. CCCXXV. *Quod iterum de recentioribus temporibus eris dicendum.*

§. CCCXXVI. *Gentes septentrionales adhibito iudicio Dei eandem seruauerunt methodum.*

§. CCCXXVII. et CCCXXVIII. *Maioris quoque non erubuerunt, reges in comitiis dignitate sua iterum priuare.*

§. CCCXXIX. et CCCXXX. *Reges illimitata potestate gnauis non esse, probabile videtur.*

§. CCCXXXI. *Ad exemplum maiorum reges munera accepisse constat.*

rum reges munera accepisse constat.

§. CCCXXXII. et CCCXXXIII. *Ad imitationem regum non minus duces atque principes constituiebantur in conuentibus.*

§. CCCXXXIV. *Eadem de comitibus dici merentur.*

§. CCCXXXV. *Immo de iudicibus: qua occasione iterum sacerdotum summa potestas quod ad hos exponitur.*

§. CCCXXXVI. *Iudices rite creati facpius adhortabantur, ut iustitiam redderent.*

§. CCCXIX.

INTER alia, quam ob rem conuentus instituebantur, haut immerito referre queo creationes eorum, quibus regni ac prouinciarum salus, immo et iustitiae administratio fuit commissa. In quorum electiones, vt inquiramus, ordinis ratio postulat. Primum locum inter reliquos occupant reges, de quibus vt et eorum officio ac potestate nonnulla proferre mihi licebit.

§. CCCXX.

Si consulimus illud aeuum, quo Carolus M. cum successoribus prioribus summum nactus erat fastigium, ex eo statim elucescet, dignitatem regiam instar aliorum honorum a populo concessorum, iterum fuisse delatam ab iis, quibus erat permisum, tempore consultationum suffragando consentire in electionem superioris, quem dein pro rege agnoscebant omnes. Non caremus ideo exemplis, quorum auxilio vix superest dubium, quin hanc adprobemus sententiam.

§. CCCXXI.

§. CCCXXI.

Quod itaque maioribus sub hacce epocha tribuent-
da sit facultas creandi reges, duces, principes, comites
aliosque; et quomodo absque eorum iussu nemo gau-
deret potestate, ipsi dissentientibus quendam deno-
minare, qui magistratus superioris vices gerebat, vlt-
erius non haesito? Optime id de Carolo Caluo officia
suo arbitrio conferente declarauit AIMOINVS abbas
Floriacensis in historia Francorum lib. V. Regni primores,
ait, indignati, quia quibusdam HONORES dederat sine
ILLORVM CONSENSV et ob id aduersum ipsum conspi-
tarunt, et conuentum suum in villam Vitmarium conduxerunt.
Quis ergo vterius in dubium vocabit auctoritatem
procerum, qua praediti fuerunt, si aliquatenus inquirere
velit in seditionem, quam grauissime exasperati
excitare summopere studuerunt? Vid. HERMAN-
NVS CONRINGIVS *exercit. acad. de republ. imper. germ.*
Ex. VIII. §. II.

§. CCCXXII.

Attamen in creatione mododictorum magistra-
tuum quam maxime habita fuit ratio antiquae nobilita-
tis, nec alium, nisi virtute praeditum, discretum, so-
brium; nobilique corde et corpore constantem elegisse,
constat. Sic EGINHARDVS in *vita Caroli M.:* Honos,
inquit, *praefecti, quam is, qui CLARITATE GENERIS*
et OPVM AMPLITVDINE ceteris eminebant.

§. CCCXXIII.

Quibus nunc missis, HERM. CONRINGIVS
exercit. acad. de republ. imper. germ. Ex. VIII. §. XXX.
sequentia ex Eginhardo proferens, ipsius vsus est ver-
bis:

bis: Obiit Pipinus superstitibus liberis, Carolo et Carolomanno, ad quos successio regni diuino nutu peruenit. Franci siquidem factō solenniter generali conuentu AMBOS SIBI REGES CONSTITVERVNT. Carolus autem fratre defuncto, CONSENSV OMNIVM REX Francorum constituitur. Add. NIC. SCHATENIVS *hystor. Westphal. lib. X. p. 646.*

§. CCCXXIV.

Praeter ea prima regni francici facies perfecte ostendit, imperium neque hereditatis iure instar priuatorum patrimoniorum, sed populi suffragiis esse delatum. Clare id monstrant verba Caroli M. immo et electiones Pharamundi, Chilperici, Chlotarii, Odonis, Karoli, Karolomanni aliorumque. Conf. PAUL. HACHENBERGIUS *germ. med. diff. I. §. XX.*

§. CCCXXV.

Antequam ad alia progredior, mihi videtur, eadem quod ad sequiorem aetatem dicenda esse, modo adire velimus WILH. BRITONIS ARMORICI *philippidos lib. IV. apud DV CHESNE Tom. V. p. 141. scribentis:*

*Anno praeterito magnus Fredericus abhorrens
Taedia longa maris, Cilicum per plana petebas
Ierusalem, cruce signatus cum Theonicorum
Millibus innumeris, qui cum properanter adires
Nicaeam, pagis degressus ab Antiochenis
Sole calens, dum se medii feruore diei
Balneat incaute cuiusdam gurgite riui,
Interceptus aquis fit mortis praeda repente
Quo subit imperium defuncto filius eius
Henricus, patrii iuris successor et haeres.*

Nec

Nec tantum promouit eum successio gentis
Quam CLERI et PROCERVVM super hoc ELECTIO
IVVIT.

Est etenim talis dynastia Theutonicorum,
Vt NVLLVS REGNET super illos, ni prius illum
ELIGAT VNANIMIS CLERI PROCERVVMQUE
voluntas

Tali ergo Henricus successerat ordine patri.

§. CCCXXVI.

Similiter gentes septentrionales eandem methodum seruarunt circa regum electiones. Testem adduco THORMODVM TORFFAEVM in historia rerum Orcadensium lib. I. cap. XXII. pag. 99. Erat autem, inquit, Gilla-Christus ille, alias Haraldus, quem Grimsbaeis Kalio innotuisse memoravi. Nam paulo post cum matre in Noruegiam profectus, regem Sigurdum adiit, seque eius fratrem professus, ordalio fidem meruit, cum nudis pedibus a duobus episcopis ductus, super nouem vomeres ignitos * illaesus: nec tamen ad hanc probationem admitti poterat, nisi facto sacramento, abdicatoque prius omni ad regnum iure, quod legitimis illegitimisque regum filiis, simul istis seculis par erat: Illud Haraldus, ut primum fratris obitum Tansbergae, ubi tunc fuerat, cognouit, tanquam vi iniuriaque a Sigurdo rege, in cuius potestate erat, extortum, irritum habuit. Conuocauit igitur amicos, inter quos praecipui Kalius, post familiaritatem in Anglia contractam, semper constans, paterque eius Kolus, quorum maxime ope ad probationem generis, annitentibus etiam ceteris prouinciarum praefectis in quibus Thioftolfus Alii filius et Ingimar Sueini filius eminebant, admissus est. Inde decretum, ut PUBLICVS CONVENTVS,

in Haugensi foro Tunsbergae celebraretur. Ibi Haxaldo, OMNIVM SVFFRAGIIS DIMIDIUM REGNVM ADIVDICATVM, REGIVS TITVLVS impositus, iuramentumque, quo hereditatem abdicare adactus est, irritum pronunciatum, cum ad originem asserendam aliter admitti nequiret. Conf. IO. GEORG. KEYSLER antiquit. septentr. et celt. sect. I. cap. V. §. I. pag. 85. §. IV. p. 93.

* Nullus dubitat, quin maiores nostri in casibus dubiis atque incertis variis vñ sint barbaris probationum generibus antiquis v. g. duello, examine per ferrum candens, aquam calidam, frigidam, ignitos vomeres, crucem, chirotecā etc. ** Ita exacte hoc probant LEGES FRANCORVM VETVSTAE capitul. lib. IV. leg. XXIII. quae de falsis testibus convincendis sic loquuntur. *Quodsi ambae partes testium ita inter se dissenserint, ut nullatenus una pars alteri cedere velit, eligantur duo ex ipsis: i. e. ex utraque parte unus, qui CVM SCVTIS ET FVSTIBVS IN CAMPO DECERTENT: Vera pars falsitatem: vera veritatem suo testimonio sequatur. Et campioni, qui victus fuerit, propter pericuriū, quod ante pugnam commisit, dextraq. manus etc.* De quibus barbaris probationum generibus, formulis ac modis vid. EBELINGII tr. de provocatiōe ad iudiciū Dei: et GERHARDI diss. de iudicio duellico. Ast non parum eiusmodi iudicia Dei improbasse videtur Carolus M. praepriis in criminalibus, a iudicibus sententiam ferentibus prius postulans, ut ante illius lationem confessionem rei propriam expectent. Clare ita disposuerunt CAPITVLARIA lib. V. leg. 308. *Placuit, ut iudex criminōsum discutiens non ante sententiam proferat capitalem, quam, ut reus ipse CONFITEATUR, aut per INNOCENTES et VERACES TESTES manifestius convincatur. Et de maioribus nostra aut successorum nostrorum expectetur sententia.* Add. FRANCISCVS DE ROYE de missis dominicis ad iusticiam cap. XIV. pag. 152.

** Singulare exemplum quod ad iudicia Dei in terris borealibus observata legi in ARNGRIMI IONAE tr. de Islandicae gentis primordiis et veteri republica cap. VII. Omnes hi, ait, (scil. iudex, actor, reus alii-que) in foro constituti initio actionis omnem dolum, fraudem, versutiam omninoque iniusticiam sanctis abiurabant. Cuius religionis ritus fuit, ut iuramentum praestituri, adhibitis testibus, ANNVLVM, in ara Deorum asseruari solitum et in foro iudiciali a iudice supremo in brachio gestatum, hostiarumque ethnicarum sanguine plerumque illinitum, attrēctarent, hac fere formula verborum, vñ: Freyrum Niordum, hoc est, opitulatorem illum

illud asiaticum (*πρωτομαρτυρία*: *biun almiatka as*: quo loco Odinum intellexerunt *synecdochikōs*) inuoco et testor, me iudicia et sententiam laturum (*iudicium erat*) causam acturum vel dicturum (*actoris et rei*) testem adhibiturum et perhibiturum testimonium (*hoc est testificantis et testantis*) omni que forensi negotio mihi incumbente defunditurum esse (*hoc uniuersum omnium quos causas forenses tangerent*) ex iustitiae, veritatis et legum praescripto etc. Interim de variis generibus purgationum vulgariam. Conf. Ill. IO. RVDOLPHVS ENGAVIVS *elem. iur. germ. lib. IV. tit. XI. §. CXXXI.* reliquique ibi allegati scriptores.

§. CCCXXVII.

Quamuis regum electiones consultationum tempore acciderent; (per anteced.) tamen nec exemplis caremus, ex quibus depositiones in conuentibus quoque peractas esse, sufficienter colligere possumus. (§. CLXIV.) Confirmant, quae dixi, fata Ludouici Pii et Caroli Crassi, quorum ille an. 838. Hic an. 887. concilii auctoritate regno est pulsus. Conf. HERM. CONRINGIVS *Exercit. acad. de republ. imper. germ. Ex. VIII. §. LV.*

§. CCCXXVIII.

Nec minus auctoritatem aequae ac potestatem quod ad reges eligendos illosque iterum abdicandos penes populum et publica exstitisse comitia, aperte demonstrant annales Francorum circa deturbatos atque submotos a regno Childericum, Theodoricum aliosque. Vid. PAVL. HACHENBERGIVS *germ. med. dissert. I. §. XX.*

§. CCCXXIX.

Porro non errabo, si adeptam regum in comitiis potestatem limitatam adpellare studeo. Satis me mouent verba REGINONIS *lib. II. ad an. 909.* Ludouicus
Z 2 Pius,

Pius, inquit, succedente aestate, accito populi sui generali conuentu RETVLIT EIS, sibi delatum rumorem etc. (§. CCXCV.) Vid. HERM. CONRINGIVS *exercit. academ. de republ. imp. germ. Ex. VIII. §. LXXXIII.*

§. CCCXXX.

Eadem mihi indigitare videntur loquutiones HINC MARI *epist. I. cap. X. ad Ludonicum Balbum: de generalibus ecclesiae ac regni negotiis SINE GENERALI PRIMORVM REGNI CONSENSV ET CONSILIO secretum dare consilium nefas.* Accedit, quod de bello, pace, foederibus etc. nemini agere liceret, quam cum adprobatione eorum, qui tempore consultationum aderant. Ego, ne veritati contradicerem, nihil aliud exinde euoluere queo, quam regibus acuo Carolino similiter potestatem restrictam fuisse concessam, quam corroboratam videmus, modo regum electiones in comitiis vsitatas contemplari velimus. Conf. NICOL. HIERONYMVVS GVNDLINGIVS *de Henrico Aucupe §. XXXVI.* et IO. NICOLAVS HERTIVS *in notis. regn. francor. vet. cap. V. §. V.*

§. CCCXXXI.

Antequam regum partes plane defero, itidem operae pretium esse putavi, nonnulla de Francorum consuetudine in porrigendis muneribus regibus suis ad imitationem priscorum Germanorum tempore conuentuum oblati enarrare. Aperte prolata cognoscere licebit ex CHRONICO BREVI ad an. 807. apud DV CHESNE *Tom. III. p. 129. Carolus imperator placitum habuit ad Confflem cum Francs, et illi dederunt DONA sua et reuersi sunt ad propria.* De Ludouico Pio eadem

eadem profiterentur. **ANNALES REVERIANI** ad an. 829. *Wormatiae habito generali concilio et oblata sibi ANNUA DONA suscepit.* Nec dissimulentem video **HINC MARVM** epist. III. cap. XXXV. scribentem: *Regem Francorum quotannis in concilio MVNERA accipere, proceres salutare, rarius visos alloqui solere.* *

* De laudatis numeribus exquisitae nos informant **HADRIANVS VALESIVS** rer. francicar. lib. XXIII. p. 390. seq. **ANNUA DONA**, quod principi debebantur, et publice dabantur, debita dona vel publica, nonnunquam et obsequia vulgo vocabantur, quae **REGI** singulis annis **Episcopi**, **Abbates**, **Optimatesque** cum populo **IN CONCILIO** offerebant, aut per suos per amicos offerenda mittebant: quoniammodum **PROTHARIUS**, **Tullensis Episcopi**, ac **LVPI**, **Ferrariensis Abbatis**, epistolae, rerumque **Francicarum Annales** indicant. Erantque **Monasteria**, quae dona eiusmodi simul et milites debebant: quaedam, quae dona tantummodo dare oportebant. **HAEC DONA** nonnulli putant fuisse pecunias vel tributa, quae **Proceres** a sui quisque **Comitatus Ducatusve** populis exacta donorum nomine singulis annis **IN CONVENTU** **PRINCIPI** offerrent. A quibus ego dissensio, nec dubito, quin **dona annua** a **tributis annuis** **in Conventu** pendendis, discreparent, cum **Episcopi Abbatesque** pro caeteris **voluntaria** conferrent, quorum plerasque **Ecclesias** et possessiones utique **tributorum** immunes fuisse **Principum** nostrorum beneficium, certum est! **Longobardi**, gens ut et **Franci Germanica**, eundem morem seruare **QUOTANNIS MVNERA** **PRINCIPI** suo offerendi. Nam **PAVLVS** scribit, magnam multitudinem eorum, qui ad **Regem LVITPRANDVM** **MVNVSCVLA** et **XENIA** et singularium **Ecclesiarum** dona deferbant, ab **Romanis** caesam aut captam esse.

§. CCCXXXII.

Praeter reges duces et principes in conciliis quoque esse denominatos, nullus dubito, praesertim, quum summe indignatos deprehendam proceres, quos ista aetate summa praeditos fuisse auctoritate cernimus, intuitu facti, quod **Carolus Caluus** in distribuendis honoribus proprio ausu, neglecto procerum consilio, peregrisse constat, teste **AIMOINO** lib. V. *Regni primores*, ait, **IN-**

DIGNATI, quia quibusdam HONORES (ducum et comitum) dederat SINE ILLORVM CONSENSV et ob id aduersum ipsum conspirarunt, et conuentum suum in villam Vitmarium conduxerunt.

§. CCCXXXIII.

Quum itaque perpauca inueniantur exempla, ex quibus ducatus et principatus hereditarios existisse adparet; Ea de re multo minus dubito, quin principum creationes et carolingico aeuo in conuentibus plerumque quaerere coactum me videam. Mea tuetur LEHMANNVS in *chron. spir. cap. XVI. p. 83.* SPANGENBERGIUS in *dem Adel-Spiegel lib. X. cap. 274. et 10.* FRIDERICVS PFEFFINGER in *Vitriario illustrato Tom. II. lib. I. tit. XVI, pag. 9.*

§. CCCXXXIV.

Iniuste haut peragam, quando eadem de comitibus pronunciare, ad animum mihi constitui, quae de regibus atque principibus haetenus prolata esse memini. * Cur primores regni indignati erant, quum Carolus Caluus duces et comites absque illorum consensu creasset, (§. CCCXXXII.) si regibus istius aetatis fuisset permisum, ex beneplacito comites constituere, in primis, quum exacte sibi prospicerent, ne iuribus sibi competentibus semelque adquisitis priuarentur. Ad sensum suum haut denegarunt IO. GEORGIUS ECCARDVS ad *leg. francor. Sal. et Ripuarior. tit. XXXIV, voc. Centenarius.* BURCARDVS GOTTHELF STRUVIUS in *corp. iur. publ. cap. XXI. §. V. p. 730.* NICOLAUS SCHATENIUS *hisor. Westphal. lib. VIII. p. 495. et lib. IX. p. 605. alique.*

* Quae

* Quae de comitum electione in conciliis edixi, omni carent dubio. Ast eo ipso non statim autumo, ac si nulla plane exempla sub hac epocha exstiterint, intuitu quorum credere fas esset, reges quandoque inconsulto populo extra conuentus dignitatem comitis cuidam adposuisse. Quod mea opinione adparet, si consulimus praeceptum pro Trutmanno comite, apud STEPHANVM BALVZIVM *capitul. reg. francor. p. 250.* cuius auctoritate motus Trutmannum a Carolo M. designatum video, vt in parte Saxoniae resideat in curte ad audiendas vniuersorum causas, suaque decisione controuersias ibidem natas sopire studeat. Quibus accurate perpensis, spero, fore, vt nullus non adprobet ea, quae dixi, dum, prout sentio, alterum absque altero teste experientia subsistere potest.

§. CCCXXXV.

Rursus haut incongrue ad ea, quorum causa consultationes instituebantur, referre queo designationes iudicum, quales non infrequenter ibi accidisse tam certum est, quam quod certissimum. Carolus enim referente Poëta Paderbornensi scriptore vetusto ad palatium ac Salam fluuium conuocauit omnem Saxoniae nobilitatem gentis nimirum Westphaliae, Angariae et Ostphaliae proceres, in quo conuentu omnem inter Francos et Saxones haecenus durantem inimicitiam feliciter composuit, qua occasione accepta simul ordinauit iudices,* qui iustitiam redderent indigentibus. Vid. NICOLAVS SCHATENIVS *hisor. Westphal. lib. IX. p. 605.*

* Praeter ea iudicum ordinatio quandoque a sacerdotum collegio dependebat. Egregium testimonium perhibet MEIBOMIVS *de Irmen-sula Saxonica cap. IV.* Erant autem, inquit, huiusmodi iudices certo loco sedecim, omnes honestis nati familiis, vitaeque et famae inculpatae. Qui matu maximus inter collegas Grauius quasi primarius iudex; minimus Frano id est minister; reliqui Frey-Richter, hoc est, liberi iudices indigebantur. Huiusmodi collegium iurisdictionem habebat in familias septuaginta duas, et simul in singularum fundos et possessiones, eamque quoties opus exercebant. Singulis annis bis, mensibus nimirum Aprilis et Octobri, tam iudex primarius, quam minister, quos diximus Eresbergum ibant, ibique duos

duos cereos et nummos novem offerebant, eo fine, ut numinis tutelari placato
 uterentur rerumque suarum successu fecundiore gauderent. Si quis ex fede-
 cim viris illis isto anno vivis excessisset, id collegio sacerdotum indicabant,
 ALIVMQVE SVBSTITVI ROGABANT. Is ex septuaginta domibus
 istis familiis, in quas iurisdictionem habebant praedicti, a sacerdotibus
 Eresbergensibus eligebatur, sic tamen, ut legati in consilium adhiberentur.
 Qui domum reuerfi, adiunctis sibi ex collegio aliis duobus, sub dio ante
 videri designati septies sonora voce electionem novi iudicis populo denuncia-
 bant, et haec erat eius inauguratio.

§. CCCXXXVI.

Tandem iudices in conuentibus electi haut raro,
 ut iustitiam cuilibet redderent, adhortabantur. Sic
 actor aut reus in loco iudicii iudices ipsos, ut eam rite
 exerceant, adiurare consueverunt, quod in antiquis
 legibus tangano dicitur. Clare ita disposuit LEX SA-
 LICA tit. LX. §. I. ibi: Tunc dicat ille, qui causam re-
 quirat: Ego vos TANGANO, usque dum inter me et con-
 tra causatorem meum legem iudicetis. Eodem modo in
 LEGE RIPVARIORVM tit. LV. legimus: Ego vos TAN-
 GANO, ut mihi legem dicatis. * Conf. STEPHANVS
 BALVZIVS capitular. reg. francor. Tom. II. p. 702. et 853.

* Licet partes litigantes in loco iudicii adiurarint iudices de iustitia
 omni meliori modo administranda. Attamen non defuerunt maiori-
 bus aduocati, qui patrocinando clientibus adistere consueverunt. Quod
 itaque singularem locum in PAULI HACHENBERGII germ. med.
 diss. III. §. XXVII. quod ad patronorum causae denominationes inue-
 nisse memini, eius verbis de praesenti uti erit permissum: Aderant in
 iudicio aduocati, quos CLAMATORES et FERENDARIOS priscae leges
 vocant, qui causas litigantium nuda simplicitque oratione sine ullo verborum
 circuiu tractare iuebantur.

C A P. XI.

DE

CAUSSIS, QUAM OB REM CONVENTVS
EVERVNT INDICTI

CONSPECTVS DICENDORVM.

§. CCCXXXVII. **Q**UOD Germani
absque ratione
hanc coierim, nulli subest dubio.

§. CCCXXXVIII. In primis causse
ardue et graues in conciliis decide-
buntur, quod demonstratur.

§. CCCXXXIX. CCCXL. CCCXLI.
et CCCXLII. Propter ea plura ad-
ducuntur exempla rei illustrantis.

§. CCCXLIII. CCCXLIV. et CCCXLV.
Finit, dictorum conventuum quoque
subsistebat in conservanda provin-
ciarum securitate et ad tuenda
mala infirmabantur.

§. CCCXLVI. et CCCXLVII. In con-
sultationibus negotia viduarum,

pauperum et pupillorum obscurata
fuisse, probatur.

§. CCCXLVIII. Exquisitae haec omnia
exposuit Franciscus de Roze.

§. CCCXLIX. et CCCL. Quomodo
gentes septentrionales in portra-
ctandis negotiis tempore concen-
tuum publicorum se ostenderint, in-
uestigatur.

§. CCCLI. CCCLII. CCCLIII. et
CCCLIV. Leges sub hac epocha esse
latas, fuisse declaratur.

§. CCCLV. et CCCLVI. Bella quaque
multa contraxerunt ad conventus
coercendos.

§. CCCXXXVII.

NEMO, ut credo, me coarguet, quando de Ger-
manis profiteri cupio, ipsos numquam coivisse,
antequam iustae adessent causae, quae legitimas
exposcebant consultationes. Ita agere consueverunt
non solum priscis temporibus, sed etiam sub ista epo-
cha, quum Carolus M. eiusque successores primi sum-
mum adepti fuerint fastigium. Haec igitur me mo-
nent atque impellunt, ut pro instituti ratione hisce in
paginis inquirere studeam in causas, ob quas comitia
celebrata fuerunt.

Aa

§. CCCXXXVIII.

§. CCCXXXVIII.

Causas maiores, arduas et graues, quibus nec Franci caruerunt, Germanos ad concilia coërcenda instigasse, nemo inficiabitur. * Istis merito adnumero lites ac controuersias inter procères ortas, quales tempore conuentuum felicitè esse sopitas, sufficienter cognoscimus, modo contemplari volumus inimicitias inter reginam Brunehildem multorum criminum capitalium ream et Chlotarium regem intercedentes. Hic ad conuentum procerum ea de re prouocans, illorum iudicio se contentum fore promisit. Accurate, vt mihi videtur, ea exposuit AIMQINVS in *histor. francor. lib. IV. cap. I.* CONVENTVM nobilium debere eam aggregare Francorum et communi tractatu de communibus consulere rebus. Se vero iudicio illorum in omnibus PARITVRVM, nec PRÆCEPTIS promisit OBSTITVRVM. IDEM l. c. pergit, primoresque Franciae ita est alloquutus: Vos dulcissimi commilitones et praëminentes Franciae primores, decernite, cui SVBIACEAT SVPPICIO, tanti obnoxia sceleris. Quo facto in praesentia regis, iudicantibus Francis, indomitis equis religata discindebatur.

* Qui aliquatenus de veritate thesæos meæ dubitat, adeat consentientem Illustr. IO. RVDOLPHVM ENGAVIVM *elem. iur. germ. lib. XV. tit. I. §. II.* et IO. GOTTLIEB HEINECCIVM *elem. iur. germ. lib. III. tit. I. §. XV.*

§. CCCXXXIX.

Et cui ignota est controuersia Ludotici Pii cum Lothario filio suo agitata et in conuentu publico terminata, cuius auctoritate ii, qui Lothario adhaeserant capitis damnati, at postea in exilium mittebantur, quum Lotha-

Lotharius sola Italia contentus esse iussus fit. Vid. NIT-
HARDVS *de dissensu filiorum Ludouici Pii lib. I. p. 437.*

§. CCCXL.

Paria fecimus de Ludouici Pii heredibus, qui mor-
tuo patre grauissimas quoque, excitarunt controuersias,
quas iterum in plenis comitiis a proceribus decisas esse,
tam ex Nithardo, quam ex aliis scriptoribus fide dignis
relatas accepimus. Vid. HERMANNVS CONRINGIVS
expositio acad. de republ. imper. germ. Ex. VIII §. XXV.

§. CCCXLI.

Similiter causa Tassilonis Boioarias ducis in con-
uentu populi ad an. 788. definita legitur. Aperte me-
confirmatur ANNALES FRANCORVM ad an. 788.
*Noxae comitibus uno OMNIVM ASSENSU ET LAESAE
MAIESTATIS REVS capitale sententia damnatus est: Sed
clementia regis licet mores adhuc non liberare curauit.*

§. CCCXLII.

Ad eundem modum in comitiis damnati sunt Er-
nestus atque comites perduellionis rei an. 861. aetate
Ludouici II. Germaniae regis. Eadem quoque dici
merentur de Erchingero et Bartholdo, qui criminis
fractae pacis publicae convicti an. 916. in comitiis Mo-
guntiae habitis, proscriptis praediis, iisque in fiscum re-
ductis, maiestatis rei capite damnati sunt. * Vid. MEL-
CHIOR GOLDASTVS *rer. Alamann. Tom. I. p. 18. et*
HERMANNVS CONRINGIVS *l. c. §. LVII.*

Quomodo processus criminalis intuitu accusationum in comitiis
publicis tractatum sit acceptus, prosecutus et tandem finitus, ad

fuse demonstravit HERMANNVS ADOLPHVS MEINDERS *de indic. centenar. et ventumviral. cap. IV. §. XXXII. seq.*

** Vsum comitorum in causis principum maioriibus, quatenus exempla istum docent, egregie adnotant HIERONIMVS SIGNONIVS *in notis. ad MARCVLPVM lib. I. cap. XXV. pag. 909. Tom. II. capitular. Baluzii.* 10. NICOLAUS HERTIVS *in notis. regn. francor. veter. lib. V. §. XXXVI.* 10. GOTTLIEB MEINECCIUS *elem. iur. germ. lib. III. tit. I. §. XV. et XXXVIII.* ibique recentiori scriptores, et AVENTINVS *annal. Boior. lib. I. cap. II. §. V.*

§. CCCXLIII.

Praeter ea finis horum conuentuum eo quoque tendit, vt defectus et mala, quibus respublica premebatur, in omnium venirent notitiam, illaque corrigere studerent. Quoddam hic spectans continent ANNALES FRANCORVM REVERBERIANI ad an. 814. his verbis: *Habitum a Ludouico Pio Aquisgrani generalem populi conuentum, ad IUSTITIAS FACIENDAS et OPPRESSIONES PAUPERVM RELEVANDAS.* Vid. HERTIVS l. c. §. III. et HINCMAVVS *epist. I. cap. X.*

§. CCCXLIV.

De eodem Ludouico memoriae prodiderunt scriptores, ipsum ad conseruandam imperii securitatem coegisse concilium ad reprimendam malitiam gentis Valconum iam pridem in deditiorem susceptae, quum optime intelligeret, quodnam damnum respublica sentiret, si tumultus atque seditiones, quae adhuc metuntur, statim et absque villo temporis lapsu iterum supprimerentur. Conf. REGINO *lib. II. ad an. 909.*

§. CCCXLV.

De Frisiis haut ignoramus, quod negotia prouinciae suae vtilitatem concernentia conuentibus suis expressè

preſſe mandauerint. Luculenter prolata adparent, quando conſulimus **VERONEM COMMUNEM** de *Friſia et Friſorum republica* p. 505. *Nec quicquam*, inquit, ad **TOTAM REIPUBLICAM** pertiſſens conſultum *rite* credabatur, quod non illic **COMMUNI CONSENSU** eſſet decretum. Imprimis ſi quid libertati grauis exiſteret aut intentari videretur, *huc velut ad libertatis aram* magno ſtudio concurrebatur.

§. CCCXLVI.

Cauſis maioribus **Franei** etiam adnumerarunt negotia viduarum, pupillorum et pauperum, quorum inueſtigationem accuratam vnacum neceſſaria deſiſſione conſultationibus publicis commitendam eſſe, firmiter fuerunt perſuaſi. Allegauit propter ea **MELCHIOR GOLDASTVS** *rer. alaman. Tom. III. ex IOACHIMI VADIANI Conf. Sangallensis lib. I. pag. 22.* Ludouici Pii ſanctionem, quam huius argumenti deprehendi: *Ut in mallo et placitis primum omnium VIDUAE, PUPILLI et PAUPERES audirentur: et ſi ad cauſam agendam inhabiles eſſent, datis patronis iuuarentur.* (§. CCCXLIII.)

§. CCCXLVII.

Vadiani ſententiam comprobant **CAPITVLARIA REGVM FRANGORVM** *lib. VI. cap. CCCLXVIII.* apud **STEPHANVM BALVZVM** *Tom. I. p. 967.* ſequentibus: *Iuſtiſſiae eccleſiarum Dei, VIDVARVM, ORPHANORVM, et PUPILLORVM, et in PUBLICIS IUDICIIS non deſpiciantur clamantes, ſed diligenter audiantur.* Ex quibus proſecto mihi perſuadeo, verba allegata nihil aliud ſignificare, quam mododictas perſonas que

lis suis esse audiendas eo in loco, vbi consultationes in salutem reipublicae vergentes consuetudo more instituebantur. Quum itaque iudicia publica tempore conventuum haberentur, quid me impedit, quo minus Vadianum sequar?

§. CCCXLVII.

In primis vero exquisitè statum comitiorum exposuit quod ad negotia in ijs concernenda FRANCISCVS DE ROYE de missis dominicis ad iustitiam cap. II. pag. 85. In convenientibus, ait, agabatur de gradibus bonis eo tempore grassantibus: quomodo et qua ratione sint prospiciendum: de bello decernendo contra rebelles: de divisione regni inter regales liberos: de utilitate regni: de salute patriae: de utilitate Francorum: de infidelitate rebellium: de diffidiis potentiorum: de civitatum munitionibus etc.

§. CCCXLIX.

Quae ex Francisco de Roye breuiter excerpta nos merito conuincunt, quali cura assaborandum, vltèrius themati huic insistere. Ne vero omnia scriptorum fidem deseram, qui laudatae thesi inaequas sententiae satisfaciunt, licebit mihi, loquentem introducere IO. LOGGENIVM antiquitatum Sueo-Gothicarum lib. II. cap. VIII. p. 52. seq. NEGOTIA PUBLICA ad uniuersum regni statum, et securitatem spectantia communibus deliberationibus, suffragiis et decretis opus habere, et ad CONVENTVS POPVLI a rege inditas, ut hodie ad comitia remittebantur. Ab antiquissima enim incolarum memoria obtinuit, ut in NEGOTIIS ad REM PUBLICAM pertinentibus populi DELIBERATIONES

consilia adhiberentur, observante VERELIO in *histor. de Göttinger Rohione* cap. XV. Vnde in *commun. populi consuetudine non solum simpliciter Ting, sed etiam Desaring, Aldaring, Samsing, Upsalaring, Lumsiring, Allring, Alhnenring, Alsheriaring* adpellabantur.

§. CCCL.

Plura de haecenus adductis adhuc proferre possem, nisi aliorum sim memor, quae statum consuetudinum non parum exhaustiunt. Interim sufficiet quod ad priora legere ARNGRIMVM IONAM de Islandicae gentis primordiis et veteri republica cap. VII. MELCHIOREM GOLDASTVM *rer. alamann. in vita RATPerti monachi* S. Galli Tom. I. Part. I. cap. VIII. p. 28. IO. FRID. PFEFFINGERVM in *Vitriario illustrato* Tom. I. lib. I. tit. II. §. X. pag. 75. IO. GEORGIVM KEYSLE-
RVM *antiquit. septentrional. et celtic. sect. I. cap. IV. §. XI. p. 76. et 77. NICOLAVM SCHATENIVM* *histor. Westphal. lib. VIII. pag. 405. aliosque.*

§. CCCLI.

Praesertim vero notandae sunt leges in consultationibus non infrequenter latae ac promulgatae. Haut est negandum, superiores francicae stirpis officia sibi incumbencia observantes non parum promouisse salutem subditorum et tranquillitatem internam terrarum regimini suo subiectarum, quum salutaes leges ferre solliciti fuerint. Collectiones capitularium, quae a Francorum regibus deriuantur, abunde nos docent, me veritatem haut occultasse, quum haec scriberem, multo minus me esse culpandum, si dicta exemplis corroborare studebo.

§. CCCLII.

§. CCCLII.

Leges, quae in conuentibus constituebantur, dici solebant capitula. Quibus rite compositis, ista, si populo praelecta, ab omnibus subscribebantur. Manifeste prolata discussa videmus in CAPITVLARI III. an. 803. cap. XIX. *Ut populus INTERROGETVR DE CAPITVLIS, quae in lege nouiter addita sunt. Et postquam OMNES CONSENSERINT, SVBSCRIPTIQ- NES et manuum firmationes in ipsis capitulis faciant.**

* Capitula a populo agnita et subscripta quod ad executionem et promulgationem Episcopis, Comitibus et Missis dominicis committebantur. † Distincte hoc declarat CAPITVLARE LVDOVICI PII an. 823. cap. XXIV. sequentibus: *Volumus etiam ut Capitula quae nunc et alio tempore consuetudine nostrorum fidelium a nobis constituta sunt, a Cancellario nostro ARCHIEPISCOPI et COMITES eorum de propriis ciuitatibus modo aut per se aut per suos MISSOS accipiant, et unusquisque per suam diocesim ceteris Episcopis, Abbatibus, Comitibus et aliis fidelibus nostris ea transcribi faciant, et in suis comitatibus eorum omnibus rolegant, ut capitula nostra explanatione ac voluntate nota fieri possit. Cancellarius tamen noster nomina Episcoporum et Comitum, qui ea accipere curauerint notes, et ea ad nostram notitiam perferat, ut nullus hoc praetermittere praesumat. Vassi quoque et vassalli nostri nobis famulantes volumus ut condignum apud omnes habeant honorem, sicut a genitore nostro et a nobis saepe admoniti sunt.*

† Ne res capitula in comitiis adprobata pereant, sed conservando in publicum committantur, constitutum fuit, ut mododicta capitula in plura diffundantur exemplaria. Exquirere ac docte omnia examinare SY-
PHANVS BALVZIVS in praefat. ad Tom. I. capitular. reg. Francor.
§. VIII. - XVII. Conf. IO. NICOLAVS HERTIVS in notis. regu.
Francor. veter. cap. V. §. VII.

§. CCCLIII.

Deinde omnes istae leges, quas Franci vel sibi-
metipsis vel aliis populis sibi subiectis, puta, Aleman-
nis, Ripuariis, Frisis, Boioariis, Langobardis et Saxo-
nibus dederunt, non a regibus tantum, sed in consul-
tatio-

tationibus populorum fuerunt latae. Sufficenter haec indicant inscriptiones legum, quas adhuc conspiciamus. Et si haec quoque nobis essent ignotae: Nonne de Carolo M. et Ludouico Pio constat, eos numquam talismodi potestatem sibi adscripsisse? Perfecte ea omnia nobis innotuerunt ex descriptione vitae eius, quae sequentia continet: *Qua hyeme imperator in eodem palatio (aquisgrani) CONVENTVM PVBLICVM populi sui celebrauit, et CAPITVLA quaedam LEGIBVS ADDIDIT, in quibus causae forenses claudicare videbantur. Eadem de Lothario scimus, qui leges quasdam de percussoribus clericorum in conciliis promulgauit, immo plura exempla, historiam illorum temporum recipere, nullus dubito. Vid. HERMANNVS CONRINGIVS exercit. academ. de republ. imp. germ. ex. VIII. §. LXVI.*

* Longam seriem legum publicatarum in synodo pro instituto maiorum Marcoduri habita recenset NICOLAUS SCHATENIVS *histor. Westphal. lib. VII. p. 464. Qui periurium, inquit, fecerit, manum perdat, neque aliter crimen redimi permittatur. Mancipia venduntur in praesentibus episcopi, aut comitis, aut archidiaconi, aut centenarii, aut vicelomini, neque extra Marcam distrabantur. Multa eiusmodi viginti quatuor legibus mense Martio in hac synodo episcoporum, abbatum et illustrium virorum, de latronibus, de censu et tributariis, de loricis atque armis extra regnum non vendendis, de comitibus, Vassis, feudis, tributariis ecclesiarum, securitate iurorum, de iustitia per comites administranda salubriter sancita sunt.*

§. CCCLIV.

Eundem morem leges in comitiis ferendi seruauerunt Saxones, modo aliquatenus in verba WERNHERI ROLEWINCKI *de situ et moribus Westphaliae lib. XI. cap. I. supra adhibita inquirere velimus. Verum autem, ait, ut antea dictum est, regem antiqui Saxones non habebant, sed per pagos Satrapas constitutos: morisque erat,*

ut semel in anno GENERALE CONCILIVM agerent, in media Saxonia iuxta fluuium Weseram ad locum, qui dicitur Marcklo. Solebant ibi omnes in unum Satrapae convenire, ex pagis quoque singulis duodecim electi nobiles, totidemque liberi, et totidem laici: RENOVABANT IBI LEGES, praecipuas causas adiudicabant, et quid per annum essent acturi siue in bello siue in pace communi decreto statuebant. Add. NICOL. SCHATENIVS *histor. Westphal. lib. VIII. p. 495. et lib. IX. p. 605.*

§. CCCLV.

Tandem causis convocandi populum hant inepte adnumero bella in conventibus decreta ibique ordinata. Luculentum propter ea testimonium nobis reliquit AVENTINVS *annal. Boior. lib. I. cap. II. p. 5.* cui adstipulatur PAVLVS HACHENBERGIUS in *germ. med. diss. I. §. VIII. (§. CCCLIV.)*

§. CCCLVI.

Eadem fatetur EGINHARDVS de gestis Caroli M. apud DV CHESNE p. 238. ad an. 775. Cum rex, inquit, in villa Carisiaco hyemaret, consilium inivit, ut perfidam ac foedifragam Saxonum gentem BELLO aggrederetur, et eousque perseveraret, dum aut victi christianae religioni subicerentur, aut omnino tollerentur. Habitoque apud Duriam villam GENERALI CONVENTU, Rheno quoque transmissa cum totis regni viribus Saxoniam petiit. Conf. IO. FREDERICVS PFEFFINGER in *Vitriario illustrato Tom. I. lib. I. tit. II. §. X. p. 75. et IO. GEORGIUS KEYSLER in antiquit. septentrional. et celt. sect. I. cap. IV. §. XI. p. 76. et 77.*

T A N T V M

INDEX

INDEX RERVM.

ABBATES comitiis interfuisse,
nulli subest dubio. pag. 163
Accusationes in comitiis fiebant.

99. 186. seq.

Adhortatio, ne iudices iustitiam
venalem exerceant, a partibus
peragebatur. 184

Adolescentes in constitutionibus
arma instar togae virilis acce-
perunt. 103

Althyng conuentum generalem
denotat. 73. 125

Arbores penes Germanos haut
raro locum conciliorum de-
monstrarunt. 13. 28. 30. 31

Arma maiores in comitiis ante
Caroli M. epocham, non ve-
ro eo regnante gestasse, fertur.

49. 169. seq.

Arminfeld. 32

Arminius Teutones in lucum
conuocauit, ut constantes Va-
ri et Romanorum intolerabi-
les iniurias sibi illatas armis
vindicarent. 26

B

Barbarici Germani falsissime ac-
cusantur. 1. 2. 3

Bella in conciliis decreta fuerunt.
26. 49. 98. 102. 103. 194

Broctorum mons a sagis, quem-
admodum fertur, visitatur. 139

C

Campus denotat quoque Teuto-
rum congregationes. 8

Campus Madii. 37

Campus Martius, item Maii cam-
pus congregationem tempus
indigitat. 36. seq.

Carolus M. multa intuitu con-
uentuum mutauit. 107. seq.

Carolus M. in dilanda christia-
na religione omnem impen-
dit curam. 12

Causae, cur conuentus sub dio
celebrabantur, adducuntur. 6. 7.
9. 13. 17. 24. 26. 186. seq.

Centena, quid sit, explicatur. 142

Centenarii auctores conuentuum
exstiterunt. 142

Centenarii fuerunt iudices cen-
tenae minores, adeoque in
crassis criminalibus non indi-
cantur. 142. seq.

Ciuitas, quid sit. 63

Ciuitas, quomodo diuidebatur. 116

Colmae seu Culmizii maiores sub
dio conueniebant. 12

Comitatus plures raro vii suere
commissos, constat. 134

Comitatus ante Carolum M. he-
reditario iure non transfere-
bantur. 92

Comites gaudebant facultate indi-
cendi concilia. 50. 132. seq.

Comites,

INDEX A E R V M

- Comites, quiaam fuerint, indig-
tatur. In comitiis eligeantur.
50. 92. 93. seq. 182
- Comites placita visitantur. 165
- Comites munus iudicis in pago
sibi commissio tuebantur. 94. 133
- Comitia sub dio et in campis per-
acta exemplis corroborantur.
9. 10. 11. 12. 13. seq.
- Comitia ad arbores, lucos, lapi-
des, montes, fontes et flumina.
12. 14. 16. 25
- Comitia non solum pagenses, sed
quandoque vniuersus populus
frequentantur. 23. 112. 166
- Comitia aevo Carolino e cam-
pis in curtes fuerunt translata.
113. 148
- Comitia erant vel maiora vel mi-
nora. 151. seq.
- Comitiarum definitio. 7
- Comitiarum provincialium ex-
positio multis subiecta est diffi-
cultatibus. 5
- Comitiarum variae denominationes.
7. seq. 71
- Comitiarum distinctio in maio-
ra et minora, quaeque nego-
tia ad ea spectantur. 58. seq.
- Concilia aliter ante Caroli M.
tempora, aliter sub regibus Ca-
rolingicae stirpis fuerunt ha-
bita. 6. 112. 112
- Concilia, quamdiu durarant. 32.
123. 124
- Concilia nocturno tempore insi-
tuebantur, imprimis, quum luna
radios emitteret. 41
- Concilia Germanorum ante Ca-
roli M. aeuum particularia
audiunt. 2. 3. 62. 68
- Concilia aetate Caroli M. et suc-
cessorum non particularia sal-
tim, sed communia et genera-
lia quoque existerunt, quali-
bus Teutones praesci carebant.
154. seq.
- Concilia saluberrima in conuen-
tibus capiebantur. 98. 129. 151
- Consultationes gentium inter se
pro diuersitate illorum diuersae
quoque existerunt. 108
- Consultationes sub epocha Caro-
lina mouere, nemini licebat.
121. 122
- Controversiae in consultationibus
decidebantur. 186. 187. seq.
- Conuentus maiorum in campis et
sub dio fuerunt celebrati. 5. 6
- Conuentus in campis non statim
Carolino aevo desierunt. 12
- Conuentus prope villas peracti
fuit. 15
- Conuentus in collibus. 31. 32. 33
- Conuentus, quoties indicebantur,
indicatur. 43. 44. 124. seq. 158
- Conuentuum distinctio in gene-
rales et speciales adducitur. 168
- Conuiuia Teutones probabiliter
instituerunt, quum conuentus
cogerent. 80. seq. 98
- Criminum coeendorum gratia
concilia indicebantur. 99. 100.
186. seq.
- Curtes, quid fiat, earumque di-
uisiones explicantur. 116. 117

D.

Dagobertus I. rex Francorum
nulla coegit comitia commu-
nia. 7
Deli-

INDEX RERUM.

Deliberationes concilia praecedere
solebant. 170. seq.
Delicta Germani tempore comiti-
tus puniebant. 100
Delicta apud maiores requisierunt
convictionem, antequam delin-
quentes poena afficerentur. 101
Diebus dominicis et feriatis nemini
concilia frequentare, permitti-
batur. 122
Dona regibus in consultationibus
oblata fuerunt. 88. 89. 180. seq.
Duces in conciliis creabantur. 89.
Duces in conciliis creabantur. 90. 184
Duces in conciliis creabantur. 165
Duces populum convocarunt. 131

E.

Ecclesiae et atria antiquitus loca
comitiorum probabiliter exstite-
runt, quem modum Carolus M.
postea damnauit. 118
Electiones regum in comitiis adhi-
bitis lapidibus praegrandidus ac-
cidebant. 33. 85
Emolumenta ex congregationibus
orta indicantur. 129
Episcopis sub aera Carolina con-
uentus visitare licuit. 163. seq.

F.

Fluminibus Teutones utebantur in
frequentandis comitiis. 16. 17
Fontes in conciliis coercendis visi-
tarunt veteres. 134
Forma processus criminalis indica-
tur. 100. 101
Forma conciliorum aetate Caro-
li M. exponitur. 111. 112. 150. seq.
Formulae in iudiciis sub dio sta-
tae recensentur. 24

Franci trina quodque agnoverunt
concilia. 106. 107
Fringis et framearum usus in con-
uentibus. 106
Frey-Richter. 109
Freyer Feld-Genicht exponitur. 118
Freyer quis sit. 118
Germania antiqua non in provin-
cias, sed in populos etatibus. 7
Germania, quemadmodum prius
temporibus fuit distincta, decla-
ratur. 62
Germani libertatis suae studioissi-
mi fuerunt. 25
Germani ante Carolum M. con-
iunctim haud cohererunt. 40
Germani ante sec. V. legibus scriptis
non utebantur, bene vero subse-
quentibus seculis. 104. 105
Godar. 71
Gograuen, unde eorum denomi-
natio. 16. 173
Gouae, quid sint. 16. 134
Gresse. 19
Habitationes Teutonum explican-
tur. 62
Hachenbergius notatur. 113
Hage-Spracken, quid sint. 26
Hamar Thors. 57. 149
Heluetiis conuentus sub dio, in lucis
placuerunt. 14. 27
Hiberniae populi statim temporibus
ius dicebatur. 173
Hoffgodar. 71
Hundredariorum conuentus haud
ignota sunt, in primis, quoniam
admodum conueniant cum cen-
tenariorum comitiis. 144
Hoffgodar. 71

Iudices in placitis denominabantur. 95. 183. seq.
Iudicia ante regimen Caroli M. in campis, postea in palatiis et curtibz exercebantur. 114
Iudiciorum causa comitia quoque habita fuisse, constat. 17. 101
Iurii Kalendis consultationes affectas, legimus. 121. 121
Islandi in campis conuenerunt, minus in montibus. 18. 32
Islandi, quomodo conuentus diuident, exponitur. 125. 126
K
Kalendis Martii et Maji Teutones plerumque conuenerunt. 36. seq.
Kongstolen. 85
König-Stuhl. 19. 20
L
Langobardorum conuentus in campis recitatur. 17
Lapides consultationum testes fuerunt. 31. 32. 34
Leges in comitiis esse latas, cum probabilitate mihi pugnatur. 103. 104. seq. 191
Leges capit quoque dicebantur. 192
Leges Franci non solum ibi, sed etiam aliis dederunt populis. 192
Lucorum nimia adducitur uenatio. 25
Enchs maiores uisitarunt tempore placitorum. 25. 26. 27. 28
Ennae obseruatio narratur. 40. 41
M
Maden-Heyde, unde uocatur. 37
Madii campus. 37
Maggi campus. 38
Madi, quid significat. 54. seq.

Maiores domus summa praedicti erant potestate aetate Pipini. 11
Maiores res ad populorum conuentus referebantur. 23. 97
Mali nomine conuentus ueniunt. 8. 9. 57
Martii et Maji campus tempus conuentuum designat. 36. seq. 120
Martii campus ex sententia Hincemari a bellis ibi decretis ita appellatur. 103
Minores res ad pagensium congregationes pertinebant. 73. 97
Missatica, quid sint. 138
Missi, an licentia conuocandi populum, immo et pagenses ante Carol. M. habuerint, disputatur. 51
Missi magnam adepti sunt potestatem sub epocha regum carolingicorum. 109. 135
Missi tempore regum Carolingiae stirpis conuentus coegerunt. 155. 159
Missi quater in anno ex Caroli M. Instituto placita celebrant. 187
Missorum diuersa extitisse genera, allegatur. 136. 137
Missorum officium, praesertim eorum migrationes in prouincias et pagos exponitur. 197
Motus placita cogendi sub Carolo M. enarratur. 108. 109. 110
Montes recipiebant concilia. 12. 32
Mozastein. 85
Moneta regibus tempore consultationum offerebantur. 108. 180. 191
Noctis tempore conuentus cogebantur ab antiquis. 41
Nonilium accurate maiores annuauerant. 42
Obser-

INDEX RERVM

- Ober-Richter.* 18
Oppidi descriptio. 4
Orationibus reges in conuentibus populi esse alloquutos, demonstratur. 87
Ordo loquendi tempore comitiorum haut negligebatur. 60. 153. seq.
Quarpyng. 140.
P.
Pagorum descriptio. 62. 63. 65. 66. seq.
Pagorum diuisio. 116
Particularia agnoscimus placita ante Caroli M. imperium. 62. seq.
Personae, quibus licebat, conuentibus interesse, recensentur. 34. 70. seq. 161. seq.
Personae, quibus fas erat, populum et pagenses conuocare ante Carolum M. 45. seq.
Personae indignantur, quibus fuit permiffum populum congregare aeuo Carolino. 129. seq.
Placita consultationes Teutonum demonstrant. 8
Placita sub imperio Caroli M. et successorum ad palatia transferebantur. 114. 115. seq. 148. seq.
Plenilunium pristi Germani accurate contemplabantur. 40
Populi germanicae originis noctes, non dies computarunt. 42. 43
Poenae criminales in conuentibus distabantur. 100
Principes, quinam fuerint, quomodo in conciliis eligebantur et quomodo illorum munus antiquitus hereditariis iure non deferrebat, ostenditur. 49. 90. 91. 181. 182. seq.
Principes antiquitus pagorum iudices erant. 67. 90. 91. 94
Principes in comitiis adparuerunt. 165
Principibus ius placita indicendi concessum. 100. seq. 131. seq.
Probationum barbara genera Teutonum in iudiciis adhibuerunt. 102. 178. seq.
Proceres, quinam fuerint. 10. 49
Processus criminalis forma exhibetur. 101
Prouocatio a conuentis placito ad regem fuit permiffa. 102
Quercus ad concilia ibi habenda octafionata dedentur. 23. 28. 29
R.
Rachinburgii, quinam fuerint, videntur ita dicti. 167. seq.
Reges conuocabant populum. 47. seq. 129. seq.
Reges conciliis intererant. 70. 161. seq.
Reges tempore conuentuum regno iterum pullos, legimus. 85. seq. 179. seq.
Reges non hereditario iure neque aetuo Carolinum, neque sub Caroli M. imperio et successorum succedebant. 176. 184.
Regibus ius indicendi bella haut concessum. 102
Regna, quomodo a regibus Merovingicae stirpis in pagos seu gonas distinguebantur. 66
Regum electiones in conciliis fiebant. 33. 83. seq. 174. seq.
Regum in conciliis electorum potestas, antequam Carolus M. imperaret, nimis limitata cernitur. 86. seq.
Regum potestas sub epocha Carolinae plane libera haut viderur. 179. seq.
Reppagogi, quid sint, exauritur simulque vox reppa seu hreppar. 145. 146
S.
Sacerdotes tempore conuentuum praesentes quoque fuerunt. 166
Sacer-

INDEX RERVM.

Sacerdotum summi in Germania potestas. 16. 171. seq.
Saxones consuetus in monte Bru-
torum. 39
Saxones Francorum hostes infensissimi
fuerunt. 59
Saxonibus pro lubitu coire, haut licuit. 71
Sedini ad ostiis accedebant. 70. 167
Rehyrae, quid denotent. 66
Sedibus suis singulae classes gaude-
bant. 166
Septentrionales populi in campo et
collibus mense Maii congregaban-
tur. 34. 31. 38
Signa locum consultationum demon-
strarunt, qualia fuerant, disquirunt.
 54. seq. 147. seq.
Spacia temporis prisci non numero
dierum, sed noctium finiebant. 41. 42
Stolizazi, quinam fuerint. 140
Suffragiorum latro in comitiis, a qui-
bus et quomodo fiebat, explanatur.
 43. 60. seq.
Superstitione Germani laborarunt. 2
T.
Taciti cap. XI. explicat conuentus Ger-
manorum vnaque causis ibi decisis,
tam maioribus, quam minoribus. 5
Tacitus merito Germanos notat, quod
communis neglexerint comitia. 46
Tangano, quid significet, declaratur. 184

Temporis computatio per noctes, non
et dies. 41
Temporum observatio, praesertim Kal-
endariae Maii ansam superstitioni
praebuerunt. 39
Thinc, quid denotet. 172
Tractoriae, in quibus consisteb. 138. 139
Tranquillitatem tam internam, quam
externam Teutones conservare, sol-
liciti fuerunt. 2. 3
Teutmanni comitis institutio in partes
Saxoniae. 114. 115
Tunginos placita habuisse, nullus du-
bitat. 143
V.
Vpfalllesbomum, quid denotet, et quo-
modi Frisii conuentuum causa con-
fluebant, ostenditur. 13. 28
Vrnis, vtrum Germani fuerint vsi, dis-
quiritur. 37
Vestigia quaedam iuris antiqui in coe-
rendis conuentibus quod ad recen-
tiora tempora deprehenduntur. 6. 12. 13
Vicus, quid sit, exponitur. 63
Villarum descriptio. 116
W.
Walpurgis et de ea orta superstitio. 39
Warph, quid sit, declaratur. 172
Z.
Zachariam pontificem M. Childericum
regem Francor. deposuisse, negatur. 86

EMENDANDA:

pag. 2. §. 2. lin. 5. pro errorem lege erroris. p. 15. §. 30. lin. 6. pro Buderus lege
Buderum. p. 31. §. 51. lin. 3. pro Ionas Arngrim legatur Arngrimus Ionas.
 p. 33. §. 54. lin. 2. pro recensione lege recensione. p. 40. §. 67. lin. 2. 3. pro au-
 fuisse lege ausum esse. p. 66. §. 126. pro lib. II. cap. IV. lege lib. I. cap. IV.
 p. 80. §. 155. lin. 2. pro laude lege laute.

102 for Lee Johnson from Clinton on 1/12/20

